insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 370 - Mayıs 2021

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortamda hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı: 370

Mayıs 2021

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın Yönetmeni
Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzelti
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

İÇİNDEKİLER Mayıs 2021 / 370

Suna ARAS	Hayal Satıcısı (Şiir)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Dediği: Eğitimde SES - 1	2
Çetin ÖRGEN	Bir Kırıntı Kaç Gün Yeter Bir Karıncaya (Şiir)	6
Mustafa GÜNAY	19 Mayıs'ın Felsefi Anlamı	7
Elif DORUK	Kendine Gitmek (Şiir)	10
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (17) Şubat 2021	11
Nurşen AYDOĞAN	"Yeniden Hayal Kurabilmek" Yapıtının Estetik İrdelemesi	13
Hayrettin GEÇKİN	Kalbim (Şiir)	19
Müslüm KABADAYI	Zıtlık Est-Etiğinde İnsanlaşma	20
Mevlüt KAPLAN	Güneşin İsyanı (Şiir)	24
M. Güner DEMİRAY	Kadın Gücü	25
Dursun YİĞİT	Gelemem (Şiir)	28
Dinçer KAYA	Mevlüt Kaplan 90 Yaşında Genç Bir Yazar	29
Berrin TAŞ	Hep Yolda	31
Cemal KARSAVAN	Neylerse Mevlam Güzel Eyler	35
Mehmet KARAKELLE	Küçük Burjuvalar Kimlerdir ve Burjuvaziye Nasıl Hizmet Ederler?	36
Mustafa TABAK	Bugünler de Geçer (Şiir)	46
Ali TAŞ Adn.	Binbir Renk Binbir Çiçek Yaşar Kemalli Anılar (5)	47
	İnsancıl'a Mektup	50
Hakan GÜGERCİNOĞLU	İhbar (Öykü)	52
Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	54
	İnsancıl Kitap	62

Ulvi URAZ (1921 - 1974)

Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım Oyunu için, onu en iyi anlayan, onunla şaşılacak kadar özdeşleşen ve bundan ötürü de ondan unutulamayacak bir sahne olayı yaratan büyük sanatçı sevgili dostum Ulvi Uraz'ın anısına minnetle anıyorum.

Haldun Taner

Ulvi Uraz,1921 yılında Trabzon'da doğmuştur. Yazar *Murat Uraz*'ın oğludur. Yüksek öğrenimini, Ankara Devlet Konservatuarında 1943 yılında tamamladı. Aynı yıl *Tatbikat* Sahnesinde *Shakespeare*'in *Julius Caesar* oyununda sahneye çıktı. 1948'de *Ahmet Kutsi Tecer*'in *Köşebaşı* oyunundaki 'Beybaba' yorumuyla dikkati çekti. 1949'a değin Tatbikat Sahnesinde, daha sonra da Ankara Devlet Tiyatrosunda çalışırken bir yandan da konservatuar da ders verdi.

1953'te karısı piyanist *Selçuk Uraz* ile birlikte devlet tarafından Fransa'ya gönderildi. Geri döndüklerinde Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyesi oldukları gerekçesiyle tutuklandılar. *Uraz,* serbest kaldıktan sonra, 1958'de *Dormen* Tiyatrosunda *André Roussin*'in '*Nina*'sında yeniden sahneye çıktı ve bu oyundaki yorumuyla *İlhan İskender* Armağanını kazandı. 1959'da İstanbul Şehir Tiyatrolarına geçti ve *Muhsin Ertuğrul*'un sahneye koyduğu 'Hamlet' oyununda 'Polonius*'* rolünü oynadı. Daha sonra *Dost Oyuncular* adını verdiği kendi topluluğunu kurdu. 1961'de *Haldun Taner*'den 'Günün Adamı' ve *Eugène Marin Labiche*'ten 'Para İsteme Benden' oyunlarıyla perdelerini açtı. Topluluk etkinliklerini daha sonra *Ulvi Uraz Tiyatrosu* adıyla sürdürdü.

Uraz, 1965'te, *Haldun Taner*'in 'Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım' oyunundaki 'Vicdani' rolüyle ikinci kez *İlhan İskender* Armağanını kazandı. *Site Tiyatrosu* ve *Küçük Sahne* de oyunlar sahneleyen topluluğun, *Uraz*'ın sahneye çıktığı öteki oyunları arasında *Oktay Rifat*'tan 'Zabit Fatma'nın Kuzusu' (1965) ve *Rıfat Ilgaz*'dan 'Hababam Sınıfı' (1966) sayılabilir. Topluluk *Uraz*'ın ölümünden kısa bir süre önce dağıldı. Özellikle Türk yazarlarının oyunlarının sahnelenmesini destekleyen *Ulvi Uraz*, ayrıntılara yönelik oyun tarzıyla hem karakter rollerinde, hem de komedi rollerinde başarılı olmuştu. Başlangıçta Devlet Tiyatrosunda karakter rolleriyle tanınmış, İstanbul'a gittikten sonra da yumuşak ve ölçülü oyunuyla iyi bir komedi sanatçısı olduğunu kanıtlamıştı. *Uraz,* tiyatro sanatçılığının yanı sıra sinema oyuncusu olarak da çalışmıştı. 1960'ta 'Denize İnen Sokak' filmindeki rolüyle İzmir Belediyesinin *Fuar* Ödülünü kazanmış, 'Yarın Bizimdir' filmindeki rolüyle de 1964 Antalya Altın Portakal Film Festivalinde "En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu" seçilmişti. Rol aldığı öteki filmler arasında 'Dişi Kurt' (1961), 'Yarın Bizimdir' (1963) ve 'Murtaza' (1966) sayılabilir.

25 Mayıs 1974 tarihinde hayatını kaybetti. Uraz'ın ölümünden sonra karısı tarafından her yıl en iyi yönetmene ve oyuncuya verilmek üzere *Ulvi Uraz Tiyatro* Ödülleri konmuştur.

Rol aldığı tiyatro oyunları

- Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım: Haldun Taner - Ulvi Uraz Tiyatrosu
- Tersyüz: Galip Gürhan - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1952
- Melekler ve Şeytanlar (oyun): Nazım Kurşunlu - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1950
- Hamlet: William Shakespeare - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1950
- Yalancı: Carlo Goldoni - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1949
- Tüccar: Platus - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1949
- Scapin'in Dolapları: Molier - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1949
- Küçük Şehir: Cevat Fehmi Başkut - Ankara Devlet Tiyatrosu - 1949

Suna ARAS

HAYAL SATICISI

Birinci Bölüm

Tut yüzünü ilk damlanın altına
Rüzgârın getirdiği denizin kardeşidir
Ve sonra elin gitsin kalbindeki ağrıya
Sevdiği kadar yanar sevdiğine bir insan!

Bulutlar diyorum, bulutlar, tar çalıyor bulutlar
Sanki “mugan” dinliyorlar, gökyüzü makamında
Şiiri Fuzuli kokan…

Yara derin, bir mum yakıp bakalım
Aşkı bulan her kalp, biraz âlimdir
Ah gönül çiçeğini çaldırmış son Çingene’m
Söz geçit vermiyorsa bil ki dil yaralıdır
İşleyen her yarada, erk olan şeylerin kusuru vardır.

Dram bir ülkede oturuyoruz
Her gün yenilirsin gözyaşlarına
Yüzüne uzaksın, yarına dalgın
Logaritma cetveli mi ezberletildi sana?

Kumrular gibi diyorum
Hani omuza doğru yatırıp başımızı
Düşünmek diyorum, düşünmek
Bundan kolay bir şey daha var mıdır?
Bizim için şu varı yok dünyada!

Yaklaş, kulağını ver bana
Bulutlar diyorum bulutlar ney üflüyor bulutlar
Bir Neyzen nefesidir verilmiş üstümüze
Ben biriyle düşteyim, sen birini kamçıla.

Felsefenin Gör Dediği:

Eğitimde SES - 1

Betül ÇOTUKSÖKEN*

Neden böyle bir başlık? Yıllardan beri insan dünyasının eğitim bağlamına dokunan biri olarak, eğitimin olmazsa olmazlarının neler olduğu üzerinde düşünmekteyim. Bu yazıların ortak paydası, yine bu ortak başlıkta yer alan sistemli oluş (S), etkili oluş (E), sürdürülebilir oluş (S) olacak.

Bu ana doğrultu her yazıda kendine yer bulacak. Bu çerçevedeki ilk yazımızda özellikle eğitimin ana bileşenleri üzerinde duracağız; insan dünyasını kendisi kılan eğitimi antropontoloji açısından; başka bir deyişle, insan-varlıkbilgisinin ışığında ya da insan-ontolojisinin eşliğinde değerlendireceğiz. Çünkü insan dünyasında hangi izleği, konuyu ele alırsanız alın, her şeyden önce, insana ilişkin nasıl bir yaklaşımınızın olduğunu sergilemeniz gerekir. Öncelikli olarak insan nedir, insan kimdir sorusunu sormanız gerekir. Bu satırların yazarı baştan beri bunun farkındadır ve çok sayıda yazısını bu sorulara adamıştır; en sonunda da antropontoloji kavramını yaratarak, dünyanın "insan dünyası" olduğunu, varolana anlamını verenin, varolana anlamını katanın insan olduğunu, içinde insanın yer almadığı varolanlar alanında anlamın da olamayacağını savunmuştur. Bu savunma, felsefe diye kısaca belirlediğimiz düşünme, bilme, eyleme/yaşama yolunun da tümüyle yöneldiği kavramsal, sorunsal çerçevelerde kendine yer bulmuştur ve bulmaya da devam etmektedir.

"Doğal"-"toplumsal"-"tarihsel"-"kültürel" bir varlık olarak insan, davranışların, eylemlerin, ilişkilerin taşıyıcısıdır. İnsan doğal olsun olmasın, bilinçli ya da bilinçsiz tüm yönelimleriyle, yarı ya da tamfarkındalığıyla, ister somut olarak ya da başka bir deyişle yüz yüze karşılaşmalarında, ister günümüzde çokça olduğu gibi, sanal gerçeklik bağlamındaki tüm karşılaşmalarında bilme-bil(e)meme, öğrenme-öğren(e)meme, açıklama-açıkla(ya)mama, anlama-anla(ya)mama olarak nitelendirebileceğimiz "duruş"ların içindedir. Tam da bu anda, antropontolojinin temel kavramlarını anımsamamız bir zorunluluk olarak ortaya çıkıyor.

Anımsayalım: Nelerdi bu kavramlar? "Durum"-"duruş"-"karşılaşma"-"karşılama"-"karşılaştırma" kavramları antropontolojinin temel kavramlarıdır ve her bir insan, "birey" olarak, "kişi" olarak, "yurttaş" olarak ve "ağdaş" olarak, tek tek insanlar da içinde olmak üzere tek tek durumlarla karşılaşıyoruz; bu tek tek durumları tüm bilgi ve bilgi olmayan, deneyim, yaşantı, kavram vb. birikimimizle karşılıyoruz; ayrıca durumlar ve her türlü varolanlar arasında, olay, olgu vb. arasında karşılaştırmalar yapıyoruz. Sıraladığımız bu kavramların eşliğinde aslında, insan dünyasının, hepimizin ortak olduğu bu dünyanın bir bakıma, özetini ortaya koymuş oluyoruz. Özellikle felsefece baktığımızda fark ediyoruz ki, insan dünyasının karma-

şıklığı kavramsal belirlenimler aracılığıyla, olabildiğince giderilmeye çalışılıyor. Ancak bu bağlamda tam bir başarı elde etmek olanaklı değil; insan ilişkileri çoğaldıkça, insan hareketliliği arttıkça, insan dünyası da her geçen gün karmaşıklaşıyor ve bu karmaşıklık, sorun görme bilincinin eşliğinde, öznelerce, ilkin çözümlenmeye, ardından da çözülmeye çalışılıyor. Bu işlemler dizisi art arda sürüyor; gören gözler için burada tam bir sürekliliğin olduğu biliniyor.

olarak birbirimizden öğreniyoruz, birbirimize öğretiyoruz; her an deneyimlerimizi, bilgi ve bilgi olmayanları, yaşantılarımızı, özetle bilincimizi, belleğimizi paylaşıyoruz; birbirimize açıyoruz; her an burada sıralananların eşliğinde toplumsallığımızı, tarihselliğimizi, kültürelliğimizi paylaşıyoruz. Geldiğimiz bu noktada bir kez daha sormamız gerekiyor: Bu etkinlikleri, faaliyetleri, edimleri temelde neyle yapıyoruz? Sorunun yanıtı çok açık: Düşünme ve dille, dilin bireysel kullanımı

Şimdiye değin belirlediğimiz insanlık durum ve duruşunun ana dayanaklarının eşliğinde, insan etkinlikleri ya da faaliyetleri içinde temelde en sürdürülebilir olanın eğitim olduğunu ileri sürebilir miyiz? Her insan karşılaşmasında, zamanın insanca yaşandığı her anda, gözlerimizi dünyaya, insan davranışlarına, eylemlerine ve ilişkilerine çevirdiğimiz her anda gözlemlediğimiz şu: Sürekli

olan söylemle yapıyoruz. Dilin ve onun bireysel görünümü olan söylemin ardındaki kavramlarımız bizi belirliyor; dünyaya onların eşliğinde bakıyoruz; onların belirleyiciliğinde kendimizi ve kendimiz olmayanı, her şeyi duyumsuyoruz, algılıyoruz, düşünüyoruz, değerlendiriyoruz, özetle anlıyoruz ya da anladığımızı sanıyoruz.

Yaptığımız bu çözümlemeler, kendimize, birbirimize, dünyaya, ben ve/veya biz olmaya bakarken kendisinden yola çıktığımız kavramlar temel belirleyicilerimiz oluyor. Her birimiz farkına varalım ya da varmayalım, genel olarak insana, dünyaya ilişkin bir duruşumuz var. Filozofun farkı, bu duruşun hesabını vermesinde ortaya çıkıyor. İşte antropontoloji bu hesap verme çabasının örneklerinden sadece biri; ancak onun farkı tam da şurada kendine yer buluyor: İnsan eksenli bir varlıkbilgisi olarak ortaya çıkışında; her şeyi, her türlü varolanı insana özgü düşünme ve dil dolayımında ele alışında bu farkı, ayrımı görüyoruz. İnsana özgü temel çerçeveler olarak durumlar karşısında özneye özgü "duruş"-"karşılaşma"-"karşılama"-"karşılaştırma"yı önceleyen antropontoloji, insanı bu bağlamların arasında olan bir özne olarak değerlendiriyor. Biz insanlar duruşumuzla, burada sıraladığımız edimler arasında varlığımızı sürdürüyoruz. Her birimiz, duruşumuzu ortaya koyarken ve geliştirirken, karşılaşma, karşılama, karşılaştırma çerçevelerinin arasında oluşumuzu aslında yaşıyoruz; ancak bunların adını sonradan koyuyoruz; tıpkı, toplumsal ortak dili ya da dilleri kendi doğallığı içinde öğrenip, sonradan dilbilgisel özelliklerinin, kategorilerinin farkına varışımız gibi.

İnsanın arada oluşu en yalın haliyle kendisini toplumsal-tarihsel-kültürel ilişkilerde ele veriyor ve bu çerçevelerin eşliğinde edinilen kavramlar, başta eğitim ve hatta öğretim olmak üzere, her türlü karşılaşmayı temelden etkiliyor. İnsanın arada oluşunun işleyişinin iki temel karşılaşma biçimiyle temellendiğini de gözden ırak tutmamak gerekiyor. 21. yüzyılın özellikle şu bunalımlı günlerini, aylarını hatta yıllarını yaşayan insanlar olarak, burada ikili bir ayırım yapmamız kaçınılmaz görünüyor; çünkü her türlü insan karşılaşması yukarıda da kısaca belirttiğimiz gibi, yüz yüze ve/veya sanal gerçeklik ortamında gerçekleşiyor; biz insanlar, artık aynı zaman dilimini aynı mekânda ya da uzaktan, sanal gerçeklik çerçevesinde yaşıyoruz. Böyle bir ortamda karşılaşıyoruz, karşılıyoruz, karşılaştırıyoruz; iletişim kuruyoruz, öğreniyoruz, öğretiyoruz, eğitiyoruz, eğitiliyoruz. Geldiğimiz bu noktada artık arada olan varlıklar olarak, daha belirgin bir biçimde eğitimin ne olduğundan, eğitimdeki arada oluşun ne gibi özellikler taşıdığından söz edebiliriz.

Bu konuya tam olarak geçmeden yine antropontolojinin temelini oluşturan dışdünya-düşünme-dil ilişkisine, aynı zamanda insan-dünya-bilgi/bilgi olmayan ilişkisine göz atalım ve eğitim bağlamında bu terimlerin ne anlam ifade ettiğini çözümlemeye çalışalım. Eğitimin dışdünyası, eğitimin düşünme dünyası, eğitimin dil dünyası nedir, nasıldır? Bunların arasında eğitim nasıl oluyor? Düz anlamında dışdünya birbirinden çok farklı ögelerden oluşuyor; ancak eğitim bağlamında ya da eğitimsel dışdünya nelerden oluşuyor? Her şeyden önce insan eylemleri, ilişkileri, eğitimin ortamları, eğitimle ilgili olarak kendisinden yararlanılan araçlar, gereçler, eğitim teknolojisinin tüm aygıtları, eğitim bağlamının algıya açık yanları, tüm eğitimsel görünümler, görünüşler eğitimin dışdünyasını oluşturmaktadır. Dünyanın tümünü göz önünde bulundurduğumuzda, bu konudaki çeşitliliğin ne denli büyük boyutlarda olduğunu, hatta bir toplumda ya da ülkede bile dışdünyası, dış görünüşü bakımından eğitimin ne denli farklı yapılarda ortaya çıktığını hepimiz biliyoruz. Burada ister yaygın, ister örgün nitelemesiyle öne çıkan, ister teknik deyişle "formel" ister yine teknik bir deyişle "informel" olsun, farklı yapılanışlarla ortaya çıkan, daha yalın bir deyişle, okul eğitimi ya da okul dışı eğitim olsun, karşılaştığımız çeşitlilik, hepimizi düşündürüyor, düşündürmelidir de.

Eğitimin dışdünyasına sokulurken, onu anlamaya çalışırken öncelikli olarak okul eğitimini ya da başka bir deyişle, okulda sürdürülen eğitimi göz önünde bulundura-

lım. Ayrıca daha şimdiden şöyle bir belirleme yapabiliriz: Okul eğitiminde karşılaşılan özellikler, okul eğitiminin uzantısı olan yaygın eğitimde ya da kendi doğallığı içinde uygulamada olan insanlararası ilişkilerin bir türü olarak özellikle ailelerdeki, genellikle de toplumdaki eğitim ilişkilerine de ayna tutmaktadır; bunların arasında belli bir tutarlılık bağı vardır denilebilir. Buradaki savımızı şöyle bir belirlemeyle daha açık kılabiliriz: Ailelerdeki, toplumdaki durum-duruş-karşılaşma-karşılama-karşılaştırma ilişkileri ne türden değerlerle, ilkelerle yapılanıyorsa, bu bağlamdaki yapılanmalarla olabildiğince tutarlı olmak üzere, okul eğitimindeki yapılanış da benzer özellikler göstermektedir. Burada insan dünyasının aradalığının, arada oluşunun bir başka boyutlanması olan, "özel"-"-toplumsal"-"kamusal" arasında oluşumuzu da hesaba katmamızın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Hemen dikkati çekmemiz gereken bir nokta da şudur: Genellikle yaygın biçimiyle bir bakıma, toplumsal olan eğitim, okul eğitimi olarak örgütlendiğinde kamusallık kazanmaktadır; okul eğitimi kamusaldır ve öyle olmak zorundadır. Bu belirlemeye ek olarak, toplumsal yapılanışla, kamusal yapılanış arasındaki koşutluğun varlığı ya da varolmayışı belki de eğitim bağlamının en gerilimli noktalarından birini göstermektedir. Bu iki boyutlanma arasında yeterince uyum var mıdır? Bu iki boyutlanma birbirini yeterince desteklemekte midir? Aslında bunlar arasındaki uyum ya da uyumsuzluk, genellikle eğitimin, özellikle de okul eğitiminin dışdünyasına yansıdığı gibi; bu çerçevedeki dışdünyanın artalanındaki düşünme dünyası, örgün ve yaygın eğitimi, özellikle okul eğitimini kuran temel kavramlar, ilkeler, değerler temel belirleyiciler olarak dikkatimizi çekmektedirler. Üzerinde en çok durulması gerekenler bunlardır. Öyleyse şöyle diyebiliriz: Ne türden olursa olsun eğitimin dışdünyası, eğitimin düşünme dünyası tarafından belirlenmektedir.

Eğitimin düşünme dünyasının kurucu ögeleri nelerdir sorusunu artık burada sorabiliriz. Bunların kısaca kavramlar, ilkeler, değerler olduğunu belirttik; ancak bu yeterli değil, Kavramlar, ilkeler, değerler neye, kime, hangi duruma ilişkin? Bunların her birinin üzerinde ayrıntılı olarak durmak gerekiyor. İnsanın özne olarak arada oluşunu belirledik antropontolojik bakımdan; ancak bu arada oluş, hangi kavramların, ilkelerin ve değerlerin etkisi altında somut bir gerçeklik boyutu olarak ortaya çıkıyor? Bu noktaların açığa çıkması son derece önemli. O zaman da "okul" kavramı "insan" kavramı, "özne" kavramı, "öğrenci" kavramı, "yönetici" kavramı, "rehber" kavramı, "gereksinim" kavramı, "ilke" kavramı, "değer" kavramı ve bu kavramların eşliğinde oluşan eylemler, ilişkiler, hatta okul yapıları, binaları, okulun teknik, araç gereç ve donanımı ona göre şekilleniyor; eğitimin düşünsel dünyası, okul somut görünümünde kendini ele veriyor ve okullarımıza baktığımızda bunları açık-seçik bir biçimde görebiliyoruz. Özellikle bunalımlı durumlarda bu saptama daha açıklayıcı oluyor. Şu sırada içinden geçtiğimiz küresel salgın döneminde okulların ve ailelerin hazırbulunuşluğu, tüm görünümüyle, nasıl bir eğitim ortamında olunduğuna tanıklık ediyor; bir yanda tam donanımlı eğitim ortamı, diğer yanda bu ortamın gereklerinin neredeyse hiçbir şekilde yerine getirilemeyişi. Böyle bir durumda eğitimdeki SES nasıl sağlanacak; sistemli, etkili ve sürekli bir eğitimden nasıl söz edeceğiz?

* Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

Çetin ÖRGEN

BİR KIRINTI KAÇ GÜN YETER BİR KARINCAYA

sırtımızda yük mü bu taşıdığımız
yoksa biz miyiz
sessiz sakin uysal
boynu bükük
suskun

yüreklerimizde mi yoksa yük
beyinlerimizde mi yoksa

bir kırıntı kaç gün yeter bir karıncaya

19 Mayıs'ın Felsefi Anlamı

Mustafa GÜNAY

"Yerine koymak, kutsamak o gülü,
Hangi yerine?
Mustafa Kemal'in bahçesine
Bir ulusun suladığı beslediği
Yediveren bağımsızlık gülü!"

Ceyhun Atuf Kansu

Bazı tarihler, kişilerin ve ulusların tarihinde özel bir anlam taşır. Bu nedenle kimi tarihler her zaman anılır ve yeniden yorumlanıp değerlendirilir. 19 Mayıs 1919, tarihimizde bir dönüm noktasıdır. Bu ve benzer tarihlerin taşıdığı anlam ve tarihin gidişatındaki yeri, aradan zaman geçince daha iyi anlaşılır. Özellikle aradan yüz yıllık bir zaman geçmişse ve bugün içinde bulunduğumuz tarihsel koşullar ve etkenler nedeniyle, bu tarihin anlamını ve bugün için ne ifade ettiğini yeniden düşünmek ve değerlendirmek de gerekir.

Atatürk, *Nutuk*'ta önce bağımsızlık mücadelesine giriştiği dönemin tarihsel bir görünümünü/değerlendirmesini ortaya koyar. Bu noktada onun yaşadığı tarihsel koşullara/ortama nasıl bir bütüncül ve eleştirel açıdan yaklaştığını görebiliriz. Tarihi yaparken, onun içinde yaşarken öngörülerde bulunabilmek, temel amaçlar ve yönler belirlemek, bunlarla birlikte toplumsal/ulusal birliği sağlamak ve harekete/eyleme geçebilmek hem bir düşünür hem de eylemci olmayı gerektirir. Bu, kolayca başarılabilecek bir şey değildir. Tarihsel süreci kavrama tarzı eyleme tarzıyla bağıntılıdır. Bu bağlamda *Atatürk*, çökmek üzere olan Osmanlı'nın yerine yeni bir ulus devlet inşa etmenin bir gereklilik olduğunun bilinciyle seçimini yapmıştır. Onun seçimi aynı zamanda bir halkın seçimi olmuş ve sonuçta bağımsız/özgür yaşama olanağının gerçekleşmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak o dönemde ağır basan başka seçeneklerin dışlanmasında yine *Atatürk*'ün kararlı tutumunun büyük rol oynadığını akıldan çıkarmamak gerekir. Ne İngiliz ne de Amerikan sömürgesi olmayı kesinlikle reddeden *Atatürk*, geçmişi doğru değerlendirip çözümleyerek Anadolu'nun geleceğini de belirlemiş ve bir halkın tarihinde dönüm noktası oluşturan nice devrimlerin yolunu Samsun'da attığı adımlarla başlatmıştır.

Atatürk, tarihin seyrini değiştiren düşünce ve eylemleriyle, kurtuluşu bağımsızlıkta aramış ve gerçekleştirmiştir. Bağımsızlığın o günün koşulları bağlamında mümkün olmadığını düşünenler hiç de az değildir. Bağımsızlık yerine güçlü bir devletin hegemonyası altına girmenin bir varlık nedeni olarak görülmesine karşı *Atatürk* ve çevresi, "ya

bağımsızlık ya ölüm" parolasıyla pusulayı ve yürünecek yolu seçmişlerdir. Ancak zaferle sonuçlanan yoldaki ilerleyiş birdenbire ve kolayca olmamıştır. Bu noktada konuyla ilgili birçok tarihsel kaynak bulunmakta ve bunların bugün yeniden okunması büyük önem taşımaktadır. Niçin mi? 1950'lerden itibaren adım adım bağımsızlığını kaybeden ülkemizin durumu ve giderek her alanda devleşen sorunlar tarihsel bir bilinçle yeniden tartışılmayı ve çözüm arayışına girişmeyi gerektirmektedir.

Atatürk'ün liderliğinde kazanılan yalnızca cephedeki savaşlar değildir. Onun askeri yenginin sonunda başlattığı başka savaşlar, girişimler olduğunu unutmamak gerekir. Ekonomide, eğitimde, sanatta kısacası toplumsal yaşamda ve kültürde başlatılan mücadele Türkiye'nin çağdaş bir ülke olması, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmakla kalmayıp onu aşması, bir bakıma dünya uygarlığına yaratıcı katkılar sağlayan bir ülke olabilmesidir. *Atatürk*'ün sağlığında hemen her alanda kendini gösteren devrimci ruhtan sonraları çeşitli nedenlerle uzaklaşılması ve elbette siyasetçilerin tercihleriyle uygulanagelen çarpık politikalar, bizleri bugünkü Türkiye'ye getirmiştir.

Yarınki Türkiye'nin daha özgür, daha mutlu, daha adaletli ve her anlamda çağdaş bir toplum olabilmesi için yapılabilecek çok şey vardır. Ancak bu noktada *Atatürk*'ün tarihin gidişatını kavrayışı temelinde ortaya koyduğu seçenek ve bu yöndeki çabalarının, aydınlanmacı bir tarih ve kültür bilinci temelinde değerlendirilmesi gerekir. Çeşit-

li nedenler ve etkenlerle bizi umutsuzluğa sürüklemek, edilginleştirmek isteyenlere karşı durmamız gerekir. Karşı duruşun en güzel ve anlamlı örneğini *Atatürk*'te görürüz. 1919'lardan itibaren onun karşı duruşuyla, bu ülke, bu halk emperyalizme karşı ilk bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesini vererek dünya halklarına da onurlu bir mirası/geleneği bırakmıştır. Günümüz dünyasının koşulları içinde de bağımsızlık kavramını gündemde tutmak vazgeçilmezdir.

Bağımsızlık kavramını çok yönlü ve geniş anlamda düşünmek yerinde olur. Fikirde bağımsızlık-özgürlük temelinde, bizler de yaşadığımız tarihsel koşulları 19 Mayıs ruhunu hissederek çözümlemeliyiz. Giderek bir devasa açık pazara dönüşen dünyada çok uluslu şirketlerin, bazı güçlü devletlerin, güç odaklarının politik dalgalanmaları içinde savrulmak istemiyorsak, ne Batılı ne de Doğulu ya da başka güçlerin/kutupların politik bağlamı içinde değil kendi bağımsızlık ilkemiz ve idealimiz doğrultusunda yürümeliyiz. Tarihin bir ulusu/toplumu nereden nereye götüreceği, tarihe içkin ya da ona aşkın bir ilkeye ya da amaca bağlı olmayıp, insanların ve toplumların yaptıklarına bağlıdır. Tarihi yapanın biz olduğumuzu hiçbir zaman unutmayalım, elbette yine tarihsel koşullar içinde.

19 Mayıs 1919, bağımsızlık ve özgürlük yıldızının, zamanın karanlık göğünde parladığı bir tarihtir. Bu anlamlı tarihi yeniden hatırlarken *Atatürk*'ün gençliğe seslenişini de yeniden okumak gerekir. Onun seslenişinde hem geçmişe hem geleceğe yönelik olarak bugün de anlamını ve önemini koruyan düşünceler, öngörüler ve değerler yer almaktadır. Bağımsızlığa ve ulusal egemenliğe yönelişin ilk adımlarının atıldığı bir tarihi, 19 Mayıs'ı hatırlamak elbette anlamlı ve önemlidir. Ama hatırlamanın ötesinde bugünün koşulları içinde, bağımsızlık ve ulusal egemenlik başta olmak üzere temel ilke ve değerleri yeniden işlevsel ve etkin kılmanın tarihsel bir görev/sorumluluk olduğunu da unutmamak gerekmez mi?

19 Mayıs'ın felsefi anlamı, hem tarih bilincine hem de çağdaş bir toplum ve devlet yaratma idealine dayanır. *Atatürk*'ün başardıklarını ve gerçekleştirmeye çalıştıklarını birlikte düşünmek uygun olur. Ayrıca milli mücadelenin başlangıcından Cumhuriyetin kuruluşuna giden sürecin evrelerini anlayabilmek için onun yazdıklarını yeniden okumak ve yorumlamak bugün de önemlidir. Tarihin gidişatında rol oynayan bir kişi olarak *Atatürk*'ü bütüncül olarak anlamanın yolu yalnızca ortaya koyduklarına bakmayı değil bütün bunların temelinde bulunan düşünce dünyasını ve tinsel iklimi anlamayı da gerektirir. *Atatürk*'ü anlayamazsak onun devrimlerini tamamlayamayız. 19 Mayıs'ı anmanın bir gerekçesi de yarını onun devrimci anlayışı doğrultusunda kurmaya ve geliştirmeye devam etmek değil midir?

Bu toprakların üstünde 19 Mayıs 1919'da doğan bağımsızlık güneşinin *ışıkları, bazen bulutlarla perdelense de parlamaya devam etmektedir. "Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin!"* diyen *Atatürk*'ün sözleri yalnızca kulağımızda değil kalbimizde de çınlamaktadır.

Elif DORUK

KENDİNE GİTMEK

Gidersem bu şehirden
Ne var ne yok her şeyimle gitmek istiyorum
Bomboş bir beni alıp yanıma
Seni tanımadan önceki bana varmak istiyorum

Senin de benim de hiçbir suçumuz yokken
Bizi darağacına asıyorlar
Sen masum
Ben masum
Bizi yok ediyorlar
Sen olmazsan biz olmayacak
Ben olmazsam biz olmayacak
O zaman payımıza bizi çıkartmak düşüyor aradan

Özsözler Günlüğü (17) Şubat 2021

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1 Şubat

"Okumasını iyi biliyorsanız, tarihin, birçok tehlikeye karşı bizi önceden uyardığını görmekte gecikmezsiniz."

2 Şubat

"Benimsediği ideoloji ile, uyguladığı siyaset başka başka olan bir siyasetçi, siyasal kimliksizlik uçurumuna savrulur."

3 Şubat

"Bir düşünceyi, uygulamayı, hiçbir biçimde benimsememesine karşın, salt çıkarına uygun olduğu için savunan biri, içtenliksizlik çamuruna batmış demektir."

4 Şubat

"Siyasetbilim der ki: 'Siyasette, adalet, eleştiri, hoşgörü ve uzlaşmayı ilke edinmeyen siyasal kişi ve kurumlar, demokrasinin dışında konumlanmaya yargılıdır."

5 Şubat

"Alışkanlıklar yaşamı ve çevreyi tekdüzeleştirir; o nedenle yaşadığınız çevreye alışmayın, genç kalmanın bir yolu da, alışkanlıklardan uzaklaşabilmektir."

6 Şubat

"Bir düşüncenin değeri, sadece söyleyenin dürüstlüğüne bağlanamaz; düşünce kendi özünde de değerli, özgün, yaratıcı olmasıyla düşüncedir aslında."

7 Şubat

"Bir yetkiyi kullanıp başarı sağlamakla övünmek doğal bir haktır; ancak, bu konuda uğranılan başarısızlığı kabul etmemek, ahlaklı bir tutum değildir."

8 Şubat

"Bir kimseyi küçük görenin, aşağılayanın aslında kendisi, küçük insandır..."

9 Şubat

"Demokrasilerde muhalefetsiz iktidar, iktidarsız muhalefet olamaz. Olur diyenler, demokrasi bilgilerini güncellemelidir."

10 Şubat

"İktidarı değil, muhalefeti güçlü olan demokrasiler daha uzun süre yaşar."

11 Şubat

"Dünyaları dar, sınırlı ve küçük olan insanların büyük, aşkın hedefleri olamaz."

12 Şubat

"Yaşadığınız acının yarattığı duyarlık, sizi toplumsal ve evrensel acılarla buluşturmuyorsa; çektiğiniz acının da, döktüğünüz gözyaşının da, yazdığınız şiirin, öykü, romanın da, bestelediğiniz müzik yapıtının da, çevirdiğiniz filmin de, sahneye koyduğunuz oyunun da, yaptığınız resmin de, yonttuğunuz heykelin de, yayımladığınız kitapların da, verdiğiniz konferansların da… hiçbir kıymetiharbiyesi yoktur."

13 Şubat

"Doğru insan olmanın üç ilkesi: verdiği sözü tutmak, övgü ve yergide ölçülü olmak, yanlışını anlayıp özür dileyeni bağışlamak..."

14 Şubat

"Kibir; abartılmış, şişirilmiş özgüvenden başka bir şey değildir."

15 Şubat

"Kibir, hemen her insanın kendi içinde büyüttüğü, değişik boyutlarda bir ur gibidir; insanın liyakatine yakışmayan bu pislik temizlenmedikçe, kişinin gerçek değeri anlaşılamaz."

16 Şubat

"Siyasetçilerin özellikle siyasal yaşamını yakından inceleyin; en büyük hatalarının altında kibirlerine yenik düşmüş olmalarının yattığını göreceksiniz."

17 Şubat

"İçtenlik düşüncede oluşur, gönülde kıvamlanır, dilde ezgilenir, ilişkide sergilenir."

18 Şubat

"İnat, cesaretin ikiz kardeşidir; birbirlerini her koşulda desteklerler."

19 Şubat

"Sanattan beslenen sevgi, evreni kuşatır, insanlığı kucaklar."

20 Şubat

"Sevginin kaynağı bilgi; çünkü iyi bildiğim güzellikleri severim. Bilginin kaynağı, sevgi; çünkü sevgi, bilmenin kaynaklarını açar."

21 Şubat

"Geçmişle bugünü karşılaştırıp sürekli kavga konusu yapmak, geçmişi yerip bugünü hak etmediği ölçüde parlatmak, geleceği ıskalamak demektir."

22 Şubat

"Eleştirel düşünme, bir evi yeniden düzenlemeye benzer: Gerekli, işlevsel ve yararlı olanlar ayrılıp uygun yerlere konur; önemsiz ve gereksiz olanlar ayıklanıp evin dışına atılır. Bu, her alanda böyledir..."

23 Şubat

"Genel ilkedir: Her zaman yeni düşünceler oluşturmak gerekir, hemen her alanda. Bir yandan da, kimi düşüncelerin dönemin/çağın koşullarına göre eskiyip yıprandığı, geçersizleştiği unutulmamalı; o nedenle düşüncelerin tutsağı olunmamak gerekir. Düşünce tutsaklığı da, bir tür fanatizmdir."

24 Şubat

"Benimsediği ideoloji ile, uyguladığı siyaset başka başka olan bir siyasetçi, kendi çukurunu kendi elleriyle kazmış olur."

25 Şubat

"İnsanın bu dünya yaşamındaki biricik amacı mutlu olmaktır, mutlu etmektir, kısaca mutluluktur. Dünya uygarlığına bilim, kültür, sanat vb alanlarda özgün düşünce ve ürün katabilen insan, ancak gerçek mutluluğa erişebilir..."

26 Şubat

"*Tutarlılık, kaskatı, değişmez bir tutum, bir dogma değildir; çağa, koşullara, içinde yaşanılan ortama ve beklentilere en uygun, etik (ahlakbilgisi) ilkeleriyle de uyumlu davranışlar bütünüdür."*

27 Şubat

"Çırak, ustasından belli olur."

28 Şubat

"Başkalarının size yaptığı saygısızlığa karşı en etkili kalkan, kendinize olan güven ve saygınızdır."

“Yeniden Hayal Kurabilmek”* Yapıtının Estetik İrdelemesi

Nurşen AYDOĞAN

Yazar *Müslüm Kabadayı*’nın son yapıtı *Yeniden Hayal Kurabilmek* adlı öykü kitabını okudum, irdeledim. Yazar, öykülerinin her biriyle insana katkı yapmıştır.

Yeniden Hayal Kurabilmek yapıtı estetik olarak gerçekçidir. İnsani gerçekçidir.

Bir yazın emekçisi ve edebiyat öğretmeni de olan yazar, Hatay doğumludur. Birçok inanç ve kültürün bir arada yaşadığı barış ve kardeşlik kentidir Hatay. Suriye’deki iç savaş nedeniyle ülkelerinden kaçan insanların sığındığı kent olur.

Yazar, Hatay’ın bir sınır kenti olmasından dolayı, savaşın yıkıcılığına yakından tanık olur. Savaşı sorgular, bölge insanının tarihini, kültürünü, savaşın getirdiği yıkımı gösterir öykülerinde.

On iki öykünün yer aldığı yapıtta, yazarın dili yalındır. Öykülerde olaylar birinci tekil, üçüncü tekil ağzıyla anlatılır. *Yazar* da yer yer araya girer, bilgiler verir. Karşılıklı konuşmalarla ilerler olaylar.

Öykülerde kişilerin dili, yaşadıkları bölgenin diliyle, kültürüyle uyumludur. Karakterler doğal olarak Kürtçe, Arapça konuşur. *Yazar* böyle birkaç sözcük için yaprak altlarında dipnotta Türkçe karşılıkları yazarak okura kolaylık sağlar. Sözgelimi, “Kurbana be tim” (kurban olurum sana), “üstez” (usta, öğretmen) gibi. Çok az da olsa “kindergarten” (Çocuk bahçesi, kreş) gibi Almanca sözcüklere de rastlarız.

Öyküler genellikle tekil örgeyle başlar. Olaylar nedenselliklerle örülmüş, canlandırmalarla bezenmiştir.

Karakterler

Öykülerdeki karakterler olayların geçtiği ülkeler için gerçekçidir. Her bir öyküdeki her bir karakteri özenle işler *yazar*.

Sözgelimi, İbn Garip karakteri… Tantuni dükkanında çalışarak, ailesine yetmeye çalışır. Onaltı yaşındaki İbn Garip bir yıl önce Suriye’deki katliamdan kurtularak, ailesiyle Antakya’ya gelir. Silpiyus Dağı’nın eteğindeki bir mahallede, bir barakaya sığınırlar. Ayağından sakat babası, annesi ile sekiz kardeşine her akşam ekmek, haldeki artıklardan topladığı sebze, meyve götürmek derdindedir. İbni Garip her an yanıbaşında bir patlama olacakmışçasına tedirgindir. *Yazar*, İbni Garip karakteriyle savaşın yarattığı yıkımı, yoksulluğu gösterir.

Menetli Abdullah karakteri de bölge insanları arasındaki kardeşlik bağlarının nasıl güçlü olduğunu gösterir. Kıtlık günlerinde yayla Türkmen köylülerinden ceviz, badem, nohut satın alıp karşılığında, iki katırıyla köylülerin gereksinimleri olan kumaşları götürür. Acımasız doğa koşullarının ve kapitalizmin tüketemediği insandır Menetli Abdullah. Kaybettiği sermayesine yanmaz da yayla köylü kadınlarının yüzüne nasıl bakacağını düşünür.

Seksen bir yaşındaki bilge Halid, kendini *Palmira*'nın toprak altındaki tarihi eserlerini gün ışığına çıkarmaya, yayınlarıyla dünyaya duyurmaya adamıştır. Katliam yanı başına gelse de müzeden ayrılmaz.

Halalı Barış'la, Ahmet Naimi sınırların ayırdığı iki uzak akrabadır. Yüzlerce yıl öncesinde dedeleri, nineleri arasındaki sevgi bağını *Halep*'te yeniden canlandıracaklardır…

***Örge**,* bir öykünün nedenselliklerle örülmesidir, *Yeniden Hayal Kurabilmek* yapıtındaki olaylar gelişigüzel değildir. Nedensellikler gözetilerek kurulmuştur, örgesi sağlamdır. Tüm nesneler işlevlidir.

Güdücü Örge, örge içindeki karakteri beklenmedik bir yola iter.

- İbn Garip, babasının sofranın başköşesine her gün koyduğu boş tabağa bakar, kardeşi artık o tabağı kullanamayacaktır. Kardeşinin geride bıraktığı boşluk hiç doldurulamayacaktır. Bunun acısı sofradaki herkesin yüreğine düşer. İbn Garip de bu acıyla geçmişe döner.

- Kara Duran birkaç yıl önce gittiği Kesab'tan dumanların yükseldiğini görür. Top ve bombalar altındaki Kesab, ateşler içindedir. Orada tanıdığı Ani teyzenin buruşmuş elleriyle incir toplayıp verdiği incir ağacını düşünür. Rupen ustanın torunu Stefan'ın bahçenin kenarından topladığı sumakların kadife kızıllığı canlanır gözünde.

Nedensellikler / Nesnelerin Birliği

Gerçekçi yapıtta yazar, nesneleri ustaca dizer, nedenselliklerle anlatır olayları.

- *Yeniden Hayal Kurabilmek* öyküsünde anaokulu öğretmeni, iki çocuklu Mizgin'in, Almanya-Ummanz'daki kocası Reber'in yanına gidişini, nesneleri dizerek adım adım örer yazar. Reber bir yıl öncesinde sığınmıştır Almanya'ya. Reber, Almanya'da göçmen çocuklarının olduğu anaokulunda öğretmenlik yapabileceğini söyler telefonda karısına. El Nusracılar Afrin'e gelince, Mizgin de iki çocuğuyla ülkesinden kaçmak zorunda kalır. Afrin'den Ummanz'a giden yol, can pahasınadır.

- *İbn Garip'in Gözleri* öyküsündeki 16 yaşındaki İbn Garip'in çakır gözlerini neden çevresinin bakışlarından kaçırdığını nes-

neleri dizerek anlatır yazar. Önce sofranın başköşesine konulan boş tabak… sonrasında dede Ebu Nusran'la üstez Cafer katılır öyküye.

Gerçekçi bir yapıtta hiçbir nesne , hiçbir olay, hiçbir söz öylesine yer almaz. Bir yapıtın estetik değeri nesnelerin birliğine bağlıdır. Nesnelerin birliği, gösteren nesneler ve ilerleten nesneler olarak ikiye ayrılır.

Gösteren Nesneler:

- *Halalı Barış*, sırtında çantası, boynunda fotoğraf makinesiyle, kamerasıyla… Tanımak, öğrenmek isteğiyle doludur.

- *Petra* - Nebatilere başkentlik etmiştir. Bölgenin tarihi, kültürel zenginliğini gösterir.

- *Paris Caddesi, General De Gaulle Caddesi* - Kayalıkların üzerine kurulu kafelerin, restoranların, eğlence yerlerinin arkasından General De Gaulle Caddesi geçiyordu. Beyrut'ta Arap kültüründen sonra Fransız kültürünün etkili olduğunu gösterir.

- *Petrol* - Emperyalist ülkelerin neden bölge halkının sorunlarını deşip çetelerini yerleştirdiğini gösterir.

- *Din* - Müslümanların yaşadıkları ülkelerin çoğunda en büyük düşman, halkın inançlarını binbir yolla sömüren iktidarlardır.

- *Kefil Binbaşı Mukaddem* - Hüseyin usta, kendisini Sana'ya getiren kefili Binbaşı Mukaddem'in yanında, içinden geçenleri açıkça söyleyemez. İnsan emeğini sömürmekle geçinen bu adamdan izin almadan Kuzey Yemen'deki yasalara göre bir kentten başka bir kente gidemez.

İlerleten Nesneler:

- *Çanakkale* - Halalı Barış, Çanakkale'de İngiliz işgaline karşı savaşırken cephede ölen Abdullatif'in Hüseyin dedesinin amcası olduğunu söyler. Çanakkale'de şehit düşen Halepliler olduğunu gösterir. Suriye'den altı bin asker Çanakkale savaşına katılmıştır.

- *Fotoğraf makinesi ve kamera* - Tüm isteği Nebatilerin başkenti antik Petra'yı görerek belgesel çekmektir. Petra'yı gördükten sonra Lübnan'a geçecektir. Amman'daki Lübnan konsolosluğundan vize aldıktan sonra, Petra'ya gidecekken yolda bilmeden Kral Abdullah'ın sarayının çevresinin fotoğrafını çeker. Sonrasında polisle başı derde girer.

Çatışkı da gerçekçi yapıtların önemli bir özelliğidir.

Yoksul - Varsıl Sosyal Çatışkısı

Min Nar Beyrut adlı öyküde, çevirmen Deyfe ile doktor Colan'ı Şam'dan Beyrut'a getiren otobüs, sedir, ladin, çınar ve çamların sarmaş dolaş olduğu bölgeden kıvrım kıvrım dolanan yolu izler. Otobüs villaların, köşklerin olduğu bölgenin güneyinde derme çatma evleri görürler. Akdeniz mavisinin yeşilin bin bir tonuyla biçimlendiği Lübnan Dağları'yla birleştiği kentte yoksullar ile zenginlerin yaşam farkı göze çarpar. Bu, beş bin yıllık Beyrut kentindeki son dönemlerin en görülür çatışma dinamiğidir.

Doğa betimlemeleri / Canlandırma

Yalnızca olaylar, karakterler değil, doğa da canlandırılır okura. Canlandırmalarla bezenmiştir, her bir öykü. Sözgelimi:

- Menetli Ebu Abdullah bıçağına davranırken içinde derin bir acı duyar. Bütün dünya üzerine yıkılıyormuş gibi duyumsar, gökyüzünden başka yerin görülmediği vadide. Tüm sermayesini bağladığı eşyalara hiç acımadan kendirleri keser, katırı kurtarmak için. Çuvalların arkasından acıyla bakar.

- Sedir ağaçlarının doğaya üflediği bol oksijeni soluyarak Doğu ve Batı Beyrut'un muhteşem görünümünü seyre dalarlar.

- Direniş müfrezesindeki herkes, önce sağ ellerini yüreklerinin üzerine bastırdılar, sonra da ellerini bir can yığını gibi üst üste

koydular. Bu kenetlenmiş eller, direniş komutanı Turabi'nin yüzünü daha çok kanın basmasına vesile oldu.

- Keldağ, bu şirin kasabaya, güzel evine bakıp bakıp başını öne eğerken, eteklerine her ateş düştüğünde, sanki yüreği hançerlenmektedir.

- Kazıbilimci Halid kalın gözlüklerinin üstünden Ali Mansur'un gözünün derinliklerine bakar. İşgale karşı topraklarını savunan yurtsever bir komutanın direncini görür onun gözbebeklerinde. Sonra, bu direnci güçlendiren söz, ağır ağır çıkar ağzından.

- Çölgelini'nin üzerine zehir gibi indi gece.

- Ali Mansur, işgalci çetelere son kurşununu müzenin önünde sıkmıştı; atılan el bombasıyla bedeni parçalanarak etrafa dağılmıştı. Bu sırada çalışma odasından çıkıp geniş salona gelen Kazıbilimci Halid, onun bedeninden parçaların cama yapıştığını görünce beyninden vurulmuşa döndü. Bulunduğu yerde sendeledi, yan tarafındaki heykelden tutarak toparlandı. Bahçeye baktığında içeriye giren işgalci çetelerin, ellerindeki balyozlarla heykelleri parçaladıklarını gördü; âdeta yüreğine bıçaklar saplanmaya başladı.

- Yüzünden kan fışkıran bilgenin çakmaklaşan gözleri, ona aşağılayıcı gözle bakan yüzlerce işgalcinin yüreğinde bir dalgalanma yarattı. Şeyh Ubeyd'in gözü dönmüş adamları, yüreklerine korku salan bilgenin gözlerini kapattıkları sırada, kalenin yaralı burçlarından süzülen akşam güneşi, çalışma odasını kızıl bir aydınlığa dönüştürdü. Çölgelini, toprağına bağlı ve yüzünü güneşe çeviren bir evladını daha bağrına bastı.

- Gece, Çölgelini'nin üzerinden ışıktan örülmüş tül gibi kalktı…

- Halalı Mücahittin gün ışımadan bostanı sulamak için, Gülgözü'nde soluğu almıştı. Sabahın serinliğinde şak şak ayrılmış sultani ile bostan incirinden birer tane koparıp kabuklarını soyarak dilinin üzerinde tadına varacak biçimde yuvarlayıp yedikten sonra, su kanalından yürümeye başlar.

İtki

Olay örgüsü nesnel biçimde kurulduğunda karakter örge gereği eyler. Buna örgenin sağladığı itki denir.

Kara Duran'ın itkisi

Bir nevruz gecesinde yaylalarından geçen katil sürüsünün, Keldağ'da katliam yapacaklarını duyar. Keldağ'dan gelen silah seslerini işitir. Makineli tüfek seslerine, top ve bomba sesleri de eklenince çatışmanın uzakta olduğunu anlar, içeri geçer, üstünü giyer, silahlarını kuşanır. Köpeğinin zincirini çözer, yiyeceğini önüne bırakır. Etrafa göz kulak olmasını anlatmaya çalışır. Arabasına atlar, eski yoldan gider, Kaşbaşı'na yaklaşınca arabasını büyük meşe ağacının altında durdurur. Silahlarını ve dürbünü alarak kayalıklara yönelir. Birkaç yıl önce gittiği Kesab'dan dumanlar yükseldiğini görünce orada tanıdığı Ani Teyze'nin buruşmuş elleriyle toplayıp kendilerine meyvesini armağan ettiği incir ağacını düşünür. Rupen Usta'nın torunu Stefan'ın bahçesinden topladığı sumakların kadife kızıllığı canlanır gözünde. Şimdi sabahın köründe o güzel evin bitkileri, içinden fışkırdıkları toprakla birlikte havalanıp ölüm kesiliyorlardır. Ya o "güzel ev"in insanları… Cihatçı katil sürüleri, yüzyıl sonra Kesab'ın köküne incir ağacı dikiyorlardı. Niye onlara, ciplere silah yüklerken engel olamadım, korkuma yenik düştüm diye vahlanır. Ardından ağzında biriken bütün laneti, ağız dolusu tükürükle onlara doğru fırlatır. Elindeki dürbünü, omzundaki ve belindeki silahları da tabi…

Bilge Halid'in itkisi

Zenobya'nın halkına yazdığı veda mektubudur. 81 yaşındaki bilge Halid, iki gün önce yaptığı kazıda bulduğu Palmira'nın sembol adı Zenobya'nın halkına yazdığı veda mektubunu çözmeye uğraşır. Kurşun sesleri yaklaştığında mektuptan okuyabildiği son tümce de "*Çölgelini'nin aydınlığını, hiçbir karanlık kapatamaz*"dır. Zenobya, Romalı askerler kendisini sürgüne götürürken böyle cesurdur. Zenobya, bilim insanına ve sanatçılara değer vermiş, Palmira'yı ülkesinin aydınlanma merkezi yapmıştır. Roma İmparatorluğu'nun sömürgeciliğine baş eğmeyen özgürlükçü çöl güzeli kadın Zenobya'yı yapıp ettikleriyle genç kuşakların da tanımasını çok önemser. O nedenle Zenobya'nın veda mektubunu bir an önce Arapçaya çevirmeye çalışır. Çölgelini'nden ayrılmaz.

Öznel Uzam - Öznel Zaman

Yazar öznel uzam ve zaman kullanarak, karakter için ek bilgiler verir okura.

- Halalı Barış, düşlerinin kenti *Halep*'te, şairin "*yolun yarısı*" dediği kadar geçen ömründe görmeyi arzuladığı hayalindeki şehirdedir, dipsiz bir kuyuya atılmış gibi duyumsar kendini.

- *"Arif Rifai Sokağı" Antakya*'dayken eski kuşak bir dostundan Rifailerin Arap dünyasında yaygın bir isim olduğunu duymuştur. *Antakya*'dan tanıdığı, çok iyi anlaştıkları fotoğrafçı, tiyatro sanatçısı Kasım Rifai aklına gelince, kendini biraz daha güvende duyumsar.

- Karşı taraftan bir ses işitmek umuduyla telefona kulaklarını dayayan Colan'la Deyfe'nin, Güvercin Kaya'nın yarığından geçerken kıpır kıpır eden yürekleri, şimdi ateş bulutlarıyla gölgelenmiştir.

- Darmadağın edilmiş çalışma odasındaki kitapları, araç gereçleri bilgenin kendilerine bakan gözlerinde âdeta cevherleşmeye başladılar. Odanın her miliminde kalem oynatan parmaklarının, yazı çözen göz nurunun izi canlanıp işkencecilerin gırtlağına yapışıyordu sanki. Yalan ve talan üzerine verilen emirlerin kulu olan işgalciler, hazineyi ele geçirememenin hıncıyla tutuşurken, onun cansız bedenindeki aydınlanan gözlerine bakınca çarpılmışa döndüler. Odadaki işkencecilerin nutku tutuldu, âdeta bedenleri çoraklaştı. Kaçırdıkları her eser, kırdıkları her tarih parçası çoraklaşan bedenlerinin yarıklarını acıtarak genişletiyordu. Bilgenin binlerce yıllık çöl gözleri, Palmira katliamcılarının katranlaşan yüreklerine sanki azap ateşi fırlatıyordu.

- Kavimdeki kadınların başka kavimden olanlarla aşklarına, sevdalarına konan yasağı Ebu Faur'ın da delemediği haberi Cemal'in kulağına çalındığında, yüreğine tonlarca yük biner.

Nesnel Uzam - Zaman

Öykülerde uzam Türkiye, Suriye, Lübnan, Ürdün, Kuzey Yemen, Almanya'dır.

Belli bir zaman aralığı söylenmese de , özellikle El Nusracıların katliamları nedeniyle 2013 yılını başlangıç alabiliriz. Yer yer geriye dönüşlerle daha da önceye götürülür zaman.

İzlek-Tema

Yazarın sorusudur, derdidir, izlek.

Öykünün temel izleği ayrımcılık, savaş yıkıcıdır.

Yazar, Halalı Barış'a söyletir. "*Birçok gıdayı bir araya getirip tatlandırmayı bilen insan, paylaşmanın da tadına vardıktan sonra niye düşmanlıklar, savaşlar olsun ki? İnsanlar, toplumlar arasına çekilen siyasi sınırlar, halkların kültür ortaklığını yok edemiyor işte. Mutfak kültürümüz başta olmak üzere üretim biçiminden gelenek-göreneklere kadar yaratılan ortak değerlerin sınır tanımadığı ortada*" der.

Bu ortak değerlerle insanlar savaşların yol açtığı tüm yıkımlara karşı, umutla acılarından sıyrılır, birlikte yaşama tutunur, toplumlar ayağa kalkar.

Toplumsal Çözümleme

El Nusracılar - Katliamdan kaçış

Çocuk vicdanlarının kanla boğulduğu okula gelen köylülerin gökleri inleten çığlıklarıyla kendine geldiğinde, duvara yazdıkları kin kusan ve kan kokan sözün altındaki örgüt adından öğrendiği El Nusracı katillerce, öğretmenlerinin ve kardeşinin de içinde bulunduğu on sekiz öğrencinin canları alınmıştır. Allah adına çocukları, öğretmenleri öldürmenin Müslümanlıkla hiçbir ilgisinin olamayacağını, bu vahşeti ancak toprakla hiçbir bağı kalmayan canilerin yaptığını, derin belleğine yazar İbn Garip, toplu mezara dönüştürülen okulda.

Sömürgecilerin işbirlikçi örgütlerince yapılan katliamdan kurtulanların bir bölümü Türkiye'ye sığınırken, gidebilenler canları pahasına Avrupa yollarına düşerler. Bu yolların her adımı can pazarıdır.

Bu katliamcılar tarihe de kültüre de bilgeye de düşmandır.

Hurma ağaçları tarafından bombalar, havan mermileri, kurşunlar yağdı. İşgalci akreplerin silahlarından akan zehir, Palmira'nın tepelerinden başlayarak açık hava müzesinin tapınaklarına, amfiteatra, heykellerine doğru yayıldı.

Ülkelerin yeraltı kaynakları - petrol

Ön Asya ülkeleri sömürgeci devletlerin idaresindedirler. Bir zamanlar, Libya'da *Ömer Muhtar,* çöl halkını örgütleyerek İtalyanlara karşı direnişin önderi olmuştur. Gün gelir, kum ve tuzun derinliklerinden süzülüp gelen petrolle Libya halkı, Avrupa ve Amerika'ya kafa tutacak kadar bağımsızlığını sahiplenir. Gün gelir, Libya'nın kaynakları iyi yönetilemez.

Petrol ve yeraltı zenginlikleri nedeniyle Amerika, Avrupa ülkeleri bu ülkelere rahat vermez. Her fırsatta bu ülkelerin yeraltı zenginliklerine el koymak için ülkelerin sorunlarını deşer, çetelerini yerleştirir.

Müslümanların yaşadığı ülkeler

En büyük düşman, halkın inançlarını bin bir yolla sömüren iktidarlardır. Müslümanların inançlarına bağlılıkları, tarihte birçok olayda görüldüğü üzere, zaman zaman gözlerini de bağlayabilmektedir. Özellikle kabile reislerine ve şeyhlere körü körüne bağlılığı ustaca değerlendiren yöneticiler ve sömürgeciler, çok rahat biçimde ellerini ateşe sokmadan kullanabilecekleri maşaları bulabilmekteler.

Kefil Düzeni

Suudi'deki kefil düzeni, Kuzey Yemen'de de uygulanmaktadır. Hiçbir sosyal güvence verilmeden Kuzey Yemen'e kefille getirilenlerin can güvenceleri de yoktur gerçekte. Çalışmak amacıyla getirilenlerin pasaportlarını, kefilleri ellerinden alırlar, işi bitene kadar da ellerinde tutarlar.

* Müslüm Kabadayı, *Yeniden Hayal Kurabilmek,* Klaros Yayınları, Ankara, 2021.

Hayrettin GEÇKİN

KALBİM

iki sözcüğü birden bekliyorum burada
dilimden kovsalar bir yere gidemem
birleştirmek gerek çünkü
aşkı ve iyiliği

sen de benden yana olmalısın kalbim
yorgunsun fakat
ne olur öne çık biraz daha
karınca ağzıyla bile olsa
hala su taşıyabilirsin yangına

kalbim kov korkularını üstünden
üste çıkar vicdanını
karşı çıkmak gerek çünkü zulme

kalbim
kalbim

Zıtlık Est-Etiğinde İnsanlaşma

Müslüm KABADAYI

Bilimsel çalışmaların şu andaki verilerine göre, insanın toplum oluşturmasının 70 bin, dil-zihinsel yeteneğinde düşünce üreterek sıçrama yapmasının da ortalama 50 bin yıla dayandığı belirtilmektedir. Erkeğin dölleyici olduğunun toplumsal olarak kabul edildiği ve tarımsal üretimin geliştiği neolitik dönemde adım adım anaerkil yaşamın yerini, ataerkil yaşam almaya başlar. Dolayısıyla toprağın işlenmesinde kullanılan sabanla erkek cinsel organı arasında uygulama-sembolik ilişki kurulmasının, sınıfsız ve savaşsız nitelikli anaerkil toplumun yavaş yavaş ortadan kalkmasına da neden olduğu bilinmektedir. Çünkü, toprağı işleyen boğanın gücüyle erkeğin gücü toplumsal ilişkilere egemen olmaya; böylece başta dağlar olmak üzere yüksek-görkemli olan doğa parçaları boğayla, bu dağlara egemen olan erkek de tanrıyla ilişkilendirilmeye başlanmıştır.

Akdeniz'e paralel uzanarak görkemini hissettiren dağların adı olan "Toros" sözcüğü, "boğa" anlamına gelmektedir. Aynı biçimde çocukluk ve gençliğimin geçtiği coğrafyanın dağı *Cacius*'un (Keldağ ya da Cebel-i Akra) da "boğa" anlamına geldiği ve *Zeus*'un boğa kılığına girerek Tanrıça Avrupa'yı kaçırarak Girit'e götürdüğü, mitolojide yer almaktadır. Anaerkil dönemde tanrıçalar, Sümer-Babil uygarlığına kadar mitolojik anlatıya egemenken, tarım toplumunun, dolayısıyla sınıflı toplumun gelişmesiyle birlikte tanrıların güçlenip çoğaldığı, tanrıçaların zayıflayıp yok edildiği bir mitolojik anlatı ortaya çıkmıştır. Bu süreçte erkek cinsel organının aynı zamanda toplumdaki gücü temsil ettiği görülmektedir. İşte bu güce kastetmeyle ilgili mitolojik anlatımlar da ortaya çıkmıştır. Yunan mitolojisinde *Kronos'*un, babası *Ouraos'*un cinsel organını kesip onun gücünü elinden alarak kardeşlerini kurtarması bunun önemli anlatımlarındandır. Anadolu mitolojisindeyse *Attis*, bereketin sembolü ve ana tanrıça olan *Kibele*'ye verdiği evlilik sözünü tutmayıp *Frig* kralının kızıyla evlenmeye kalkar; *Kibele*'yi karşısında görünce de kendisini cezalandırmak için cinsel organını keser. Mitolojideki buna benzer anlatımlarla arkeolojik ve antropolojik araştırmalar göstermektedir ki, erkeklerin sünnet edilmesi ritüelinin gelişmesinde, güç ve güce kastetme savaşının çıkış noktası olduğu anlaşılmaktadır. Zamanla sünnet ritüeli güce kastetme özelliğini yitirip gücün perçinlenmesi anlamında ataerkil toplumsal belleğe yerleşir. Babillerden İbranilere ve Araplara kadar evrilen bu anlayış, dinsel metinlere de girer.

Yeri gelmişken, köleci ve feodal toplumlarda egemen olan kralların, kraliçelerin, padişahların çıkarları için, ezilen-sömürülen erkeklerin savaşmasını temellendiren çarpıcı bir örnekle Viking kültüründe karşılaştığımızı dile getirmeliyim. 2019'da Oslo'da gördüğüm Belediye binasının arka tarafında düzenlenmiş Asgard salonu biçimindeki yapıda resimlerle anlatılan savaş ve bilgelik tanrısı Odin'in mitolojisinde erkeklerin, bu salonda savaş ve bilgelik yanında şiirin de tanrısı olduğuna inanılan Odin'le şarap içip kutsanabilmeleri için düşmanla savaşırken ölmeleri gerektiğine inandırıldıkları bilinmektedir. Savaşmayan ya da savaşa karşı çıkanların uçurumlara atıldığını da, Stockholm'de yaşayan Dünya şairi *Özkan Mert* söylemişti. Bugün de sermayenin, emperyalizmin egemenliği için yürütülen savaşların, Musevilik-Hıristiyanlık-Müslümanlık başta olmak üzere birçok dinsel metinler kullanılarak kutsandığını görüyoruz.

Neden bu açıklamaları yaptığıma gelince… Postmodernizmin egemen kılınmaya çalışıldığı gezegenimizde, her konuda olduğu gibi cinsellik, taciz-tecavüz, kadına yönelik şiddet ve öldürme olaylarıyla ilgili de bütünsel bir bakışın, tarihi ve diyalektik bir yaklaşımın göz ardı edildiğine, tanık oluyoruz. Oysa, olgulara tek tek bakıldığında bile girişte açıklamaya çalıştığımız ataerkil egemenlik anlayışının, aynı zamanda günümüzde sermayenin egemenliğini sağlamlaştırmak olarak değerlendirildiğini görmek kolaylaşmaktadır. Nasıl ki neolitik dönemde toprağa egemen olanlar, aynı zamanda bu egemenliklerini korumak için güvenlik gücünü, silah yanında mitoloji, din ve kültürle pekiştirmişlerse, bugün de sermaye sınıfının aynı şeyi, çok daha teknik-sentetikleşerek uyguladığına tanık olmaktayız.

Bizzat mücadele ederek de deneyimlediğim koronanın baskıladığı zor koşullarda

toplumsal ve sınıfsal temelde gelişen mücadelenin geriye çekilmesiyle birlikte, emekçiler başta olmak üzere üreten ve düşünen tüm insanlar üzerindeki baskı katlanarak arttı. Buna paralel olarak kadına yönelik öldürme, şiddet, taciz ve tecavüz olayları çoğaldı. 2020 yılının sonuna doğru şair-yazar kadınlardan bazılarının, edebiyatçı ve sanatçı erkeklerle ilgili başlattıkları taciz ifşaları gündeme geldi. Burada tekil örnekler üzerinden bir değerlendirme yapmak yerine, cinsellik ve egemenliğin pratik-teorik niteliği üzerinde durmayı tercih ediyorum. Parça-bütün-devinim diyalektiğini de bu çerçevede kurmanın, daha mümkün ve doğru olacağını düşünüyorum.

Sanat-edebiyat alanı doğrudan estetikle ilgili olduğundan, insan-doğa, insan-insan, insan-toplum ilişkilerinin estetize edilmesi için yaratıcı-üretici yeteneğini geliştirmesi gereken kişi, bu yeteneğini "çok özel" ya da "tanrısal bir güç" olarak gösterip aynı zamanda bu gücün dolaşıma sunulmasının araçları olan basım-yayın ve dağıtımevleriyle ilişki ağına egemen olan anlayış haline getirdiğinde, işin rengi estetiklikten çıkıp kepazeliğe dönüşüyor. Bu gücü, bugün büyük oranda erkekler kullanıyor; kadınların kullandıkları yerler yok mu? Kuşkusuz var. Yeri gelmişken vurgulamalıyım; "ifşa hareketi"yle birlikte, ülkemizde yıllardır edebiyatı piyasalaştıran yayınevlerinin timsah gözyaşı misali aldıkları kararların, kurutulması gereken bataklığı perdelediği aşikardır.

Sözünü ettiğimiz "ifşa hareketi"nin, kadınlara yaşatılan travmaların toplum bilincine çıkartılması, özellikle sanat-edebiyat alanında yaşanan taciz vd. saldırıların deşifre edilerek başka kadınların böyle tuzaklara düşmemesi ve erkeklerin bu yanlışlarının sorgulanıp düzeltilmesi bakımından yararı olabilir. Ancak çözüm müdür? Hayır. Burada erkek ya da kadının cinsel zafiyetleri, psikolojik sorunları, erkeklerin saldırganlıkları üzerinden politika yürüterek çözüm üretmek olanaklı değildir de ondan. Bunlar patolojik ya da adli vakalar olarak gündem teşkil edebilir; ancak, toplumsal bir sorun olarak bu vakaların nedenleri temellendirilirse, çözüm üretmek de somutlaşır, uygulanabilir hale gelir.

Her ne kadar edebiyat ve sanat alanı "bireysel" olarak değerlendirilse de bu ürünün "biricikliği" bakımındandır. Oysa, bu alanlarda kendini geliştirme araçları ve ilişkileri toplumsallaştırılırsa, yani "egemenlik aracı" olmaktan çıkarılırsa, bir kadının yazdığı öyküyü, romanı, şiiri ya da yaptığı resmi, müziği "ustalaşmış erkek"in evine giderek paylaşmasına, "ustalık"tan yararlanmasına gerek kalmayacaktır. Özellikle sanatçı ve edebiyatçı erkeklerin de yetkelerini, toplumsal ilişkiler içinde paylaşmayı sağlayan bir sistem için mücadele etmeleriyle bu daha da kolaylaşacaktır. İşte o zaman insan merkezli estetik yaşam ilişkileri, insanı zenginleştirir, olgunlaştırır ve yetkinleştirir.

Cinsellik de estetik olmalı. Dolayısıyla aşk, sevgi ve gönüllülük temelinde yükselen bir cinsellik estetik olabilir. Bunun dışındaki her cinsellik, taciz-tecavüz ve şiddeti özünde barındırır. Evliliklerin aşk-sevgi ve gönüllülük temelindeki ilişkinin bitip başka ilişkilerin devreye girmesiyle sönümlendiği, bu durumda "güçlü" olan erkeklerin ayaklarının altından egemenlikleri kayınca saldırganlaştıkları biliniyor. Kadın katliamlarının temelinde bu "güç yitimi"nin yattığı ortada.
Eksik ve yanlışlarımla hesaplaşarak biçimlendirdiğim yaşamımda, bu konuda harfiyen uyguladığım est-etik ölçütüm şu: Evlilik ya da başka biçimlerde aşk-sevgi ve gönüllülük

temelinde sürdürülen cinselliğin, hazcılığın üstünde est-etik bir ilişki biçimi olduğunu bilince çıkarmak. Bu da, bir kadın ya da erkeğin karşı cinsle birlikteliğini sonlandırmadan bir başkasıyla cinselliğe ya da birlikteliğe yönelmemesidir. Birlikte olunan insana gösterilmesi gereken saygı bakımından etik, kişilik bakımından estetik bir duruştur bu. Aşk-sevgi ve gönüllülük temelinde cinselliği estetize eden kadınla erkek, bunlarda sönümlenme hissettiklerinde, bunu da bilince çıkarıp ilişkiyi sonlandırmak istediklerinde, kişilikleri zedelemeden yapıcı biçimde ayrılmayı da becerirler. Bunu, kişilik ve toplumsal ilişkiler bakımından gelişkin kişiler, mali ve mahalle baskısını aşma koşulları olanlar gerçekleştirebilir, paranın saltanatının, dolayısıyla sermayenin egemen olduğu bir ülkede ya da toplumda. Genel anlamda ise, bir sınıfın ve cinsin egemen olduğu toplumda, bireyler istedikleri kadar kendilerini özgür hissetseler de, est-etik bir cinsellikle birlikte yaşarken süreklilik, sönümlendiklerinde de sağlıklı bir ayrılma süreci inşa edemezler. "Neden?" diyebilirsiniz?

Çünkü… Cinsellik, anaerkil toplumda kadının belirleyiciliğinde biçimlenirken, anasoylu akrabalık ve toplum ilişkileri kurulmaktaydı. Bugün de bu yaşamın egemen olduğu Çin'deki Mosuo gibi toplumlar var. Ancak, genel anlamda neolotik dönemle erkeğin egemenliğinde cinsellik, babasoylu akrabalık ve maddi güç ilişkileri kurulmaya başlanmıştır. Kapitalizmin ilk dönemindeki erkek egemenliği, zamanla kapitalist erkek ve kadının egemenliğine dönüşmüştür. Örneğin, TÜSİAD'ın başkanlığını, tekellerin patronluğunu yapan erkekle kadının egemenlik biçiminde ve anlayışında öz bakımından bir fark yoktur. Türkiye'de *Tansu Çiller*'le İngiltere'de *M. Thatcher*'in başbakanlıklarını da, sermayenin egemenliği için kadın olarak icra etmediklerini kimse ileri süremez. Erkek ve kadının birlikte sermaye egemenliğini nasıl kurduklarının çarpıcı örneklerinden birini, emperyalist-kapitalist sitemin merkezi konumundaki ülkelerden verelim. (Türkiye'de de böyle örneklerin olduğunu biliyoruz.) *Bill ve Melinda Gates Vakfı ve Rockefeller Vakfı* tarafından kurulan AGRA (Alliance for a Green Revolution in Africa), Afrika halklarının hangi tohumları kullanacaklarını, ne ekip ne biçeceklerini, nasıl besleneceklerini, "şirket tarımı"nı nasıl uygulayacaklarını belirlemektedir. Afrika halkları zarar ederken, çok ülkeli şirketler sermayelerini büyütmektedir. Bu vakıfların başka alanlarda da hayatımıza müdahil olduklarının sayısız örneğini korona günlerinde görme olanağı bulduk. Şimdi sormak gerekmez mi, doğaya-insana-topluma karşı işlenen kötülüklerde Bill Efendi suçlu da, *Melinda* Hanımefendi pürü pak mı? Kapitalizmde egemenlik biçimlerinin kurgulanmasında erkek kadar olmasa da kadın da aktif rol alabilmektedir. Dolayısıyla bunlar gibi yaşayanların deşifre olmuş yaşamlarının öyküsü incelendiğinde "Neden?" sorusunun yanıtı hemen verilebilmektedir. Burada öne çıkarılması gereken temel hedef, eşitlik ve özgürlüğü sürekli engelleyen egemenlik araçlarını, sınıfsal-ulusal-dinsel ve cinsel alanlarda yeniden ve yeniden kurgulayan sistemin devrilmesidir.

Son söz olarak, toplumlarda sınıfsal egemenliğin sonlandırılması; birey olarak da kişiliklerin est-etik değerlerle donatılmasını ve özelde kadına, genelde herkese uygulanan şiddet-taciz-tecavüzün insan ilişkilerinden kazınmasını sağlayacaktır.

Mevlüt KAPLAN

GÜNEŞİN İSYANI

Gün boyu kavrulur yöre
Cehennem ateşi sarı sıcak,
Gölge düşer bürümcüklü dağlara.
Yanık kokar reyhan rengi dereler.

Güneşin solmayan harı,
Gecenin derininde solur,
Dansa kalkar alevle duman
Sevginin ateşi aşkla söner.

Gece saklayınca güneşi,
Aya düşer karanlığın kaygısı,
Yıldızlar atağa kalkar,
Yardıma koşar sabahlar.

Kadın Gücü

M. Güner DEMİRAY

İnsanlık tarihinde ataerkil gelenek erkek egemen bir toplum yapısını içermiştir. Ama bunun yanında anaerkil bir yapı da oluşmuş, kadın (yaratan) tanrı, tanrıça aşamasına yükseltilerek de değerlendirilmiştir. Tanrıça Kibele kültü bu anlayışın önemli bir kanıtı sayılır. Ayrıca Amazon adı verilen savaşçı kadınlar toplumunu da tarih kaydetmiştir. Eski çağlarda özellikle Sümerlerde kadın bereketin simgesi olmuştur. Mısır ve Hititlerde kadınlar daha özgür yaşamışlar, yönetimde söz sahibi olmuşlardır.

Zamanla oluşan çeşitli inançlar onu günahın bir unsuru gibi görmüş- Adem ile Havva öyküsünde olduğu gibi- onu aşağılamıştır. Uzakdoğu inançları ,antik çağ gelenek ve inançları ve tek tanrılı dinler temel haklar yönünden kadını ikinci sırada tutmuş hukuki haklarını ve sosyal yaşamlarını sınırlandırmışlardır. Örneğin Arap ve diğer Ortadoğu toplumlarında kız çocuğuna sahip olmak onursuzluk sayılırdı. Eski Hint ve Amerika yerlilerinde kız çocukları tanrılara kurban edilirdi.

Ancak 19. Yüzyıl kadın haklarının dile getirildiği, eylemlerle gündeme yansıtılmaya başlandığı bir yüzyıldır. İnsan hakları temelinde kadınların siyasi, hukuki ve sosyal bilinçlerinin uyanması doğrultusundaki hareketlerin oluşması çağıdır.

“8 Mart 1857 tarihinde ABD’nin Newyork kentinde 40.000 dokuma işçisi daha iyi çalışma koşulları istemiyle bir tekstil fabrikasında greve başladı. Bunun üzerine polis işçilere saldırarak işçileri fabrikaya hapsetti. Çıkan yangında kaçamayan işçilerden 129 kadın işçi can verdi. İşçilerin cenaze törenlerine binlerce kişi katıldı.

26-27 Ağustos 1910 tarihinde Danimarka’nın Kopenhag kentinde 2. Enternasyonale bağlı kadınlar toplantısında (uluslararası sosyalist kadınlar konferansı) Almanya Sosyal Demokrat Parti önderlerinden *Clara Zetkin* 8 Mart’ın Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak anılması önerisini getirdi ve öneri oybirliği ile kabul edildi.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında kadınlar gününün anılması yasaklandı.”

20. yüzyılın başlarında hız kazandı kadın eylemleri. Özellikle kadınların çoğunlukla çalıştığı tekstil fabrikalarındaki grevler kadın uyanışına öncülük etti. Bunlardan biri de 1917 St. Petersburg’da tekstil işçisi kadınların grevi 1917 Bolşevik İhtilâli’nin başlamasında büyük ve önemli rol oynadı.

Sovyetler Birliğinde “Dünya Emekçi Kadınlar Günü” olarak anılmaktaydı.

1960 yılından sonra ABD’ de de anılmaya başlandı bu gün.

16 Aralık 1977’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu da 8 Martın Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanmasını kabul etti. Şimdi hemen hemen çok ülkede Dünya Kadınlar Günü kutlanıyor.

Kısaca feminizm:

Öncelikle şunu belirteyim ki, feminizm erkek ve kadın cinsleri arasında yapay bir ayrımcılık değildir. Böyle bir ideoloji de düşünülemez.

Bu hareket cinsiyetler savaşı da değildir.

Öyleyse feminizm "İçinde yaşadığımız toplum düzeninde erkeklerle kadınlar arasında oluşturulmuş bulunan hukuki, siyasi, sosyal ve ekonomik eşitsizliğin düzeltilmesi ve iki özgür cinsiyet olarak bir arada barış, sevgi, saygı ortamında yaşanması olanağının yaratılması düşüncesi ve bu yolda yapılan mücadeledir."

"Feminist mücadele sadece kadınların değil, gerçekten uygar ve özgür bir toplumda içtenlikle yaşamak isteyen erkeklerin de meselesidir. Çünkü gerçekten özgür bir toplumda kadınlar da özgür olacak ve erkekler özgür kadınlarla yaşama imkanına kavuşacaklardır."

Türk toplum yaşamında kadına gelince:

Eski Türk toplumlarında ailenin temelinde kadın vardı. Kadın erkeğin biricik yoldaşı, çocuklarının anası ve ilk öğretmeniydi. Kadın erkeğine her zaman moral ve esin kaynağı olurdu.

Özellikle ilkçağ Türk toplumunda iyi ata binen, iyi savaşan, doğayla mücadelede erkeğiyle birlikte çalışan kadınlar büyük saygı görürdü.

İskit ve Sakalarda her kadın erkeği gibi savaşçı ve asker olarak yetiştirilirdi. Hun kadınları da göçebe yaşam içinde hep erkeği ile eşit bir konumda yaşam mücadelesi verirlerdi. Kadının sözü dinlenir, onun görüşlerine başvurulurdu.

Göktürk ve Uygurlarda da kadına ayrı bir yer verilirdi. Kadın kutsaldı, tecavüz edene ve saldırana ağır cezalar verilirdi.

Şamanizme göre gökyüzü ve güneş (yaşamın kaynağı) kadın; ay erkek olarak kabul edilmiştir. İyilik ve güzellik tanrıları kadın olarak düşünülmüştür.

Eski Türklerde kadın erkeğiyle eşit miras hakkına sahipti. Bir kadının kendine ait mülk edindiği de bir gerçektir. Bunu da istediği gibi kullanma hakkına sahip olduğunu belirtmeliyiz. Yine eski Türk töresine göre koca karısını boşayabildiği gibi kadın da kocasını boşayabilirdi.

Kadının yüceliği, Altay dağlarının en yüksek tepesine "Kadınbaşı" adı verilerek belirtilmeye çalışılmıştır. Ortaasya kaynaklı eski bir söz vardır: "Er bozulursa, aile bozulur, kadın bozulursa, budun (ulus) bozulur."

Eski çağlardan gelen bu kadın erkek eşitliği anlayışını bugün alevi Türk toplumunun semah ve törenlerinde, özgür ve laik yaşam tarzlarında apaçık görmekteyiz.

Kısa söylemek gerekirse eski Türk sosyal yaşamında kadının erkeğiyle eşit konumunu *Dede Korkut* öykülerinden de anlamak mümkündür.

Ortaçağ döneminde şeri hükümlerin radikal bir şekilde uygulanmasıyla Türk toplum yapısı büyük bir değişiklik geçirmiş, erkek için çok eşlilik, kadının örtünme zorunluluğu, sosyal yaşamında aşırı sınırlamalar gibi anlayışlarla kadın arka plana itilmiş, hukuki hakları kısıtlanmış, cariye, köle gibi sınıfsal çelişkiler yaratılmıştır. Hele Osmanlıda ve başka diyarlarda kadın köle pazarları kurulduğunu gravürlerden görmekte içimiz sızlamaktadır. Tanzimat yazarlarından *Sami Paşazade Sezai* 'nin "Sergüzeşt" adlı romanını okuma zamanıdır şimdi. Kafkasya kökenli Dilber adlı kızın tutsak pazarında satıldıktan sonra başına gelenler anlatılmaktadır. Bu yapıt, yaşanmış bir olaydan alınan gerçek bir insanlık dramıdır. Selçuk, Osmanlı, Orta Asya ve diğer Türk toplum yapılarında Arap ve Ortadoğu toplumlarından yansıyan geleneksel esintileri görmekteyiz. Bunlar sosyal ve uygar hayatımızı olumsuz yönde etkilemiş, uygarlık ve bilimsel atılımlarımızı, demokratik özgür toplum yaratma eylemlerimizi durdurmuştur.

Osmanlının yıkıntıları üzerinde *Mustafa Kemal Atatürk*'ün önderliğinde verilen Kurtuluş Savaşını kazanarak Türkiye Cumhuriyetini kurduk. Devrim kaçınılmazdı. Çağdaş uygarlığa varmak zorundaydık. Çünkü var olmak ya da yok olmak meselesiydi bu. Bu nedenle büyük önderin öncülüğünde büyük atılımlar yapıldı. Artık devrimci cumhuriyetin en saygıdeğer unsuru kadındır. Bunlardan en önemlisi kadınlarımızın aydınlığa kavuşması için gösterilen çabalardır. Osmanlıda kadınlarımız eski gelenekten kopmuş, kafes arkasında ve haremlerde Arap ve Bedevi kültürünün karanlığını solumuşlardır yüzyıllarca. Eğitimsiz, cahil ve baskı altında kalmışlardır. Bu büyük bir sorundur. *Atatürk*'ün laik, bilimsel ve çağdaş devrimleri içinde kadına medeni, siyasi, sosyal, hukuki, ekonomik, karma ve çağdaş eğitim hakları verilerek kadının bilinçlenip özgürleşmesi yolunda büyük adımlar atılmıştı. Cumhuriyet temelde bir kadın devrimidir.

Şimdi ise gelinen noktada bir hüsran var! Kadına şiddet alıp başını gitmiş, sıklaşan kadın cinayetleri yüreklerimizi yaralamaktadır. Kadını evlere kapatma girişimleri gerici, dinci çevrelerde onay görmekte ve desteklenmektedir. Bugün bir yılda beş yüz kadının cinayete kurban gittiğini görmekteyiz. Ama unutulmasın, aydınlanma, özellikle kadın aydınlanması geleceğin mutlu zamanlarını yaratacaktır bir gün. Çünkü aydınlığa doğru giden devrimci adımlar durmayacak, insan, insanlaşmanın, insan olmanın bilincini ve erdemini gelecek çağların güneşinde mutlaka yakalayacaktır.

Kadınlar yaratan birer sanatçıdır. İnsanlığın geleceğini hazırlayan ustalardır.

Kadınsız bir yaşam düşünülür mü? Hepimizin ilk öğretmenidir onlar.

Ben *Atatürk*'ün şu sözüyle yazımı bağlıyorum:

"*Bir toplum, bir ulus erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı zincirlerle toprağa bağlı kaldıkça, diğer kısmı göklere yükselebilsin!*"

Kaynakça:

- *Günaydın Anadolu*, M. Güner Demiray.
- *Günlerin Getirdikleri*, M. Güner Demiray.
- İnternet (ilgili sayfalar)
- *Tarihsel Süreci İçinde Anadolu'da, Türkiye'de Kadının Durumu (2)* Nurşen Aydoğan.

Dursun YİĞİT

GELEMEM

Telefondan çağırırlar
“gel” diye
gelemem ben
dindiremedim içimdeki
çocuğu,
fırtınayı
sevinçleri elinden alınmış
yoksunlukla süren
yaşamda
gelemem ki ben
göçmen
kuşlar gibi
ararım kendimi,
kendi içimde
yurdumu.

Mevlüt Kaplan

90 Yaşında Genç Bir Yazar

Dinçer KAYA

"Kitaplarımda geleceğin büyüklerine hitap ediyorum. Çünkü biliyorum ki onlar ilerde Türkiye'ye sahip çıkacak bireylerdir"
Mevlüt KAPLAN

İzmir'in Konak Meydanı'nda postanenin hemen yakınında bir çıkmaz sokak. Üstü tente ile kapatılmış bu yere girerseniz bir kahvehaneye girmiş gibi olursunuz. Fotokopici, ganyan bayii, çay-kahve, sandviç, pilav gibi çeşitli yiyecek satan dükkanların önünde masalarda okey oynayanlar, sohbet edenler.

Yalnız bunların arasında bir dükkan farklıdır, vitrininde çeşitli çocuk kitaplarının sergilendiği bu yer *Özgür Eğitim* yayınevidir. Camlı kapısından içeriye baktığınızda masada önündeki kağıtlara eğilmiş yazı yazan bir adam görürsünüz. Bu kişi Köy Enstitüsü mezunu 90 yaşını geçkin yazar *Mevlüt Kaplan*'dır.

İstanbul'dan İzmir'e göç ederken dostların adını verdiği yazar ve şairler arasında *Mevlüt Kaplan* da vardı.

Bir gün, yolu Konak'a düşenlerin uğrak yeri olan *Özgür Eğitim* yayınlarında kendisini ziyaret ettim. Yazdığı ve yayınladığı yüzlerce çocuk kitabı ile burası bir depoydu. Kapıdan girince hemen karşıda yardımcısı *Arzu Hanım,* sağda en dipte bir masada *Mevlüt Kaplan* çalışıyordu. *Mevlüt Bey*, alçakgönüllü bir insandı, beni dostça karşıladı, çay ikram etti, sohbet ettik. O günden bu güne dostluğumuz 25 yıldır sürüyor. Bu 25 yılda gördüm ki, *Mevlüt Kaplan* kendisine danıştığınızda hiç üşenmeden yardıma hazırdır.

Mevlüt Kaplan, 20 Haziran 1930 günü Konya'nın Akşehir ilçesine bağlı Ökes köyünde dünyaya geldi. *Fadime Hanım* ile inşaat ustası *Mehmet Kaplan*'ın oğludur. Annesini on bir yaşında kaybetti, kendi deyimi ile dünyası yıkıldı, yokluğun ve perişanlığın ortasında kaldı. Eğitmenli okulda 3. sınıfa kadar okuduktan sonra Reis Bucağı'na giderek 4. sınıfı tamamladı. 1944'ün sonlarına doğru da Köy Enstitüsüne çağrıldı. 1953'de Akşehir'de çıkan *Nasrettin Hoca* gazetesinde yayımlanan *Eşeğimiz ve Ben* adlı bir öyküsü yüzünden komünizm propagandası iddiası ile yargılandı, aklandı. 1948'de Ereğli İvriz Köy Enstitüsünü bitirdikten sonra 1955'de Gazi Eğitim Enstitüsü Özel Eğitim Bölümünden mezun oldu. Almanya ve İngiltere'de çocuk edebiyatı üzerine öğrenim gören *Kaplan*, 1962'de Marylebone Dil Kolejini bitirdi. Konya, Akşehir'de öğretmenlik, Mersin ve Antalya'da ilköğretim müfettişliği ve İzmir'de eğitim uzmanlığı yaptı. Türkiye Öğretmenler Sendikasının (TÖS) kurucuları arasında yer aldı.

1964'te İzmir'de *Özgür Eğitim* yayınevini kurdu. 1997'den sonra adına edebiyat ödülü düzenlendi.

Halen Kıbatek Derneği* Genel Başkanıdır.

Eğitimciler Derneği, Edebiyatçılar Derneği ve Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi olan

Mevlüt Kaplan, çocuk edebiyatı alanında çeşitli dernek ve örgütlerden toplam on iki ödül aldı.

Mevlüt Kaplan'ın ilk şiiri "Yaylada" 1946 yılında *Vehbi Cem Aşkun*'un yönetiminde yayımlanan *Yayla* dergisinde çıktı. *Ülkü, Erciyes, Edebiyat Dünyası, Kaynak, Fikirler, Sultandağı, İvris, Köy Postası, Demokrat İzmir, Cumhuriyet, Berfin Bahar, Güncel Sanat, Tmolos* ve daha bir çok dergi ve gazetelerde masal, öykü, şiir, roman, gezi, derleme, inceleme, çeviri yazıları yayımlandı. Ayrıca İlköğretim için öğretmenlere yol gösteren metot kitapları kaleme aldı. Son olarak, *İzmir'in Kavakları, Atatürk ve Çanakkale Zaferi* ile *Atatürk ve Kurtuluş Savaşçıları* kitapları çıktı. 2020'ye dek yazdığı, yayımladığı kitap sayısı 600'ü geçti.

Mevlüt Kaplan, talebeliğinde yazdığı şiirleri beğenip kendisini teşvik eden, ödüllendiren Milli Eğitim Bakanı *Hasan Ali Yücel*'i unutmaz: "*Kim ne derse desin, yargım hiç değişmedi. Hasan Âli Yücel gelmiş, geçmiş unutulmayan, adı ile yaşayacak olan en büyük eğitim bakanımız, düşünürümüz, şairimiz, yazarımız, halkbilimcimizdir. Ben ve on yedi bini aşkın Köy Enstitüsünü bitirmiş köy çocuğu, aldığı bilinçli eğitim ışığını Tonguç'a ve Yücel'e borçludur."* der.

Hasan Ali Yücel'in kurduğu tercüme bürosu tarafından çıkarılan dünyanın Doğu ve Batı Klasiklerini okuma alışkanlığıyla yazma yolu açılır. Türk yazarlarından *Sait Faik, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Muzaffer İzgü*'nün kitapları yanında birçok çocuk kitabı yazarından da etkilenir.

Yazılarını bedelsiz çeşitli dergilere gazetelere gönderir. Amacı çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin aydınlanması, başarılı bireyler olmasıdır.

Dilimize, edebiyatımıza ve kültürümüze hizmet amacıyla İzmir Karataş'ta, *Ayten-Mevlüt Kaplan Kültür Evini* açar, kitaplığını bağışlar.

Mevlüt Kaplan adına her yıl yazarlarımızı özendirmek, yazdıklarını değerlendirmek, nitelikli yapıtlarla çocuk yazınımızı zenginleştirmek amacı ile ödüllü "Yazma Yarışması" yapılır.

İzmir Kitap Fuarına küçük bir standla katılan *Mevlüt Kaplan*'ın en mutlu olduğu anlar fuarda küçük okuyucularıyla söyleştiği anlardır.

Kendisini daha yakından tanıyınca gördüm ki yazmak *Mevlüt Kaplan* için bir yaşam biçimi. Bu çıkmaz sokakta insanlar tavla, okey oynarken o yıllardır yorulmadan aynı heyecanla yazıyor. *Sait Faik* gibi, "yazmasam delirecektim" demiyor, ün ve maddi çıkar için de yazmıyor, o bir Köy Enstitüsü ruhuyla toplumun aydınlık ve mutlu geleceğine duyduğu sorumluluk duygusu ile yazıyor.

* Kıbrıs-Avrasya-Balkanlar Türk Edebiyatları Kurumu

Hep Yolda

Berrin TAŞ

26 Mart 2021

Yaşamımın kırkbir yılı…

Gecenin kızı demiştim ardından. Bugün yaşasaydın kırkbir yaşında olacaktın. Doğduğun gün sevincimi engelleyen tatsızlıklar vardı yaşamımda. Belki de bu nedenle…

sen göğsümde
uyuttuğum bebek
gecenin kızı
şiire doğdun
karanlığın tan atımında[1]

demiştim.

Sana sarıldım umutsuz günlerimde. Dertli tasalı günlerimde avuntum oldun. Yine de bu durum senin aydınlıkta yaşamanı sağlayamadı.

bahar
gelmeyi unutmuştu
güller açmamıştı henüz
geceye doğdun
günün çamur saatinde[2]

"*Geceyi severdi. Karanlık örterdi bütün kederleri*"

Sennur Sezer senin için yazdığı şiirde söylüyordu. Anne, kadın, şair *Sennur Sezer* nasıl da derinden duyumsamış gidişini. Sırtıma pat pat vuruşunu anımsıyorum. Ağlama dedi, ağlama.

Kardeşlerim güzel bir fotoğrafını koymuşlar bizim vatsap kümesine.

Aslında kutlayacak bir şey yok. Yalnızca acı. Az önce *Bedriye* aradı.

Bedriye Korkankorkmaz. *Pelin*'in sarıldığı gibi sarılıyorum sana *Berrin* abla, seni çok seviyorum dedi.

Güzel sözler ağlatır mı insanı… beni ağlattı.

Ağlamadan durulmaz ki. Yüreğimin katılaşmasını hiç istemiyorum. Yalnızca gözyaşlarımı göstermek istemem her zaman. Bu nedenle kimi şiirlerimi okuyamam. "*Peluşko*" şiirleri *Pelin*' in ardından yazıldı. Orda iki şiir dışındakileri okuyamam. Onları başkaları okusun.

Seni özledim *Peluşko*.

Dipnotlar

1- Berrin Taş, *Peluşko,* Gece şiiri, İnsancıl Yayınları, 1. Basım, Ekim 2007.

2- Sennur Sezer, *Akşam Haberleri,* Berrin'in Kızı şiiri, Evrensel Basım Yayın, İkinci Basım, Temmuz 2011.

7 Nisan 2021

Kadınlar Halk Fırkası… Nezihe Muhiddin… Mustafa Kemal…

27 Mart tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde güzel bir yazı okudum. *Berkan Mahlıçlı* yazmış. Yazı, kadının konumunu belirlemede politik ortamın etkisini gösterdiği için önemli.

Cumhuriyet kurulmadan önce…

16 Haziran 1923' te *TBMM*' ye bir partinin kuruluşu için başvuruluyor. Partinin adı *Kadınlar Halk Fırkası*. Başvuruyu yapan *Nezihe Muhiddin*. Gazeteci, yazar, kadın hakları savunucusu *Nezihe Muhiddin*. Ülkemin karanlığa teslim olmamış ben ve benim gibi kadınlarının öncülü. Özgür bir birey olarak aydınlık bir ülkede eşit haklarla yaşamak isteyen bir kadın. *Berkan Mahlıçlı "İzin verilseydi, ilk siyasi partimiz, bir kadın partisi olacaktı. Olmadı. Vazgeçmedi Nezihe Hanım. Şuküfe Nihal gibi kadınların da desteğini alarak Türk Kadınlar Birliğini kurdu. Birlik, 1935' te Uluslararası Kadın Kongresi' nin Türkiye'de yapılmasını sağladı. Üstelik kongre ilk kez devlet desteğiyle yapılacaktı. Bu büyük onur Türkiye'nin oldu"*[1] diyor.

Nezihe Muhiddin

İlk siyasi partimiz bir kadın partisi olabilirdi. Evet. Sanırım burdaki sorun ülkemizin koşullarının buna hazır olmamasıydı. Cumhuriyet kurulmamış daha. Sorunlarla boğuşan bir ülke. Kadınlara seçme hakkı bile daha verilmemiş. Bu hak 1934' te verilecekti ülkemizin kadınlarına. Belki de bu nedenle *Nezihe Muhiddin* ile *Şuküfe Nihal*' in çabası erken bir doğumdu. Kadınlar kendilerini hazırlamışlardı. Ülkenin koşulları kadınlara bu hakkı vermeye hazır değildi.

Osmanlı Kadın Hareketi' nde okumuştum. *Kadınlar Halk Fırkası*' nın kurulduğu, başkanlığa *Nezihe Muhiddin*'in seçildiği duyurulmuş. Partinin yasal geçerlilik kazanması için valilikten yanıt gelmesi gerekiyor. Yanıt gelmemiş.

Cumhuriyet gazetesindeki yazıda *16 Haziran 1923* yazılmış. *Osmanlı Kadın Hareketi*' nde *15 Haziran 1923* yazıyor *Kadınlar Halk Fırkası*' nın kuruluşu için. O kadar olur. Bir günlük bir tarih yanlışı. Yılların ötesinden olabiliyor bu tür sorunlar. Her erkek Türk'ün seçme ve seçilme hakkı vardı.

Süs dergisinde yer alan bir haberde 15 Haziran 1923 tarihinde Darülfunun'da Kadınlar Şurası İçtimaiyyesi'nde *"Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu, başkanlığa Ne-*

zihe Muhiddin'in seçildiği duyurulmuştu. Partinin kuruluş gerekçesi hükümete verilen beyannamede özetle şöyle açıklanmıştır: Kadın ülkenin her yerinde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik sorunların içinde olmasına ve bu sorunlardan etkilenmesine karşın bu alanlarda gözle görülür biçimde çalışamamaktadır. Amaç, yer yer ortaya çıkan kadın varlığının ve kişiliğinin kitlevi bir şekle dönüştürülmesidir"[2] deniyordu. Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulamamasının nedeni anlatılırken bir soruna işaret ediliyor. *"Parti kurucuları siyasal hakkı elde etmemiş olan kadının, siyasal parti kurmasına izin verilmeyeceğini düşünememişlerdi."*[3]

Parti programında değişiklik yapıldı. Bu kez izin alındı. Parti için değil dernek içindi bu izin. *Türk Kadınlar Birliği* kuruldu.

"*Kongrenin nerede yapılacağı tartışılırken Kurun gazetesi yazarı Asım Us, Yıldız Sarayını önerdi. Burası son padişahın sarayıydı. Türk milleti kadın erkek cephede çarpışırken Osmanlı Şeriye Vekaleti, hiç iş yokmuş gibi bu saraya çöreklenerek kadınların nasıl kapanması gerektiğini aylarca tartışmıştı. İşte bu nedenle Yıldız Sarayı kongre yeri olarak seçildi.*"[4]

Peki kadınları destekleyen bu *Asım Us* kimdi. *Asım Us* takma adıyla *Kurun* gazetesinde yazan kişi *Atatürk* idi. Kadınları desteklemek gerektiğine karar vermişti. "*O dönem Yunanistan'da çıkan Akropolis gazetesi şöyle diyordu. On beş yıl önce kime söylesen bütün kalbi ile gülmekten katılırdı. Türk kadını harem hayatının mahpus, esrarengiz hanımı, bugün dünyanın feministlik tacını tutuyor."*[5]

"*Sonra ne oldu. Türk Kadınlar Birliği dağıtıldı. Kadınlar savaşmaktan vazgeçti. Nezihe Muhiddin, öldüğünde akıl hastanesindeydi. Şuküfe Nihal, hayata veda ettiğinde etrafında sesini hatırlayan kimse yoktu. Çünkü yıllarca hiç konuşmamıştı.*"[6]

Bugün geldiğimiz yer neresi.

Kadınlar öldürülüyor.

Günümüz erkeği akıllı, bilinçli, kendini ezdirmek istemeyen kadını taşıyamıyor. Çoğunlukla anlamıyor o kadını. O kadını kendi egemenliği altında yaşatmak istiyor. Kadın kendi haklarını vermek istemezse erkeğin egemenlik alanı sarsılıyor. Erkek de bunu aşamıyor. Arkadaş olamadığı, dost olamadığı, sevgili, eş, ağabey olamadığı kadını yok ederek ondan kurtulmak istiyor. Ne saçma döngü. Bu dünya tek başına bir cinsin ötekini aşağıladığı bir yer olmak zorunda değil.

"*(…) Nezihe Muhiddin tüm kanunlara uymaya her vatandaş gibi vergi vermeye zorunlu olan Türk kadınına seçim hakkının verilmemesinin anlamsızlığını belirterek şöyle demişti: Öğretim cins ayırmaksızın bir mecburiyet hükmünde genişletilmiş olmasına binaen Türk kadınının madunniyeti(alt konumda oluşu) mevzu bahis olamaz. Halbuki seçim meselesinde seçmenin mutlaka okuma bilmesi de mecbur değildir. Kahvehane köşelerinde miskinane esrar çeken birine verilen bu hak, kendini müdrik, tahsili mükemmel bir kadından esirgenebilir mi.*"[7] diyordu. Ne yazık ki söylediklerinin karşılığı yoktu. Kadınlar yine de mücadele etmişlerdi. Seçimlere katılma hakkını elde edemeyecekleri anlaşılınca dernek adına İstanbul Valiliği Hukuk İşleri Müdürü Kenan Bey aday gösteriliyor. Bu teklif de reddedilmiş. Kadınlar "*Biz seçim hakkımızı elde etmeye dayalı idealimizden vazgeçmiş değiliz.*"[8] demişlerdi.

1927 yılına gelindiğinde neler oldu. "*Bazı çevrelerin özellikle basının derneğe olumsuz bakışı ve Eylül 1927' de dernek içinde yaşanan bunalım ve anlaşmazlığa, bir de polisin dernek merkezinde arama yapması ve usulsüzlük kararı vermesi eklenince derneğin kurucusu ve başkanı Nezihe Muhiddin ve yönetim kurulu görevden uzaklaştırıldılar. Yerine gelen yönetim ise derneğin*

tavrını yumuşatacak, Daha çok kültürel, ekonomik ve hayır işlerine önem verecekti. Bu tavır belki de 1930' da yerel seçimlerde aday gösterilen ve seçilen kadınların büyük kısmının Kadınlar Birliği Derneği üyeleri arasından çıkmasını sağlayacaktı."[9]

Ne yazık ki bu böyle. Yıllarca mücadele edilir yol alınmaz. Yine de bir parça yol alındıysa bu kavgasını verenler nedeniyledir. *Kadınlar Birliği Derneği* üyeleri *Meclis*'e girebildiler. Günümüzde de kadınların kibirli erkek egemen zihniyetin yannda kavga verebilmesi çok yorucu.

Arada bir aklıma takılıyor. Kadınların baskılanmadığı başka bir ülkede doğsaymışım diyorum. Bir yandan da soruyorum kendime. Böyle bir ülke var mı. Kapitalizmin çarkından hangi ülkede kadın esenlikli yaşayabilir ki. Kimbilir belki de ezildiğini bilmeyen kadın mutludur. Bilinç yorucudur. Düşlerindeki dünya ile yaşadığın dünya içiçe geçmez bir türlü. *Nezihe Muhiddin*' in akıl hastanesinde ölmesi bir rastlantı değil. *Şuküfe Nihal*' in yıllarca konuşmaması da bir protesto değil midir.

Bizler seçme ve seçilme hakkını Avrupa'dan önce alan kadınlar bugün neden her gün öldürülüyoruz. Neden insanca yaşamamızın önündeki engeller karşısında iç çekerek yaşamak zorunda kalıyoruz.

23 Nisan 2021

Kadın kime güvenecek…

2 Nisan tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde bir yazı okudum. İçim acıdı. İnsanlığımdan utandım. Utanmayanların yerine de utandım.

15 yaşındaki kız çocuğu babasından şikayetçi olmuş. 6 kız çocuğu var ve adam kızlarına "*cinsel istismar*" …

Of… yarım kalsın bu cümle. Mahkeme kız çocuğunun beden ve ruh sağlığının bozulduğuna karar vermiş. Sonra ne olduysa kız çocuğu ve annesi şikayetten caymışlar. Çocuğun iftira attığı söylenmiş. Mahkeme heyeti babanın anne ve çocukların yaşadığı eve gitmesini yasaklayarak beraat kararı vermiş.

Son durum şu.

Baba karısını tehdit ediyor. Korkutuyor. Telefonla arayan avukata kız çocuğunun söyledikleri çok acıklı geldi bana. Diyor ki "*Babam bir daha yapmayacak, bana söz verdi, yatağıma girmeyecek.*"

Artık o adamla aynı evde yaşamaya devam ediyorlar.

Mahkemelerin yasaların yetersiz kaldığı alanlar var. Korku. Bu kadın yapayalnız. "*Kızım iftira attım diyecek, yoksa bizi öldürürler*" diyen bir kadın ne yapsın. Kime güvensin. Nereye gitsin. Yasalardan daha güçlü bir olgu var. Bu tip adamları koruyan akrabaları var. Hepsi beraber kadının üstüne çullanıyorlar. Çoğul konuşuyor kadın. Bizi öldürürler, diyor.

Bugün 23 Nisan.

Lay lay lom.

Bu kız çocuklarını neden koruyamıyorsunuz.

Yararlanılan Kaynaklar

1- Cumhuriyet Gazetesi, 27 Mart 20121, *Kadınlar Halk Fırkası ve İstanbul Sözleşmesi,* Berkan Mahlıçlı

2- Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi,* Metis Kadın Araştırmaları, 2. Basım, Eylül 1996, S. 75.

3- Age S. 76.

4- Cumhuriyet Gazetesi, 27 Mart 20121, *Kadınlar Halk Fırkası ve İstanbul Sözleşmesi,* Berkan Mahlıçlı

5- Age

6- Age

7- Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi,* Metis Kadın Araştırmaları, 2. Basım, Eylül 1996, S. 77.

8- Age S. 78.

9- Age S. 78.

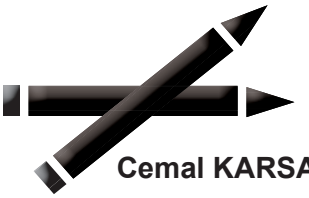

Cemal KARSAVRAN

NEYLERSE MEVLAM GÜZEL EYLER

yüreğinden iltifatlarda bulunur
çözülür liflerim yürek bağımdan
ince bellerinden tatlı dilinden
fikrim sende kalır yüreğim sende

nazlı bir yelkenli denize açılan
dalgaları yaran karaya vuran
etekleri tutuşup diller zil çalan
ıslak düşler geceden kalan

gözlerim enginlere düşer
ruhum şiirin derinliklerinde yüzer
güvertede bedenim salınır
içimden şehirler geçer

eğilir salkım söğütler
gizli kalmış düşlerde hayaller
günü müjdeler mutluluklar
içimde nedensiz sorgular

filizlenir yeniden açelyalar
asma dallarında yeşerir bahar
hayatın her anını ıskalar
neylerse mevlam güzel eyler

Küçük Burjuvalar Kimlerdir ve Burjuvaziye Nasıl Hizmet Ederler?

Mehmet KARAKELLE

İnsanlık tarihinin geride kalan on bin yılı ve çağımız, artık-ürüne el koymak için türlü dalavereler çevirenler ile yaşarkalabilmek uğruna emek-gücünü harcayanların tatsız sürtüşmesine tanıklık ediyor. Buna *sınıf mücadeleleri* diyoruz.

Çeşitli üretim biçimlerine karşılık gelen toplumsal sınıfların bitmek bilmeyen çekişmesi, iki yüz elli - üç yüz yıldan bu yana, *kapitalizm* adı verilen üretim biçimi altında varlığını sürdürmekte. Kapitalist toplum biçimlenmesinde üretim araçları sahipliğiyle tanımlanan egemen sınıfın adı *burjuvazi*'dir. İşçi sınıfı; edimsel olarak maddî üretim yapan, emek-gücünü tüketirken yarattığı artı-değerle kapitalistin kârını ortaya çıkaran kütledir; var olan üretim-bölüşüm ilişkilerini ortadan kaldırmaya, üretici güçlerin konumunu geri dönülmez biçimde değiştirmeye güdülü, biricik toplumsal güç odağıdır. Cephenin en ön safında hasmıyla göğüs göğüse çarpışmakta olan, odur. Çünkü o, başta ekonomik, aynı zamanda kültürel, ahlâkî çıkarları egemen sınıfın çıkarlarıyla *uzlaşmaz çelişki* düzeyinde olan tek toplum katmanıdır. Aklı başında insanlar çoktandır tarihe böyle bakıyor, geçmişte ve günümüzde olup bitenleri *tarihsel materyalizm*'in ışığında değerlendiriyorlar.

Aristokratın malikânesini başına yıkıp, papazın cüppesini parçalarken, yeni egemen sınıf tarihte devrimci bir rol oynamıştı. Ancak *burjuvazinin devrimci rolü,* sınırlanması (nüanse edilmesi) gereken bir önermedir: Birincisi, o ancak devrimlerin **ertesinde** toplumsal dönüşümü gerçekleştirmiştir. Verili mülkiyet ilişkileri rejimini yıkma yolunda *etkin eylem*'de bulunan sınıf, proletaryadır. Burjuvazinin zincirlerinden başka yitirecek çok şeyi vardır; onun canı tatlıdır. Devrimcinin tanımı *devrim için savaşan*'dır; burjuvazinin *devrimci eylem* yetisi yoktur. Dolayısıyla, *burjuva devrimcisi* ve *küçük burjuva devrimcisi* tamlamalarında, devrimci sözcüğünün değişmeceli (mecâzî) anlamıyla kullanıldığını bilmek gerekir. İkincisi, burjuvazinin, doğrudan kendi çıkarına hizmet etmese de, toplumun tüm katmanları için yarayışlı kimi düzenlemeler yaptığı yanılsamasıdır. Kapitalist devlet, dönemsel koşulların yapmasını zorunlu kıldıkları dışında, kuruluşunu ve sürekliliğini sağlamak gereği dışında, ilerici bir uygulamayı asla yürürlüğe koymaz. "Kazanımları korumak" sözünü diline dolayanlar, kazanım sözcüğünün anlamını iyi bir sözlükten öğrenmelidir.

İşçi sınıfının, devrim yürüyüşünde geçici ve koşullu da olsa bağlaşmak, desteğini almak zorunda olduğu başka toplum katmanları da vardır. Küçük işletmeciler, serbest çalışanlar, ücretliler ve diğerleri, *küçük burjuvazi* diye adlandırılan kalabalık kütleyi

oluştururlar. (Önemi giderek azalmakla birlikte, köylülüğün, kendine yetecek kadar toprağı işleyen kesimi de işçi sınıfının olası bağlaşığıdır.) Gelir düzeyi, yaşam biçimi, toplumsal konum bakımlarından aralarında hatırı sayılır ayrımlar olsa da, küçük burjuvaziyi oluşturan kümelerin ortak özelliği, ü*retim araçlarından yoksunluk'*tur. Küçük burjuvayı burjuvadan ayıran açık ve somut ölçüt budur. (Çevre ülkelerin kimi aydınları, özellikle Avrupa çiğnemişleri, ileri kapitalist ülkelerin burjuvazisi ile geri kalmışlarınki arasında da ayrım yapma eğilimindedir. "Bizde burjuva yok" sözü, bu eğilimin dile gelişidir. *Goethe* okuyan, *Brahms* dinleyen, düzgün tümcelerle konuşmayı, sabırla dinlemeyi, incelikli davranmayı bilen ortalama Fransız burjuvasını; ülkesindeki hatta en köklü kapitalist ailenin bir üyesiyle karşılaştıran az çok eğitimli kimse, "Burjuva buysa, bu hödük ne o zaman!" diye soracaktır. Haksız sayılmaz. Gel gör ki, burjuva sözcüğü, kültürel olmaktan önce ekonomik bir kategorinin üyelerini tanımlar. Dolayısıyla, kapitalizm treninin son vagonuna güç belâ atlayabilmiş ülkelerin burjuvaları, bu andavallılar sürüsü de, ileri kapitalist ülkelerdeki sınıf kardeşleri gibi burjuvadır.)

Egemen sınıf blokunda yer almadığı halde, küçük burjuvanın bıçak kemiğe dayanmadıkça statükodan yana olması şöyle açıklanır: O, kapitalistin, üretim alanında elde ettiği artı-değerden kendisine aktardığı payla yaşamını sürdürür. Bu olgu da kapitaliste, onun geçim düzeyini, böylece düşüncelerini, belirleme olanağını verir. (Bu bir kez başarıldıktan sonra, küçük burjuvazi, egemen sınıfın değerlerini toplumun tüm hücrelerine taşıyan bir iletken görevini üstlenir.) Toplumsal güçler dengesinin verili süreçteki durumuna bakarak, kapitalist hegemonya, musluğu kimi zaman kısıp kimi zaman açarak, küçük burjuvaziye aktardığı payla oynar. *"Burjuvazinin ortak işlerini yöneten bir komite"*den başka bir şey olmayan devlet, bu dönemsel süreçleri izleme ve gerekli adımları atma konusunda başroldedir: Fiyatların ve ücretlerin genel düzeyini elindeki çeşitli araçlarla, memurluğunu yaptığı sınıfın yönlendirmesi ve onayıyla, belirleyebilir. Sınıflar arası gerilimin arttığı, ibrenin devrimden yana döndüğü bir dönemde, örneğin kamuda yeni kadrolar yaratabilir, ücret gelir vergisini birkaç puan düşürebilir, orada burada sözde üniversiteler kurabilir. (Devletler, toplumun tümüne gözdağı vermek amacıyla işçi sınıfına sistematik olarak uyguladıkları terörün yanı sıra, işsizlik tehdidini de küçük burjuvazinin tepesinde *Demokles*'in kılıcı gibi sallandırmayı ihmal etmezler.) İşlerin iyiye gittiği sanısına kapılmaya, "O da beni seviyor!" diye düşünmeye dünden hazır küçük burjuva, kapitalist hegemonyaya duyduğu güveni, *mutlu* geleceğine olan inancını böylece tazeleyebilir. Devrimci sınıfla arasına uzaklık koymanın, *yıkıcı* düşünceleri ve eylemleri aşırılıkla damgalamanın zamanı gelmiştir. Şimdi, indirimi beklemeden giysi alışverişi yapmanın, yeni bir otomobil için borçlanmanın, aileye yeni bir üye eklemenin, eli yüzü düzgün restoranlarda lezzetli yemekler yemenin; demek ki, *iyi hissetme'*nin, farklı ve ayrıcalıklı oluşun tadına varmanın zamanıdır. Daha fazlasını hak ettiğini düşünen görece eğitimli kesimden, yine de *muhalif* olma seçeneği de esirgenmez: Kuklacısı ona, kapitalist ahtapotun çeşitli kollarını barındıran zengin bir siyasi partiler mönüsü sunar. Yatıştırılmış kuklamız bu sayede, musluğun azıcık daha açılması istemini örneğin *yaşam tarzı* gibi örtülere sarmalayarak mızmızlanmak, muhalifliğin de keyfini sürmek olanağına kavuşur. Hiçbir şeyi değiştirmeden her şeyi değiştirmeyi istemenin sihirli yoludur bu. Onurlu barıştır.[1]

Bu denemede, efendiler ile paryalar arasında yalpalayıp duran o büyük kütleyi anlatmaya, tipik-ortalama üyesinin nasıl duyup, düşünüp, davrandığını elimden geldiğince yazıya dökmeye çalışacağım. Küçük burjuvanın olduğunu savladığı şey ile gerçekte olduğu şey arasındaki sinir bozucu karşıtlık, bu çabayı zorunlu kılıyor. Kendisi özelinde soruna yol açmayan bu çelişki, onunla zorunlu toplumsal ilişkiler kurmak durumunda olan, elbette benzerleri için değil, ama kimi aklı başında insanlar için ağır bir sorundur. Küçük burjuvanın çevresindekilerden olmazsa olmaz beklentisi ve istemi, olduğu değil ama olduğunu savladığı insan olarak tanınmaktır. Kendini Bengal kaplanı sanan minnoş bir ev kedisi, sahibi için yine de sevimli bir yaratıktır; ama toplumsal yaşamı paylaşmak zorunluğuyla bağlanmış insana gelince, karşısındakinin aslında *kim* olduğunu bildiği halde *başka biri'*ymiş gibi davranmak, onda acı ve tiksinti uyandırır. Denemenin hedeflediği okur kitlesi, eğer ulaşabilirse, dünyanın işçileri ile onların siyasî-askerî müfrezeleri devrimcilerdir. Son sınıflı toplumun ilgiyi hak eden bir figürünü; bir yüzü çürümüş olana, diğeri yeşermekte olana dönük, kapitalist karanlık çağın Janus'unu geleceğin insanına tanıtmaksa, denemenin uzak hedefidir.

* * *

İnsanları insanlıkları ile ve olmaları gereken halleri için seviyorum, ama oldukları halleriyle küçük görüyorum.
Émile Henry [2]

Küçük burjuva, burjuvanın yavrusu değildir. Burjuvaları kendi içlerinde boy sırasına koymak mümkün olsa da, karnını doyurabilmek için kapitalistin eline bakan küçük burjuva, o sıraya giremez. Bu isim ona, alaya almak, küçümsemek için takılmış olsa gerektir. Egemen onu hor görür, işçi ondan tiksinir. Küçük burjuva, burjuva olmak isteyen bir proleter; proleter olduğunu bilmeyen proleterdir. Demek ki, onun kendine özgü bir dünya görüşü, duyuş-düşünüş-davranış biçimi yoktur. İhmal edilebilir ölçüde bir melezleşmeden söz edilebilse de, küçük burjuvanın düşünce evreni esas olarak, burjuva sınıfı değerlerine öykünmelerinin bir toplamıdır. Öyleyse, tahmin edileceği üzere, anlatılacaklar, neredeyse bütünüyle, burjuva sınıfının üyeleri için de geçerlidir. Küçük burjuvazinin önemi özgünlüğünden değil, burjuva değerlerinin gönüllü yayıcısı olmasından gelir. Daha ılımlı, sevecen bir dille "orta sınıf" diye anılan bu katman, burjuvaziden, başlıca, onu beceriksizce taklit etme çabasının gülünçlüğüyle ayrılır. Gerçekten, yakın ilişkide insanın içini daraltan küçük burjuva, belli bir uzaklıktan, mizah duygusu olana, her şeyden önce *komik* görünür - iyi yanından bakarsak, bu özelliği onu katlanılır kılmaya yardımcı olur.

* * *

Dil, insanın kavramlar aracılığıyla düşünce üretmesine hizmet eden kültürel araçtır. Dilin doğru kullanımı, kavramların tamuygun (adequate) karşılıklarının bilinmesiyle olanaklıdır. Sınıflı toplumda her sınıfın dili kendine göredir; kavramların içlemi başka başkadır. "Adalet", "sevgi" gibi soyut olanları bir yana, farklı sınıflardan insanlar örneğin "bardak" derken bile aynı bardaktan söz etmezler. Onlar bu yüzden, birbirleriyle "konuşamazlar". Bir kapitalistle sınıf bilinçli bir işçinin konuşması, birbirlerine saati sormaktan veya tuvaletin yolunu tarif etmekten öteye geçemez. Çünkü *temel ilkeler (öncüller) üzerinde uzlaşma olmadan bir tartışmaya başlanamaz.*[3] Dilin hem içerik düzeyinde, kavramların içlemlerinin çarpıtılması; hem de teknik düzeyde, dilbilgisinin, sözdizimi

becerisinin aşındırılması yoluyla bozulması, ideolojik savaşımda egemen sınıfın vazgeçilmez silahları arasındadır. Küçük burjuvazi, bu silahı da onun adına ateşleyendir. Toplumu ses çıkarabilen sağır-dilsizler kalabalığına dönüştürme görevini burjuvazi adına o üstlenmektedir. Bu denemede ülkemizi konu edinmedim. Bununla birlikte, yazıldığı dil Türkçe olduğundan, dille ilgili birkaç örneği Türkçeden vermek durumundayım.

"Öneri" ve "önermek" sözcükleri, bilisizliğin (cehâletin) zaferini taçlandıran en tipik örneklerdir: Bu sözcükler otuz-kırk yıldan bu yana Türk dilinin yıldızları konumuna yükselmiş bulunuyor. Her eğitim düzeyinde, her tabakadan Türkler her dakika birbirlerine öneri'lerde bulunuyor, bir şeyler önerip duruyorlar. Kaba gözlemimden edindiğim izlenime göre, bu sözcüklerin her on kullanımından an az sekizi yanlış; düzeltilmesi için "tavsiye" ve "tavsiye etmek" sözcükleriyle yer değiştirmeleri gerekiyor. "Öneri" eski dildeki "teklif" sözcüğünün karşılığıdır, "önermek", "teklif etmek" yükleminin. Birine bir kitap önerdiğinizde, o kitabı ona uzatıp vermeniz gerekir. Bir film önermekle, "Gel, birlikte izleyelim, biletler benden," demiş olursunuz. Her iki durumda da, yapılan şey "tavsiye etmek"tir. Arapça sözcükten kaçınmanın, "öz" Türkçe konuşma titizliğinin bu yanlışa düşmede rolü olduğunu sanmıyorum; Türkler o duyarlılığı çoktan terk etmiş bulunuyor. İkincil bir neden olarak, sesbilgisel (fonetik) özelliğiyle kulağa hoş gelen kelimelerin anlatımda sözün etkisini artırması öne sürülebilir. Yanlış kullanımda ısrarın incelememiz bağlamındaki, asıl nedeniyse, kasıtlı olarak yaygınlaştırılan *düşünce tembelliği'*dir: Yöneten zümre, *entelektüel kolaycılık'*ı ezilenler kitlesine, yararlı sonuçları kendisine misliyle geri dönen, bir *rüşvet* olarak sunmaktadır. (Entelektüel kolaycılık, *aptallık*'ın örtmece yoluyla söylenişidir.)

"Sosyal sorumluluk" ikiyüzlülüğüne bütçesi elvermese de, Türkiyeli orta sınıf bugünlerde kimi muhtaçlara "dokunuyor". Dokunamadıklarına, "kendine iyi bak"masını salık veriyor. Boş zamanlarında "ortamlarda" boy gösteriyor, "insan biriktiriyor". Görece kolay ameliyatlara -nedense- "küçük bir operasyon" diyor. Alışılmadık durum ve nesneleri "enteresan" buluyor. Güzel bir yemek hakkındaki beğenisini "başarılı" sözcüğüyle dile getiriyor (yemek kendi kendini mi yaptı acaba?) Bembeyaz dişlere "sahip olmak" için sık sık dişlerini fırçalıyor. Umarsız'ı "kayıtsız" (doğrusu çaresiz), üstenci'yi "tepeden bakan" (doğrusu yüklenici), keyfiyet'i "keyfilik" (doğrusu durum, nitelik) niyetine kullanıyor.

"Sosyalist" ve "sosyalizm" sözcüklerine karşılık olarak önerilmiş ama dilde yerleşmemiş "toplumcu" ve "toplumculuk" sözcüklerini, 1980'li onyılda kimi yazarlar, cuntacıların kovuşturmasından kaçınmak amacıyla geliştirdikleri Ezop dilinde kullanmışlardı. (Bu sözcüklerin hem *Dil Derneği* sözlüğünde, hem de cuntanın "devletleştirdiği" TDK'nin sözlüğündeki karşılıkları bugün de böyledir.) Türk küçük burjuvası, sonradan sahipsiz kalan "toplumcu" sözcüğüne, "toplum yanlısı", "toplumsever" gibi biçimsiz (amorf) bir anlam yükleyerek, sahip çıktı. Meşrebine uygun burjuva politikacılarını, sanatçıları, organik aydınları bu sözcükle aklınca parlatma, yüceltme olanağına kavuştu. Sömürgen sınıfın has adamlarını ve kadınlarını, sırf *en gericiden daha az gerici* oldukları, halka küçük popülist jestler yaptıkları için "toplumcu" diyerek -yine aklınca- onurlandırmayı sürdürüyor. Dahası, herkesin içinde "sosyalist" deseniz, "Babandır!" diyerek sizi tersleyecek kaşarlanmış burjuva politikacıları, kendi kendilerini "toplumcu" diye nitelemeye cüret edebiliyorlar ("toplumcu belediyecilik").

Küçük burjuva, şeylerin özüne ilişkin bilgiden, *episteme* anlamında hakikî ve bilimsel bilgiden uzak durur. **Bilgiyi yadsıma,** küçük burjuvanın belirtici niteliklerindendir. Onun bilgisi tasarım düzeyinde, *doksa* anlamında teknik bilgidir (enformasyon, mâlûmât). Böcek ısırığı acısının nasıl dindirileceğini, solan çiçeklerin nasıl canlandırılacağını, ekmeğin içinin değil asıl kabuğunun şişmanlattığını, otomobil sileceklerinin donmaktan nasıl korunacağını; bütün bunları ve daha fazlasını, evrenin en gizli sırlarını veriyormuş gibi, gözlerini kocaman açarak, ciddiyetle anlatabilir. Bilimsel bilgiyi edinip kabullenenleri olsa da, onlar da, kişisel dönüşüm gereğini ortaya seren çıkarımlarını yadsırlar. İnsan yaşamının akla uygun düzenlenmesi yolundaki sonuçlarını görmezden gelir, bu yönde düşünme ve eyleme çağrısını iletenlere öfke duyarlar. Küçük burjuvanın Medusa'sıdır bilgi; yüzünü ona çevirince taş kesileceğinden korkar. Bu tutumu sürdürme savaşımında - hakikatten kaçınmak bir savaşımı gereksinir - onun en güçlü dayanak noktası, efendisinin ideolojisidir. İmdadına koşan; genel (demek ki soyut) bir kavram olan *herkes*'tir. *Herkes* böyle yapıyorsa, onun da böyle yapmasında bir yanlışlık yoktur. Bu biçimsiz kavramın içini doldurmak gerekirse, onu *varsayılan çoğunluk* diye tanımlayabiliriz. *Herkes*'in sesi, eşitsiz toplumda, daima egemen sınıfın sesidir. *Ortak tutuma başvurma safsatası*'dır söz konusu olan. (argumentum ad populum) Bu sayededir ki; sınıfın ortalama üyesi bir yana, örneğin üniversite hocaları da, ordinaryusundan emeritusuna, resmî ideolojiye bağlı kalarak, ortaokul sosyal bilgiler kitaplarını aşmayan bir kavrayış düzeyi ile yaşamlarını sürdürebilmektedir.

Egemen sınıf ile onun yürütme organı devletin küçük burjuvadan beklentisi, kurulu düzene boyun eğmesiyle sınırlı değildir. Havucu dişleyebilmek için, orta sınıf'ın bununla kalmayıp, **statükoyu berkitme'**ye katkı sunması da beklenir. Başta gelen katkı beklentisi, kapitalist hegemonyanın olmazsa olmaz yapıntılarını[4]: "Vatan" (motherland, patrie), "millet" (nation) gibi temelsiz kavramları benimsemesi; vatanseverliği, yurtseverliği, ulusuna üyeliği yüceltmesidir. Vatan denilen, insanın üzerinde yaşamını sürdürdüğü, toprağından ekmeğini, ırmağından suyunu sağladığı gezegen parçası; sınırları içinde her bir ülke burjuvazisinin kendi borusunu öttürdüğü ekonomik birimdir. İnsana yurdunu seçme hakkı tanınmaz; dünyaya gelmesine yol açan biyolojik olay nerede gerçekleşmişse, yurdu orası olur. Ulus, kapitaliste artı-değer üreten işçilerle diğer ezilen tabakalardan oluşan insan topluluğudur. Burjuvalar olsun, devlet yürütücüleri olsun, sermayelerini ve "ücret"lerini, en iyi işletebilecekleri, en güvenli ülkelere aktarmaktan çekinmezler. "Vatan için" savaşmak gerektiğinde, onlar en barışsever olanlardır; kendileri bir yana, üçüncü derece akrabalarını bile cephelerde göremezsiniz. Sömürgenlerin söylemindeki değil ama uygulamasındaki bu "vatana bağlılık" tutumu, halkın tümünce örnek alınmalıdır. Ortak dil ve kültürle bağlanmadan öte, ulusları bir arada tutan asıl güdü, tarihte de bugün de hep maddî çıkarlar olmuştur. Dünyanın dört bir yanından akın eden istilacılarla göçmenlerin kurduğu ABD bu olgunun devasa boyutta bir örneğidir. Aklı başında bir insanın, böyle uydurmalarla işi olmaz; o düşüncede ve eylemde kayıtsız koşulsuz enternasyonalisttir. Bu tür metafizik kavramların aklî geçerliliğini kabullenen kimse, dönemsel koşullar gereği ilerici görünse de, nesnel olarak gericidir. Söz konusu gericilik, örneğin, çoğunluğun niteliksiz temel eğitime bile ulaşamadığı çevre ülkeler küçük burjuvasının, keman çalan yetenekli bir gencin uluslararası başarısından kıvanç duymasında; tarihsel değer taşıyan

bir alanın yıkıma uğratılıp imara açılmasından kapıldığı ulusal utançta ("Dünyaya rezil olduk!") açığa çıkar. Yurtseverlik, ulusal kimliğe bağlılık, küçük burjuvazinin kapitalist hegemonyaya sunduğu sadakat belgesine vurulmuş damgalardır.

Çizilen bu çerçevenin içine bir kez girmek kaydıyladır ki, küçük burjuvaya koşulların elverdiği en geniş düşünme ve eleştirme özgürlüğü tanınır. Böylece o, gönlünce muhalefet etme, efendilerine "dayılanma" olanağına kavuşur. Öyle ki, kendi sesinin yüksekliğinden çoğu zaman zincirlerinin şakırtısını duyamaz - duyar gibi olduğunda da, duymazdan gelir. En ilerici, bilimsel düşüncelere bağlanmasına izin vardır. Ona yasaklanan, bütün bunlardan yerinde çıkarımlar yapmaktır. İş buraya gelince, küçük burjuva aydının tabansızlığı herkese nal toplatır. Bütün bir *popüler kültür,* küçük burjuvanın var olan toplumsal yapıya gösterdiği rızadan doğar ve rengini alır: Sanat yaratımlarının *izlek*'i (tema'sı) değil, çoğunlukla ancak *konu*'su vardır. Toplumsal yapının kabuğunda gezinen, çekirdeğine ulaşmak çabası olmayan yaratımlar söz konusudur. Tatsız tuzsuz bir yaşama sessizce katlanmayla oluşabilecek öfke birikiminin; çelişkilerin yüzeysel biçimde ele alınıp sergilenmesiyle önüne geçilir. Eşitsiz toplumun olmazsa olmazları; başta çocuklara, kadınlara yönelen yaygın şiddet, kahredici yoksulluk, genel ahlâkî çöküntü, halk arasında "yolsuzluk" denilen, kamu varlıklarına yasadışı el koyma ve diğerleri… bütün bunlar hakkında, ekonomik-maddî temelle bağ kurmamak koşuluyla, popüler kültürde ve günlük söylemde, sınırsızca tartışılabilir, sanat ürünleri ortaya konabilir.

Yaşamını belli bir geçim düzeyini tutturarak, kazasız belâsız, saygı görerek sürdürmeyi amentü bellemiş küçük burjuva okumuşu, **üstyapı** kurumlarına olan inancıyla belirgindir. Onların toplu halde bulundukları yerlerin başında akademi binaları gelir: Üniversiteler, resmî ideolojinin ücrete bağlanmış memurlarca her saat yeniden ısıtılıp, soslanıp, çeşnilendirilip toplumun önüne sürüldüğü işliklerdir. Gerçekliği ve gerekliliği olmazsa olmaz kabul edilen üstyapı kurumlarının başında *hukuk* gelmektedir. Yürürlükteki hukukun toplumun ekonomik-maddî temeli *(altyapı)* üzerinde varlık kazandığını, onun görünüş aldığı biçimlerden biri olduğunu, altyapının değişmesiyle onun da değişime uğrayacağını, belki de yok olup gideceğini okumuşa anlatmak çok zordur. Despotik bir yönetimin hüküm sürdüğü, anayasası toptan askıya alınmış ülkelerde bile, bu alanda uzmanlaşmış akademisyenlerin tek tek anayasaya aykırı uygulamaları eleştirmeleri şaşırtıcı değildir. Ona aynı biçimde; *hukuk devleti* (état de droit, rule of law) tamlamasının bir *safsata* (boş, temelsiz, asılsız söz) olduğunu da anlatamazsınız: Hukuku olmayan, yazılı kurallara dayanmayan bir devlet düşünülemeyeceğine göre, hukuk devleti terimi, ikilemedir. Demek istenen eğer ki, "hukukuna uyan devlet" ise, o zaman da *hukuk devleti* geçersiz bir önermedir; çünkü devletlerin önceliği sürekliliğini (beka) sağlamaktır ve her devlet kendi hukukunu her zaman çiğner. Meşruluk kazanma dürtüsüyle kapitalist diktacıların her fırsatta başvurduğu *hukuk devleti* uydurma terimi, hukukçuların da dilinden düşmez: Küçük burjuva, burjuvazinin papağanıdır; tıkıldığı kafeste düzenli gelir, aile, saygınlık gibi gıdalarla beslenir. Çeşitli kümelerin haklarını düzenleyen belgelerin uygulanıp uygulanmaması, "insan hakları" üstünde çalışan bir uzmanın ilgi alanı dışındadır. Ken-

dileri yazıp, imzalayıp, parlamentolarında onayladıkları sözleşmelere, devletlerin niçin uymadıkları; uymayacakları sözleşmeleri niçin kaleme alıp yürürlüğe soktukları (bu ikinci soru birincisinden daha zordur) üstüne düşünmesini ondan asla bekleyemezsiniz. Varlık nedenini ortadan kaldırma tehlikesi barındıran bu tür sorular onun Hadrian Duvarı'dır[5]. Statüko içinde elde ettiği konumu yitirmektense, statükonun sağlamlaşmasına katkıda bulunmak, küçük burjuvanın değişmez tercihidir. Kamu yönetimi profesörü, *yolsuzluk* (corruption) "sorunu"nun daha etkin denetim, saydamlık ve ahlâkî değerlerin güçlendirilmesiyle ortadan kalkabileceğini anlatır durur. Hızını alamayıp, devlet kurumlarında, "yolsuzlukla mücadele" üstüne seminerler verenleri bile vardır. Oysa kapitalist hegemonyanın hüküm sürdüğü yerde, devlet görevlilerinin kamu varlıklarına el koymaları *sorun* değil, şeylerin doğasından kaynaklanan bir *olgu*'dur. Sorun, metâ üretimi sisteminin kendisidir. Devlet hazinesinin yağması, artı-değer sömürüsünü güvence altına alan yöneticilere, burjuvazinin hak gördüğü kayıtdışı **ücret'**tir. Profesörümüz, yeterince yakınlık kursa, açık sözlü bir üst düzey devlet görevlisinden, pişkin bir sırıtışın eşlik edeceği şu sözleri pekâlâ işitebilir: "Hoca, bu paraya yapılır mı bu iş!" Anılan **ücret'**in niceliği, verili bir dönemde kapitalist sınıfın ulaştığı *sömürü oranı*'nın **düzeyi** ile, ortamın egemen sınıf için ne kadar *tekinsiz* olduğuna bağlıdır. Sözün özü; küçük burjuva okumuşunun *doğruyu söyleme* (parrhesia) yeterliği, neredeyse yok denecek düzeydedir. İşçiler ve devrimciler, onun ağzından çıkan her kelimeye, yazdığı her satıra kuşkuyla ve sakınımla yaklaşmalıdır.

Türdeşinin sığınağı, can yoldaşı olması gerekirken; küresel barbarlık çağında insan insanın karabasanı olmuştur. Sevgi, dayanışma, arkadaşlık kavramları iğdiş edilmiş, içleri boşaltılmış, kapitalist paradigmaya uyumlu kılınmışlardır. Yaşlılar gençlerden, kentliler taşralılardan nefret etmekte; çocuklar ebeveynlerinden korkmakta; eğitimliler eğitimsizleri, Batılılar Doğuluları hor görmekte; yerliler göçmenlere hınç duymaktadır. Ucu zehirli bütün bu okların hedeflemesi gereken dünya sömürgenler sınıfı, onların yönünü ustalıkla değiştirmeyi başarmıştır. İnsan ilişkileri; kendisini sunduğu *pazar*'da *değişim değeri* fiziksel ve toplumsal nitelikleriyle belirlenen *insan-metâ*'lar arasında gerçekleşen bir alışveriş durumundadır. Beden - ataerkillik çağında özellikle kadın bedeni -, toplumsal konum ve gelir düzeyi, çeşitli karakter özellikleri insan-metâ'nın *fiyat*'ını belirlemede dikkate alınan başlıca değişkenlerdir. Nasıl ki, kahvesine arsenik eklemek koşuluyla birini büyü ile öldürebilirseniz; yüksek bakiyeli banka cüzdanınızı masada "unuttuğunuz" kafede yerinize döndüğünüzde, sevimli gülüşünüz ve hoş mizacınız hak ettiği sevgiyle ödüllendirilebilir. İlişkiler, yazılı olmayan, örtük biçimde kabul edilen bir *kurucu anlaşma*'ya dayalı olarak başlar, sürer, anlaşmanın çiğnenmesiyle sona erer. *Arkadaşlık*'ın kurucu anlaşmasında; tarafların kayıtsız koşulsuz onay görme hakkı, birlikte geçirilen zamanın eğlenceli olması, zihni yoran tartışmalardan kaçınma gibi maddeler ağırlıklı önem taşırlar; çiğnenmeleri bozma (fesih) nedenidir. Arkadaş kümelerinin düzeyini, bu yüzden; içlerinde en kültürsüz, bilisiz, lümpen olanın düzeyi belirler. Karşı cinslerin birlikteliği, parasal dayanışmayı ve bedenin cinsel doyum amacıyla kullanımını öngören, genellikle devlet garantörlüğünde bağıtlanan bir anlaşmaya *(evlilik)* dayanır. İç dünyası yoksul, düş gücü körelmiş küçük burjuvanın yalnızlık korkusu, korkuların en büyüğüdür. Bir başına kaldığında iblisler basar onu. İnsanın insanı utanç veren araçlaştırması, kaynağını onun büyük korkusunda bulur.

…Çıkarı için, insanın, aslında olduğundan başka türlü görünmesi gerekiyordu. "Olmak" ve "görünmek" böylece birbirinden tamamen farklı iki şey oldu. Bu ayrımdan görkemli şatafat, kandırıcı dalavere, bunlara eşlik eden bütün ahlâkî bozukluklar ortaya çıktı.

Jean-Jacques Rousseau[6]

Binyıllar boyu sayısız sınamadan geçerek genel kabul görmüş, toplumlarda geçerli olduğu varsayılan ahlâk ilkeleri; yaşamlarını usanç verici bir görevmişçesine sürdürmeye çabalayan büyük insan kütlesinin trajik durumuyla, çözümü olanaksız bir çelişki içindedir. Yararlı ömrünü tamamlamış bir üretim biçimini küresel sömürü düzeni kurmaylarının ite kaka sürdürmeye çalıştıkları bu çağ dönümünde, sıradan toplumsal davranış kuralları bile burjuvazi ve çığırtkanı küçük burjuvaziye ayak bağı olmaktadır. **Yalan,** en pervasız hâliyle yalandır ki, son sınıflı toplumun alacakaranlığında; çürümüş olanı sağlıklı, bayağı olanı soylu, çamura bulanmış olanı lekesiz yapar. Yalancılığın hiçbir caydırıcı yaptırımı yoktur; ortalama küçük burjuva sıradan bir gününü, ilişki kurduğu herkese her konuda yalan söyleyerek tamamlayabilir - ilişki kurdukları da aynısını yaptıklarından, geçinir giderler. Dillerden düşmeyen en büyük yalan, yalan söylemenin ahlâkdışı olduğu yalanıdır: Yalandan, olanaklı en yüksek yararı sağlayabilmek için, elden geldiğince çok sayıda kimsenin doğruyu söylemesini sağlamak, rakipleri azaltmak gerekir. Günlük yaşamda en yaygın iki yalan türünden biri; bilgiyi, bilmesi gereken kimseden saklamaktır. Ortaya çıktığında, unutkanlıkla mâsum gösterilir veya "Sormadın ki!" yanıtıyla geçiştirilir. (Bunun bakışımında [simetri], *sorulmadan söylenen* yalan vardır. Muhatabının ne istemi ne gereksinimi olduğu halde, onun için bir şey yapma, ona bir şey verme gibi, asla yerine getirilmeyecek vaatlerde bulunmadır. İçinde "bir gün" sözünün geçmesi âdettendir.) Diğeri, olgunun-olayın bilerek çarpıtılmasına, olmayanın olmuş, olmuşun olmamış gibi anlatımına dayanan "yaratıcı" yalandır. Çıplak gözle görülebilmeleri, alışkın olunmaları nedeniyle, halk arasında yalan kavramının tanımı bu ikisiyle sınırlıdır. Herkesçe her zaman, saçını düzeltir gibi doğallıkla başvurulmasının yanında; çağımız toplumlarında, bu kapsamdaki yalanı *kesinlikle ve koşulsuz biçimde* (kategorik olarak) kullanmaksızın yapılamayacak meslekler bile vardır. İlk akla gelen mesleklerin üyeleri; her kademe ve konumdaki hukukçular ile politikacılar, bu ayrıcalığı emlâk komisyoncularıyla paylaşırlar. Yalan, daha geniş, bütünsel bir bakışla; öznel çıkarın, bireyi *toplumsal işleyişin doğasını yadsımaya* sürüklemesi olarak tanımlanmalıdır: Sağduyunun buyruğuna aykırı bir toplumsal örgütlenme içinde yaşamı sürdürebilmek gücünü, insanlar, onu yok saymakta, değilse hafifsemekte bulmaktadır. İdealist küçük burjuvanın her şeyi bitebilir ama *umut*'u hiç bitmez. Din'le ilişkisi Noel öngününde evinin salonunu süslemekle sınırlı olsa da, onun "Umut bitmez" sözü, Müslümanların "Allah büyüktür" sözünün laik karşılığıdır. Oysa umut metafizik bir kavram değildir; bir hedefe yönelik harcanan çabanın olumlu sonuç vermesine yönelik beklentidir. Eylemden bağımsız umut'u *deus ex machina* yedi katına yükseltmekle, küçük burjuva, eylem kaçkınlığını sinsice mâzur gösterir. Düşünsel dayanağını, metafizik örtüye sarılı umut'ta bulan *dilek sevicilik* de, ikiyüzlü orta sınıfın bolca başvurduğu bir yalan türüdür. Yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmayanlar, *Ağrı* Dağından kar bağışlamakta pek cömerttir: Mutlu, sağlıklı, bol kazançlı yeni yıl; barış ve kardeşlik getirecek bayram; savaşsız sömürüsüz dünya ve benzeri boş sözler, küçük

burjuva idealizminin kuruyasıca pınarından durmaksızın fışkırır.

Katlanılır *kılınması* olanaksız olsa da, yaşamın hiç olmazsa öyle *gösterilmesi;* eşitsiz toplumda, kapitalist sınıfın yönetim hileleri arasındadır. Küçük burjuvadan beklenen hizmetlerin belki de en önemli olanı, her zaman her koşulda erinçli, kıvançlı, yaşama sevinciyle dolu görünmesidir. *Mutluluk fetişizmi,* ölüm döşeğindeki kapitalizmin bugün en göze batan yalanıdır. Bin türlü kaygıyla boğuşarak geçen yaşamın acısını en yakınlarına hoyratça, gönül kırıcı davranmakla hafifleten suratsız varlık, kamusal alanda tasalı görünmek hakkından yoksundur. Orada burada, olur olmaz şeylere sevinip durur. El âlemin bilmem ne gezegenine yolladığı uzay aracı, ağacın tepesinden kurtarılan yavru kedi, neresinden niçin tuttuğu bilinmeyen futbol takımının başarısı… onun orantısız sevincine birçok şey konu olabilir. Esenlik, hoşnutluk ile *gülme* eylemi arasındaki ilişki tersine dönmüş, insan, gülmekle dirliğe kavuştuğu varsayılan bir yaratık olup çıkmıştır. Kasların denetimini yitirmeye yol açan sinir sistemi hastalıkları dışında, insanın gülmesinin bilinen üç nedeni vardır: Gülmece (mizah, humour) duygumuzu harekete geçiren söz veya durumların uyarmasıyla veya büyük sevinç doğuran olaylarla güler; ilişkilerde yumuşatıcı etkisinden yararlanmak amacıyla incelik olarak gülümseriz. Burjuvazinin öykünmeci maymunu orta sınıf; kapitalizmin ikinci büyük paylaşım savaşı ertesinde başlayan gönençli ilerlemesinin sona erdiği 1970'lerin ortalarından beri, nedensiz biçimde gülüp duruyor. Oysa fotoğraf makinesi, film kamerası gibi görüntüleme tekniklerinin yaygınlık kazandığı 19. Yüzyılın ikinci yarısından 20. Yüzyılın son çeyreğine dek, yüz yılı aşkın bir süre boyunca, insanların objektife doğal yüz anlatımlarıyla poz verdiklerini görüyoruz. Yükselen maddî refaha eşlik eden neşe ve eğlencenin doruğa çıktığı, Fransa'nın 1870 – 1914 arası Belle Epoque (Altın Çağ) döneminden kalma fotoğraflarda bile insanların ne güldüğünü ne de gülümsediğini görebiliyoruz. Kapitalist-emperyalist Batı'nın bir başka altın çağı kabul edilen 1945 - 1975 arası dönem için de aynısı geçerli. Orta sınıfların yersiz, nedensiz gülme alışkanlığını edinmeleri; pastanın küçülmeye, rekabetin dozunun artmaya başladığı, bunu izleyen dönemdedir. Kapitalist propaganda makinesi, yüzdeki neşesiz, durgun anlatımın başarısızlığın, yenilmişliğin göstergesi olduğuna toplumu inandırmış bulunuyor. Gülen yüz, son birkaç onyıldan beri, tüm görüntüleme işlemlerinde *varsayılan* (default) yüz anlatımıdır. Bir küme fotoğrafında, ağzını fırın gibi açmadan hafifçe gülümsemesi, kişinin bulunduğu ortamdan hoşnut olmadığına yorulurken, hiç gülümsememesi düpedüz kabalık, çiğlik olarak görülmektedir. Vesîkalık fotoğraf çektirirken doğal bir poz vermek isteyen kimse, ille de sırıtması için üsteleyen fotoğrafçıyla cebelleşmek zorundadır. Birkaç yüzyıl sonra bu dönemin fotoğraflarına bakacak olanlar, poz verirken ağzı her iki yandan kulaklara doğru yaymanın bir zamanlar herhalde yasal zorunluluk olduğunu düşüneceklerdir.

* * *

Sınıfsal konumunun oluşturduğu bilinci, yıpratıcı bir soyut düşünme sürecinin sonunda kırabilen tekil bireylere rastlanabilir, ama onlar *kuralı doğrulayan kuraldışı*'lardır (exceptio quad firmat regulam). İnsanın düşünce ve davranışını içinde yaşadığı toplumun altyapısı belirlediğine göre, değişiminin yolunu yine ekonomik-maddî temeldeki dönüşüm açacaktır. Gerçi küçük burjuva bugün, kendisinden uzaklaşmakla insanca olan her şeye yaklaşılan bir duvardır. Bununla birlikte, verili tarihsel süreçte burjuvazinin kanat-

ları altına sığınmış orta sınıflar, işçi sınıfının açık düşmanı değildir. Doğal sınırlarına dayanmış küresel sömürünün daha az havuç, daha fazla sopa politikası, insanlığı artık "en sonuncu kavga"nın verileceği güne hızla yaklaştırıyor. Bugün gözünü boyayan küçük ayrıcalıklardan yoksun kalacak kararsız sınıfın üyeleri, proleter olduğunu bilmeyen proleterler, o zaman elbette ezici çoğunluğuyla devrimin hizmetine koşacaklardır.

Eleştiri, yalnızca dostlara sunulan bir armağandır. Hasımlarımızı eleştirmez, onlarla savaşırız. Öyleyse, *dost* katına yükselme gizilgücü taşıyan orta sınıfı eleştirmemiz hem yerinde hem de gereklidir. Söz konusu ara katman, *içeriden* eleştirilemez; bu türden eleştiri kolayca savuşturulabilir. Çünkü o, toplumsal düzenekte üstlendiği rolü yerine getirmekten başka bir şey yapıyor değildir. Olduğu şey olmak, eleştiri konusu yapılamaz. Bu denemede küçük burjuvayı *dışarıdan bakarak* eleştirmeye çalıştım. Söylenenlerin zarfını değil mazrûfunu (görünüşünü değil içeriğini) anlamak isteyen okur bunu göz önünde tutmalıdır.

Dipnotlar

1- Öyleyse insan maddî gönencini, var oluşunu sürdürmeyi her şeyin önüne koyan bir varlık mıdır? Konuşabilen ve düşünebilen hayvan, on binlerce yıllık kültürel birikimiyle; ödül maması karşılığında pati veren köpeğin düzeyini aşamadı mı? Bunlar, üzerinde kafa yorulması gereken *büyük sorular*'dır ki, bu denemenin kapsamını fazlasıyla aşarlar.

2- Émile Henry (1872-1894), Fransız anarşist militan. Yirmi iki yaşında idam edildi. Bu sözler mahkemedeki savunmasında geçmektedir.
https://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89mile_Henry_(anarchiste)

3- Bir mantık ve hukuk ilkesi (anonim). "Contra principia negantem non est disputandum."

4- Yapıntı: Gerçeğe uymayan, ancak belirli bir kuramsal ya da kılgılı (pratik) amaç için kullanılması sakıncasız olan tasarım. (İng., Fr. Fiction)
http://www.dildernegi.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html

5- M.S. 122 yılında, İmparator Hadrian döneminde Romalıların İngiltere'de, barbarları uzak tutmak amacıyla inşa ettikleri düşünülen, 117 km uzunluğundaki set.

6- Jean-Jacques Rousseau, İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni ve Temelleri Üstüne Konuşma (Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes), 1754 (elektronik baskı), sayfa 51-52.
https://philosophie.cegeptr.qc.ca/wp-content/documents/Discours-sur-lin%C3%A9galit%C3%A9-1754.pdf

7- Makine-tanrı. Antik Yunan tiyatrosunda, vinçle yukarıdan indirilip birdenbire sorunları çözen, olayların akışını değiştiren alet veya karakter.

Mustafa TABAK

BUGÜNLER DE GEÇER

Hazar'a

Kötülüğün kutsandığı
Bugünler de geçer çocuk

Kabaran yoksul dünyanın
En büyük iç denizi
Kızılca dalgalanıp
Karamsarlık bendini
Aşmaya görsün

Yıkılır kötünün
Mesih bekleten
Çelikten görünümlü
Samandan sarayı

Binbir Renk Binbir Çiçek*
"Yaşar Kemalli Anılar" (5)

Ali TAŞ Adn.

Türkmenlerin isyanında başı çeken K*ozanoğlu Ahmed Paşa*'nın Osmanlı'ya esir düşüp, kardeşi *Yusuf Ağa*'nın askerler tarafından süngülenerek öldürüldüğünü belirten yazar; *Yaşar Kemal'*in derlediği ilk ağıtlardan biri olan, "*Ağıtlar*" kitabında da yer alan bir ağıtın *Ruhi Su* ve diğer türkücülerin uzun hava, bozlak gibi söylediği bir bölümü aşağıda yer alan *Kozanoğlu* ağıtı olduğunu belirtiyor. Ağıtta, Osmaniye'deki "*Alibekiroğlu Ali Ağa'ya da mertlik, yiğitlik, sözünde durma adına bir övgü, gönderme va*r". İsyanı bastırmak için gelen Fırkai İslahiye ordusuyla gelen *Derviş Paşa*'nın yanında idari işlerden sorumlu olan *Ahmed Cevdet Paşa*'nın "*Ma'ruzat"* adlı kitabında da bu konuda bilgiler yer aldığını dile getirmektedir.

Çıktım Gozan'ın dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yarelerim göz göz oldıu
Cerrah gözleyi gözleyi
***
Hezerine hüzerine
Işık yağmış mezerine
Kalk gidelim Gozanoğlum
Bin jıratın üzerine (s. 77)

Birinci sınıfı Burhaniye köyünde, ikinci sınıfı ise, taşındıkları Kadirli'de okuyor ama ikinci sınıf yerine birinci sınıfı okuyor. Sınıfta kendisinden daha ünlü biri olup, hem saz çalan hem doğaçlama söyleyen, *Karacaoğlan*'dan, *Dadaloğlu*'dan şiirler okuyan *Âşık Mecit* ile arkadaş oluyor. Çırağı olduğu *Âşık Mecit* 5. Sınıfta ölünce onun üstüne ağıtlar yakıyor. İlkokul son sınıfta iken yukarı Toroslar'dan gelen ünlü destancı *Âşık Rahmi* ile sabaha kadar atışıyorlar. "…*O gece oraya büyük bir kavga adamı, bir folklorcu olan öğretmeni şair Abdullah Zeki Çukurova da gidiyor…*" Çok gururlanan öğretmeni *Kemal Sadık*'ı kutsuyor. *Âşık Rahmi* de kendisine bir saz armağan edip; "*İlkokulu bitirir bitirmez benim köyüme gel, bütün Anadolu'yu köy köy gezip türküler söyleyelim. Bence sen, Karacaoğlan gibi bir âşık olacaksın, bundan hiç kuşkum yok*" der. İlkokulu bitirince de bu öneriyi epeyi düşünüyor, sonunda Kadirli'de ortaokul olmadığı için Adana'da ortaokula gitmeye karar veriyor. Çırçır fabrikasında çalışıp, orda pamukların üstünde yatmaya başlıyor. İkinci sınıfta ise, sınavı kazanması sonucu yatılı okumaya başlıyor. Geceleri yatakhanede hep kitap okumanın yanı sıra *Zuhuri Danışman*'ın çıkardığı "*Yeni Işık"* adındaki bir derginin düzenlediği Türkiye çapındaki şiir yarışmasına katılıp birinci oluyor. Ortaokul üçde kalınca yatılı hakkını kaybedince de okulu bırakıyor. O sırlarda "Görüşler" dergisinde yazmakta ve "*Ülke*", "*Millet*", "*Kovan*", "*Çığ*", "*Beş Pınar*", dergileri ile "*Yeni Adana*" ve "*Türk Sözü"* gaze-

telerinde şiirleri yayınlanıyor. İngilizce öğretmeni *Rasim Göknel* ile birlikte *Çığ* dergisini çıkarıyorlar. Kıbrıslı olan *Rasim Göknel*'in altı aylığına Kıbrıs'a gidince de, onun evinde kalmaya başlıyor. Bu olaydan 30-40 yıl sonra, Kadıköy'e taşınan *Rasim Göknel*'i dostu olan bir profesörün cenazesinde görüyor. Sonra bir gün, *Arif Dino*'nun yaptığı bir portre resmi ile İnce Memed'in İngilizce baskısını yanına alarak *Mazlum Göknel* öğretmenin yanına gidiyor. Kitabı ve resmi verince gözleri dolan *Göknel*, "*Hey gidi Kemal Sadık, ne güzel günleri birlikte paylaştık sizlerle. Arif'le, seninle, Orhan'la, Abidin'le*" demiş.

Yaşar Kemal, Arif Nihat Asya dost oluyor. *Sabahattin Ali*'yi okuyor, *Orhan Veli* ve *Oktay Rifat*'ın şiirlerini ezbere biliyor *Kemal Sadık.* "*Adana Milletvekili ve Halkevleri Genel Müdür Ferit Celal Güven, Süleyman Şahin, Reşat Eniz, Rasim Göknel, Hilmi Artan, Orhan Kemal, Arif ve Abidin Dino gibi isimlerin olduğu çevre içinde sanat, edebiyat yapıyor. Arif Dino "…en çok etkilendiği, onu yönleniren, hamurunu yoğuran…"* isim oluyor.

Okulu bırakınca her işi yapıyor. Önce Kuzucuoğlu üretme çiftlinde ırgatlık, ırgât katipliği, Osmaniye'ni Bahçe köyünde öğretmen vekilliği yapıyor, Ramazanoğlu kütüphanesinde çalışıyor ve son olarak Kadirli'de arzuhalcilik yapıyor. Bir gün hesap ettiğinde 40 kadar işte çalıştığını tespit ediyor. "*... göze batıyorum. Bu yüzden de hemen kovuyorlar. Zilli kurt gibiyim. Gittiğim yerde insanlar benden kaçıyor…"* bir tek kadınların kendisindne kaçmadığını söylüyor. Ağıt topladığı, destan okuduğıu kadınların kendisini çok sevdiğini söylüyor *Kemal Sadık.* Bu dönemde adı da *Âşık Kemal*'e çıkıyor. Bir gün komşu köydeki âşıktan ağıt istediğinde, "*Sen Kürt Sadık'ın oğlu değil misin… Olmaz, Koca Sadık'ın oğlu âşıklık etmez! Çünkü sen, zengin bir ailenin oğlusun, o yüzden olmaz.* " diyor. O köydeki, babasının arkadaşı olan *Paşa Ağa*'nın yanına gitse de köylülerden ağıt alamıyor. Orda kalıyor o gece ve sabah kalktığında bir *Köroğlu* ağıtı okuyunca köylüler etrafına toplanıyor ve *Kemal Sadık*'ın gerçek bir âşık olduğu kanaatine varıyorlar ve ağıtlarını *Kemal Sadık*'a yazdırıyorlar. Öğretmenlik yaptığı yerde de aynı sıkıntıyı yaşasa da sonunda topladığı ağıtları duydukça gerçek bir âşık olduğunu görerek ağıtlarını veriyorlar. Böylece 30-40 köyde bu yolla binlerce ağıt topluyor *Kemal Sadık* ama bir bölümünü baskın yapan Jandarmalara kaptırıyor. Daha sonra topladığı ağıtların 2-3 kopyasını arkadaşlarının evinde sakladığından eldeki *Ağıtlar* kitabı yayımlanıyor. (s. 78-82)

Dino Ailesi

*Arif Keskiner, Yaşar Kemal'*ın yazın yaşamında çok önemli olan ve Adana'da sürgünde bulunan *Dino* ailesi hakkında da geniş bir araştırma yapmış. Ailenin en çok tanınan kişisi, Vatan şairi *Namık Kemal*'le kardeş çocuğu olan, birkaç yabancı dil bilip, Yunanca yazdığı yazı ve şiirleri İstanbul'da çıkan *Neologos* adlı gazetede yayımlanıyormuş. *II. Abdulhamid*'in Hariciye Nazırlığını da yapan Padişah *Abdulhamid*'in önerisiyle *Mithat Paşa, Namık Kemal* ve *Ziya Paşa*'yla birlikte ilk meşrutiyet anayasasının kurulacağı alt komisyona üye olarak atanıyor. Berlin kongresine katılıyor, Diyarbakır ve Elazığ'daki başarısından sonra. *Abidin Paşa. Abidin Paşa,* o zamanlar İstanbul ve Beyrut'tan sonra Selanik'le birlikte en önemli bir yer olan ve Amasya, Tokat, Kayseri, Malatya, Ordu, Giresun, Samsun ve Çorum'u da içine alan Sivas valiliği yapıyor. Sivas'tan Selanik'e vali olarak atandığında daha sonra sadrazam yapmak istemiş rivayete göre, Fransız büyükelçi karşı çıkınca da Harciye Nazırı yapıyor, mecidiye nişanıyla taltif ediliyor. Adana

valiliğine atanıyor daha sonra. 5 yıl sonra Ankara ve ardından Cezayir-i Bahr-i Sefit valisi oluyor. ve Sivas valiliklerine atanıyor.

Adana'da valilik yaptığı beş yılda bir çok ilki yaşama geçirmiş. Kendi adını taşıyan *Abidin Paşa* caddesini ile birlikte şimdiki Altın Koza'nın yer aldığı ve daha önce Kız Lisesi olarak kullanılan binayı Askeri İdadi binası olarak hizmete açmış. Batılılaşma simgesi olan Büyük saat kulesinin yapımını gerçekleştirmiş. Seyhan'ın ıslahı ve tarım alanlarının sulanması için en önemli şey olan sulama kanallarını açmış. Padişahın isteklerine uyarak kendi adına 180.000 dönüm, padişah adına da 1.100.000 dönümlük arazi satın alıyor. Kozan, Kadirli ve Ceyhan üçgeninde kurulu olan çiftlikte sipahiler için at yetiştiriyor.

Abidin Paşa O yıllarda edebiyatı da ihmal etmiyor. *Mesnevi* çevirmeni ve *Homeros* tutkunu olan aydın ve entelektüel şair-yazar *Abidin Paşa* altı ciltlik *Tercüme* ve *Şerh-i Mesnev-i Şerif* kitabını çevirmeye ve yorumlamaya başlıyor. *Şerh-i Mesnevi-i Şerif* yazıp, yorumluyor. *Tercüme ve Şerh-i Kaside-i Bürde, Âlem-i İslamiyeti Müdafaa, Meali İslamiyye, Saadet-i Dünya, Türkçe Nahv-ı Arabi, Konsolit Hava Oyunları, İstikrazat* adlı eserleri var. "*Okumanın dünyanın en kutsal işi, kitabın da insanın en iyi arkadaşı olduğunu söylemekten hiç çekinmiyor. Çünkü döneminin aydın, edebiyatçı ve bilge bir kişisidir Abidin Paşa.*" (s. 83-85)

Dino'ların anne tarafından dedeleri Bektaşi şairi *Cellettin Gazi Turhan Paşa*'dır.

Cumhuriyet Gazetesi ve Yunus Nadi

Abidin Paşa Fethiye'yi ziyaret ettiğinde kendisini coşkuyla karşılayan halk Hatim indiren, sesi çok güzel olan bir çocuktan bahsediyorlar. *Abidin Paşa* onu dinleyip sesini çok beğeniyor ve rivayete göre de *Ahmet* olan adını *Yunus* olarak değiştiriyor, sesinin güzelliğinden ve bilgisinden dolayı da *Nadi* adını koyuyor. Ve valilik kendi bölgesi olan Rodos'ta medresede okumasını sağlıyor, birincilikle de bitiriyor medreseyi. Ve daha sonra çocuğun ailesine, "*Verin bu çocuğu bana, benim çocuklarımla birlikte İstanbul'a gönderelim de Mekteb-i Sultani'de okusun, memlekete faydalı bir adam olsun"* demiş. Böylece *Yunus Nadi, Abidin Paşa*'nın oğlu *Rasih Bey* ile birlikte *Galatasaray* Lisesine gönderiliyor. Sonuçta *Rasih Bey*, Osmanlı'nın son döneminde Sayıştay başkanlığına kadar yükseliyor. *Yunus Nadi* ise hukuk okuyup, *Abdülhamid*'e karşı bir hareket olan İllegal Genç Osmanlılar! Sürgün ediliyor. İkinci Meşrutiyet'de Fethiye'ye dönüp, dava vekilliğine başlıyor. Daha sonra eşiyle birlikte İstanbul'a gelip işgal kuvvetlerine karşı olan basın içinde yer alıyor. Bir süre sonra aranmaya başlayınca da *Halide Edip* ve *Adnan Adıvar* ile birlikte Anadolu'ya geçip, *Mustafa Kemal* ile görüşüp, tasarladığı plan onun tarafından da onaylanınca, Milli Mücadeleyi tüm dünyaya tanıtmak için *Anadolu Ajansı*'nı kurarak, bu iki arkadaşıyla birlikte *Kurtuluş Savaşı*'na büyük katkılarda bulunuyor. Ankara'da "*Yeni Gün*" diye çıkardığı gazetenin adını da cumhuriyet kurulduktan sonra *Mustafa Kemal*'ın önerisiyle *Cumhuriyet* olarak değiştiriyor.

Bitti

*Arif Keskiner, *Binbir Renk Binbir Çiçek*, Doğan Kitap, Ekim 2013, 480 sayfa.

İnsancıl'a Mektup

Sevgili Berrin Taş Hanım,

2019 son ayları mıydı? Sizinle ve Cengiz Gündoğdu beyle bir tanışmamız ve kısa bir görüşmemiz oldu. İzleyerek baktım ki ben İnsancıl Dergisine abone olmuşum, işyerime her ay dergi ve ardından da Cengiz Beyin muhteşem kitapları geldi. Kitapları orasından burasından karıştırdım bazı yerlerini de okudum. Gelen dergileri de iş yerinde okumaya çalıştım ama havasına girdiğimi söyleyemem. Dergileri ancak emekli olduktan sonra okudum.

Dolu dolu bir dergi. Felsefeden, şiire, yaşama dair her şey var içinde ve diyalektik materyalist görüşü ve gerçekçi olmayı esas olarak almış bir dergi. İnsancıl'dan sonra bende bir dergi merakı başladı. Dergiler aldım kimi bol resimli, bol reklamlı dergiler ve doldurmak için yazılmış içi boş yazılar. O tadı yok yani. İnsancıl'ı kitap, gazete reyonlarında bulamadım. O nedenle abone oldum.

Derginin en güzel yanlarından biri okuyucuyu içine çekmesi, okuyucu ile iletişim kurması. Okuyucu sizin yaşamlarınızı, düşünce ve duygularınızı merak ediyor. Çünkü isimleri bile güzel ve anlamlı başlıklar altında, "Hep Yolda" ile Siz ve "Yıldız Güncesi" yazıları ile Cengiz Bey, bizlerle yaşantınızı samimiyetle paylaşıyorsunuz. Başınıza gelen olaylar, hastane hikâyeleri, sağlık sorunları, maddi sıkıntılar, yazınsal etkinlikler, eleştiri ve değerlendirmeleriniz, yaşam kırgınlıklarınız… Bu paylaşım sizleri bize yakınlaştırıyor, sanki aileden birisiyle ya da bir dostla konuşuyor gibiyiz.

Derginin ikinci bir özelliği bir okul oluşu. Hayat, sanat, yazın dünyası, felsefe, düşünce tarihi, kitap ve şiir okumaları ile bir okul. Ne güzel ki bu okulda birçok öğrenci eğitim görmüş ve birçoğu da yazın ve düşünde dünyasında ürün verebilecek düzeye ulaşmış kişiler. Yani bir çeşit İnsancıl ekolü, sistemi, kuramı oluşmuş.

Derginin en güçlü ve bir yandan da en zayıf yanı diyalektik materyalist felsefeye, sol görüşe dayanması ve toplumsal dinamik olarak sınıf mücadelesini esas alması. Güçlü, çünkü gerçeğe dayanıyor. Zayıf, çünkü talep edeni yok, alıcısı yok; dünya artık gerçeklerle değil, yalanlarla dönüyor ve herkesin kendi gerçeği var. Kimi düz dünyaya inanıyor, kimi ortaçağ düşüncesini yaşıyor, kimisinin inançları her şeyin üstünde, kimisi yıldız falı, komplo teorileri, "iste evrenden, gelsin sana" düşüncesi içinde. Gerçeği kimse aramıyor ve istemiyor.

Berrin Hanım sağlıklı güzel günler diliyorum.

Saygı ve sevgilerimle.

Arif Çelebi

İnsancıl'a Mektup

Cengiz Bey,

Şimdi okudum Yıldız Güncesini. Bence halktan yapamayacağj bir şey bekliyorsunuz. Cumhuriyet kurulduğunda okuma yazma bilen % 5 Atatürk'ten sonra eğitime ağır darbe. Köy enstitüleri halkevleri kapatılıp, Hasan Ali Yücel, Hakkı Tonguç kızağa. Aydınlanmacı bir eğitimden yoksun milyonlar. Biyolojik yaşam var. Düşünerek merak ederek yaşamak yok. Sebep sonuç ilişkisini bile bilmiyor. Dogmalarla sahte inançlarla kuşatılmış. Kendi çıkarını da ülkesinin çıkarını da bilmeyen halk. Bundan alabildiğine yararlanan emperyalizm. Bunların üstüne. Diplomalı neoliberaller. Fetocular, yetmez ama evetçiler. Sizin bu halka darılmanız gerçekçi bir davranış değil. Hele o sözünü ettiğiniz tekil, tümeli ben bilmiyorum, artık değeri, diyalektiği, kapitalizmi biliyorum ancak. En elverişsiz koşullarda çok yaratıcı olmuşsunuz ama anlamalarını beklemeyin. Yine de iyi bir çevreniz var, o da az mutluluk değil.

Bana Tıp Haftası nedeni ile İstanbul Tabip Odası bir ödül verdi. Siz bu ödüllerden hoşlanmıyorsunuz. Ben aldım kabul ettim. İyi dilekler yolluyorum.

Coşkun ÖZDEMİR

ACI BİR KAYIP

Arkadaşımız Neriman Çelik'in teyzesi

Elif Ar

yaşamını yitirmiştir.

Yol arkadaşımıza ve ailesine başsağlığı diliyoruz.

insancıl

Öykü

İhbar

Hakan GÜGERCİNOĞLU

*“Akılla bir konuşmam oldu dün gece; Sana soracaklarım var, dedim.” **

Sabah erkenden evden çıktı. Günlerdir cevap bulamadığı sorular, sorması gereken doğru soruların yolunu kesiyor, akışını kaybeden düşüncenin içinde deneyim tortuları üst üste yığılıyor, durgun ve bulanık suları seven karamsarlık çabucak cevresini sarıyor, onu hareketsiz bırakıyordu. Alması gereken yol o kadar uzun, yapılacak öyle çok iş vardı ki hemen silkinmek istemiyor, bir süre çömelip karanlığa bakmak sızlayan gözlerini dinlendirmek istiyordu. Elinde soğuk, ıslak bir şey hissetti, irkilerek yana çekildi. Boz alaca bir sokak köpeği, bir kulağını dikmiş, öbürünü sarkıtmış yalvarır gibi bakıyordu. Aziz, avucundaki yarım poğaçayı o an ayrımsadı. Evden çıkarken seyyar satıcıdan almış, nasıl olduğunu anlamadan yarısını yemiş, sonra aklından çıkıvermişti. Poğaçayı gülümseyerek köpeğin önüne attı.

Ah keşke o köpek gelmeseydi.

“Ne olacaktı gelmeseydi?”

Köpek, Aziz’in asık yüzünü güldürmeyecek , gönlündeki bulut dağılmayacak, kendini öğle sıcağında Sarayburnu sahiline atmayacaktı.

“Atmasa ne olurdu?”

Ne demek ne olurdu, gazeteye bir saat erken giderdi. İşi erkenden biter, caddeye çıkar, ışıklardan karşıya geçer, evine, ya da o çok sevdiği dostuna giderdi. Kapının kuşlu zilini çalar, açılan aralıktan kahve kokusu dışarı uğrar, kadının gözleri yıldızlanır, anlatacak ne çok şey var, açık pencerede rüzgar, belki sabaha kadar ne güzel bir sohbete misafir olurdu. Ne gülüyorsun? Hiçbir şeyi ciddiye almaz mısın sen?

“Yarın yine gelirlerdi.”

Bir gün daha yaşamak az şey mi?

“Hem ne belli canım, o ufacık ayrıntının işleri değiştireceği. İçi sıkılan insan, hayata insana küsmemişse, başka bir bahane bulur, dağıtır bulutları. Bir kedi geçer, paçasına sürünür, rüzgar saçında dolaşır ya da güneş bir ışık oyunu oynar, karanlığı ağartır. Seninki boşa kürek çekmek”.

Peki, madem öyle, Sarayburnu’ndan çıkınca Eminönü’ne kırmasaydı, biraz daha esriseydi, Gülhane parkına geçseydi. Ne bileyim, o gün de gazeteye yazı vermese, sade kendi iç ezgisine kulak verse, ağaçların arasında salınsa, ya da bir sandal iskelesine otursa, kızaktaki teknelere raspa çeken yaşlı kayıkçıyı izlese. Orda akşamı etse. Telefonları açmasa, ertesi gün de soranlara hiçbir şey söylemese. Hatta belki uzun bir yolculuğa çıksa.

“Öyle sanatçı değil ki Aziz, yaşadığı günü hepten bırakıp hayale düşecek olsa başına bunlar gelir miydi?”

Eminönü’nde balık ekmek yedi mi bari?

“Yedi. Yol kenarındaki beton basamaklara oturdu. Sarman bir kedi, başını Aziz’in sırtına dayadı, uzun uzun miyavladı. Bir çimdik

balık koydu kedinin önüne. Yaşlıca bir kadın bir elinde pazar arabası öbür elinde anca eli eline varan kırmızı şapkalı küçük bir çocukla yanaştı, adres sordu. Aziz Galata eteklerine kurulmuş taş binalara doğru uzattı parmağını, belki bir saniye duraksadı, kadın sabırla dinliyor, çocuk sarman kediyi sevmek istiyor, işaret edilen yerde bir kırlangıç sürüsü havalanmış şişhane'ye doğru süzülüyordu. Sonra apar topar kalktı, otobüs duraklarına doğru hızla yürüdü, denizden esen yel saçlarını karıştırdı, bir eliyle kirpiklerine karışan telleri geri attı."

Gazeteye, değil mi?

"Evet. Müdür, gazeteye açılan davalardan dert yandı, kağıt fiyatlarından, baskı masrafından, muhabirin, temizlikçinin maaş yükünden yakındı. Adam sanki nezaketen konuşuyordu, Aziz de nezaketen dinler göründü. Yazıları için gazeteden para istediği yoktu, bağış yapacak durumda da değildi. Sonra editörün odasına geçti. Geçen ayki yazısı üzerine konuştular. Editör, Aziz'in yazısını, birkaç noktada eleştirdi."

Tamam işte Editör biraz ileri gitse, ağır laflar etse, Aziz erkenden çıkar giderdi.

"İyi de Aziz eleştiriyi de tartışmayı da sever."

Sonra ne oldu.

" Çocuk yolun karşısındaydı, Aziz'in çıktığını görünce onu uzaktan takibe aldı. Yürüdükçe yol tenhalaştı. Aziz ara sokağa saptı, çocuk da ardından. Sokakta sadece Mendil satan bir kız vardı. Mendilci kız Aziz'in yüzüne bakınca, tam mendil satılacak adam diye düşündü. Sevecen insanları tanırdı. Siyah market poşetinden iki paket mendil çıkardı, harekete geçecekken Aziz'in arkasından acele adımlarla yaklaşan çocuğu fark etti. Oğludur diye düşündü. Şimdi omuzundan yakalayıp sarılacak babasına. Aziz önce şaşıracak, kim olduğunu anlayınca yüzü açılacak, gözleri engin bir denizde menzile varacak. Uzun zamandır görmediği vatanına dönmüş gibi, sevdiği her şey bir nefes uzağında gibi, tuzla, güneşle koyulaşan kollarını saçları çam kokan çocuğa saracak. Hasretle yaşaran gözleri oğlunun körpecik boynunu ıslatacak. Kızın, yüzü gülüyordu, iki paket mendili sıkmadan, niyet tavşanı tutar gibi göğsüne yasladı."

Kös kös dikilip hayal kurmasa da kalkıp Aziz'e sokulsaydı, Aziz muhakkak mendil alırdı. Başını da okşardı çocuğun. Belki o zaman peşindekinin yüreği yumuşar, cesareti kırılırdı.

"Daha neler. O çocuğu bu iş için yetiştirmişler. Hiç öyle ucuz tiyatrolarla yumuşar mı?"

Yumuşamaz. Peki bu çocuk Aziz'in öğretmenlik yıllarından öğrencisi olsa… Yaklaşmış, tam tetiğe asılacakken yüzünü görse, kara tahta önünde Aziz öğretmeni gözlerinin önüne gelse, eli titremez miydi?

"Yüzüne hiç bakmamış ki, arkasından yaklaşmış. Hem söylediğin gibi Aziz'in öğrencisi olsa o çocuğu seçmezlerdi?"

Belki haberleri yoktu.

"Bilirler."

Silah tutukluk yapsa.

"Silah çok sağlam. Çelik namlulu, tetikleme mekanizması bir gece önceden temizlenip yağlanmış, geri tepecek cinsten değil. Barut kovanlarda iyice sıkışmış, kuru…."

Dur dur tamam. Bir ay önce onu yanlarına çağırmamışlar mıydı? Ne dediler?

"Yazdıklarıyla kendini tehlikeye attığını, devam ederse bu davranışının sonuçları olacağını söylediler. Bu güzel ülkenin sahipsiz olmadığını, bu vatanın şerefli evlatlarını yok yere lekelediğini, nice şehitlerle alınmış vatanın bir çakıl taşını bile yerinden oynatsa karşısında onları bulacağını söylediler. Buraya ilk gelişi değildi, dinlerken yoruluyordu, yine de cevap verdi. Ben müteahhit değilim, korkmayın , çakılınıza dokunmam, dedi."

Tamam işte orda cevap vermeseydi. Onlar konuşurken, yorgun gözlerini, pencere kenarındaki peygamber kılıcının yeşilinde dinlendirse, çok sevdiği Kabataş vapurunda olduğunu düşlese, büyük şileplerin kükreyen dalgaları arasında gemisiyle beraber

küçülse, bulutların arasından denize mızrak çalan güneşe bir türkü söylese. Türkü söylemeyi ne çok sever, sen de bilirsin.

"Orada sussa da yazmayı bırakacak değil ya. Bir şey değişmezdi. Yazı yine gazetede basılır, yine o yoksul oğlan şehirler arası otobüslere bindirilir, gazetenin yakınına eski model bir arabayla bırakılır, yine çocuğun babası tarladan döner, yorgun ellerini artezyen suyunda yıkar, yer sofrasında çorbasını kaşıklarken yine gözleri televizyonda, dona kalır, göğsünde sancı, aklında öfkeyle tabağı masaya bırakır, sonra telefona sarılır, kendi sesine yabancı:

- O katil benim oğlumdur, derdi."

* Ömer Hayyam "Rubailer"

Bir Teşekkür Mektubu

"Bir avuç toprakta
Yarım milyon şehit
Dokuları"
Ahmet Saltık

8. Enfeksiyon Servisi... Covid-19...

Kırmızıda dans…

Korona bir savaş mı?

Belirsizlik hiç bitmeyecek gibi…

Yaşanası bir dünya hayallerimiz bitti…

Bir gün mutlaka SEVGİ ve BARIŞ kazanacak…

Hasan Yücel ağabeyinize test yapıldıktan sonra kendimizi covid-19 merkezinde bulduk… Orada yapılan incelemeler sonucunda bir süre merkezde kalmamız söylendi…

Şaşkınlık ve yalnızlık…

Arayacak kişiler buharlaşmıştı…

Korku ile merdivenleri çıktık…

8. Enfeksiyon Servisi…

Hemen o anda bir sıcak el dokundu bize…

Bakıştık, tanıştık…

Buluşma ise; "Artık siz benim konuğumsunuz" sözleri ile başladı…

Bende şu izlenim doğdu; *Prof. Dr. Ahmet Cumhur Dülger;* insanlığa geçişin sıkıntılarını yaşayan; bilgeliğe geçiş acıları yaşayan bir Hekim'di…

Homo sapiens sapiens yolculuğunda ve acı çekmekte…

Genç hemşireler eminim *Ahmet Cumhur Dülger*'den katkılar alacaktır.

Artık evimizdeyiz… Covid-19 merkezi bir okuldu…

Zenginleştim…

8. Enfeksiyon Servisi:

Prof. Dr. Ahmet Cumhur Dülger

Dr. Arda Öztürk

Hemşire: *Arzu Yılmaz, Hacer Deniz, Esra Şahin, Merve Engin, Beste Dumanlı, Emine Akdoğan, Nisanur Boral, Yeşim Çavuş, Merve Demiran, Nisanur Ebet, Merve Özkan, Zeynep Yomralıoğlu*

Personel: *Hülya Yaslı, Süleyman Karakayalı, Sanem Cebeci, Emine Akkaya*

8. Enfeksiyon Servisi-Covid-19

Sizleri Kuvâ-yi Milliye ruhu ile bütünleştirdim.

Sizlerle ülkem adına gurur duydum…

*** Sonsuz teşekkürler ***

Daha pek çok kişi var adlarını anımsayamadığım…

Dost eli uzattılar…Selam olsun bu güzel insanlara…

Yüreklerinde hissedip seslenen tüm dostlarımıza da

SELAM olsun… Bizim için çok DEĞERLİSİNİZ…

Bu savaşta kimsenin "yoruldum" deme hakkı yoktur…

Müyesser EREN KARAİBRAHİM

Yıldız Güncesi

Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU

23 Mart Salı

Şevket Süreyya Aydemir, *Mustafa Kemal*'in Sivas'a gelişini şöyle anlatır. Tarih 27 Haziran 1919. *Mustafa Kemal* Sivas yolundayken Sivas valisi *Reşit Paşa*' nın odasında bir toplantı. *Ali Galip*. Padişah bu kişiyi özel görevle Elazığ valiliğine göndermiştir. *Hürriyet ve İtilaf Fırkası*' nın Sivaslı yöneticileri… ayrıca bu kişilerin yardakçılar… bunlar *Mustafa Kemal Paşa*'nın hemen tutuklanmasını… elleri kelepçeli İstanbul'a gönderilmesini isterler. Vali *Reşit Paşa*' yı bu harekete zorlarlar. O sıra *Mustafa Kemal*'in Tokat'tan çektiği tel *Reşit Paşa*' nın eline tutuşturulur. Tel tek cümledir. "*Geliyorum.*"

Herkes susar.

Mustafa Kemal Paşa'yı karşılamaya giderler… sonrasını *Aydemir* şöyle anlatır. "*Halk sokakların iki tarafını doldurmuştur. Askerler selam duruşundadırlar. Kadınlar, çocuklar, öğrenciler, esnaf, memur, hülasa o günkü Sivas, nice uğursuz günlerden sonra, hiç olmazsa bu tarafta bayraklar asıp yollara dökülüşte, asker adımlarıyla bir kumandanın geçişinde, kaybettim sandığı egemenliğinin yeniden esintisini bulur. Her adımda gökyüzüne bir haykırış yükselir.*

- Yaşasın Mustafa Kemal Paşa

İstanbul ilk defa o gün Sivas'ta yenilmiştir."

Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam* Cilt 2, Remzi Kitabevi, İstanbul 1971, Y. 48, 49, 50.

Çok değil 74 yıl sonra Temmuz ayında *Mustafa Kemal Paşa*' nın geçtiği o sokaklarda "*Laiklik ölecek, şeriat gelecek*" haykırışları yeri göğü inletiyordu. Bu şeriat ordusu benim önümden geçerken ben Cumhuriyet uğruna, bağımsızlık uğruna topraklara dü-

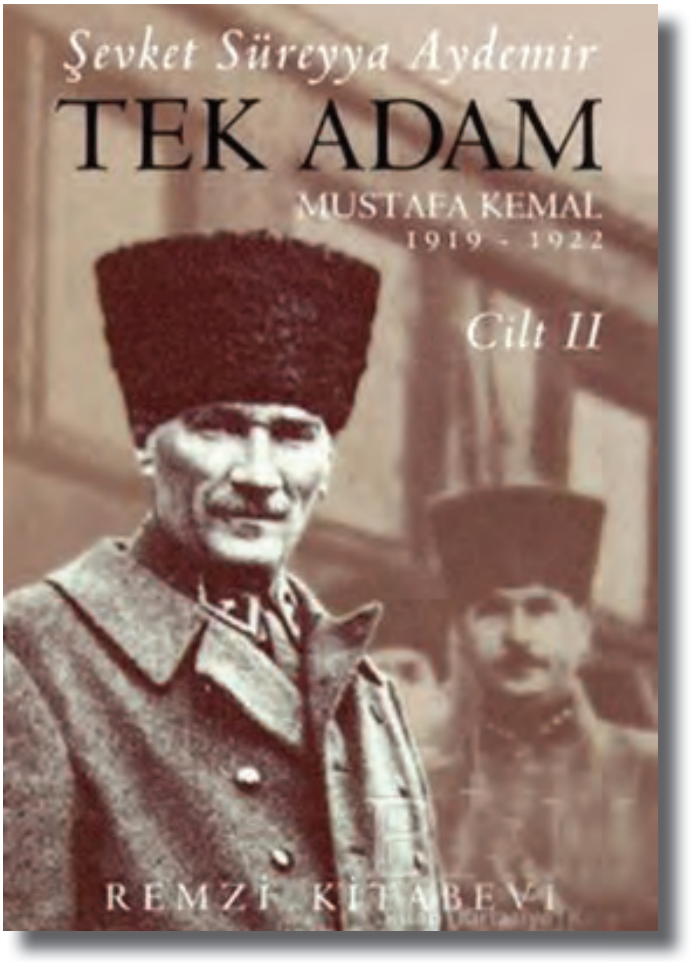

şenleri düşünüp, vicdanım sızlamış, kolum omzumdan koparılasıcasına acı çekmiş, gözlerim yaşarmıştı.

Yıllar sonra bu yağmurlu günde *Mustafa Kemal Paşa*' nın Sivas' a gireceğini bir kez daha okurken kendime sordum.

-Ne oldu bu halka.

-Bu halkı kim getirdi bu duruma.

26 Mart Cuma

1970'lerde *Türkiye*' de yazarlığın doğuştan olduğuna inanılırdı. Benim daha sonra… 1984 yılında *Sanatta Star Sistemi* dediğim yapı bu inanışı körükledi. *Adalet Ağaoğlu*… *Selim İleri*… *Füruzan*… *Tomris Uyar* doğuştan yazarlardı… sonradan *Orhan Pamuk* katıldı bu diziye.

Fethi Naci… *Doğan Hızlan*… *Mehmet N. Doğan* bu sistemin baş eleştirmenleriydi… Ben o tarihlerde de *Marks*' ın şu görüşüne inanıyordum. *Marks* şöyle der "*Tıpkı herkesin okuma yazma öğrenmesi gibi herkesin okuma ve yazma hakkı olmalıdır.*"

Çok önemli. "*herkesin okuma ve yazma hakkı olmalıdır.*"

Star sistemi yazarları… eleştirmenleri okuma hakkını savunuyor ama yazma hakkına karşı çıkıyordu. Çünkü yazma onlara verilmiş doğal bir haktı.

Ben bu hakkı savunmak için on yıl araştırdım. On yıl sonra 1984 yılında *Sanatta Star Sistemi* ilk yazıyı yayınladım. Daha sonra yazarlık öğretmeye başladım. 37 yıldır bu işi sürdürüyorum. Daha sonra bunun kitabını da yazdım.

Şimdi bunları niye söylüyorum. Bugün *Hürriyet*' te *Ahmet Hakan* "*Enver Aysever'in CHP'li belediyeleri söğüşlemesinin iki yöntemi var*" diye tatsız bir girişle *Enver Aysever*'e yazarlık seminerleri dolayısıyla saldırıyor. Daha sonra şöyle diyor "*Gerçekten yazar olmak istiyorsanız / Öncelikle yazarlığın öğrenilmesi gereken bir iş olduğunu bilmeniz gerekir.*"

Ahmet Hakan bu konuda son derece… koyu bir bilgisizlik içinde. Yazarlığın doğuştan geldiğine inanıyor. Gerçekte böyle olsaydı *Adalet Ağaoğlu*, *Selim İleri*, *Tomris Uyar*, *Orhan Pamuk* gerçekten iyi bir yazar olurdu.

Hiçbir sanat doğuştan değildir.

Fazıl Say öğrenmeseydi, *İdil Biret* öğrenmeseydi, öğrendikten sonra da günde en az altı saat çalışmasalardı sanatçı olamazlardı.

Orhan Pamuk doğuştan yazar olduğuna inanmasaydı, çalışarak yazar olsaydı, romanı çıkmadan bir yıl önce reklama başlamazdı.

Binlerce lira ödeyerek yapılacak reklamlarla halkı güdüleyecek… buna yazarlık diyecek…

Herkesi inandırsa bile, kendisi inanmaz buna.

29 Mart Pazartesi

Cumhuriyet gazetesi 60 yıldır okuduğum gazete. *Nadir Nadi*'li, *İlhan Selçuk*'lu, *Sami Karaören*'li gazete, *Cumhuriyet* gazetesi, "*benim*" gazetem.

Bunalımlı günlerinde beş tane aldığım gazete.

Cumhuriyet'te ilk sarsıntı *İlhan Selçuk*' tan sonra başladı. Sonra akıl almaz bir tutumla *Cumhuriyet*'in başına *Can Dündar* getirildi. *Can Dündar Cumhuriyet*'i yönetecek nitelikte biri değildi.

Can Dündar'ın yönetimiyle birlikte *Cumhuriyet*, "*benim*" gazetem olmaktan çıktı. Yine de *Cumhuriyet*'i almayı sürdürdüm. Sonra yönetim değişikliği oldu. Sahipliğini *Alev Coşkun*, Genel Yayın Yönetmenliğini de *Aykut Küçükkaya* üstlendi.

Cumhuriyet yeniden "*benim*" gazetem olacak diye sevindim.

Aykut Küçükkaya, *İnsancıl*'ın iki kitabını da *Cumhuriyet*'te değerlendirdi. Bu, olağanüstü bir tavırdı. Çünkü *Cumhuriyet*'in kültür bölümünde hem *İnsancıl*, özellikle *Cengiz Gündoğdu*'nun sözü edilmezdi.

Bu ara *Turgay Fişekçi* Kitap Eki'nin başına getirildi. İncelik gereği iki arkadaşımız *Turgay Fişekçi*'yle görüştü. Ama *Fişekçi* de bize karşı tavrını değiştirmedi. *Gülay Yeşilipek*'in yazısını budadı. Ayrıca benim kitabımla ilgili yazıları yayımlamadı.

Bütün bunlara ek *Ayşe Kulin Cumhuriyet*'te yazar olarak yazılar yazdı.

Cumhuriyet günden güne "*benim*" olmaktan uzaklaştı. Artık *Cumhuriyet*'e yalnızca göz gezdiriyorum. Aslında bu kararım yanlış. *Cumhuriyet*'i eskisi gibi son satırına kadar okumalıyım. Ama ikinci yaprakta "yazar*"* diye yazı yazanlar beni soğuttu *Cumhuriyet*'ten.

Aslında *Cumhuriyet*'le ilgili olumlu olumsuz hiçbirini yazmamaya kararlıydım.

Bugün yazmaya karar verdim. Yalnızca bugün.

İlki *Cumhuriyet Cumartesi Eki*. *Aykut Bey* bu ekin ikinci yaprağına bakıyor mu / 27 Mart Cumartesi *Yeliz Bozkurt*'un burjuva kadınlarını anlattığını görmüyor mu *Aykut Bey*. Evde, akşam yemeğinde, sokakta giyilen o giysiler…

Cumhuriyet alay mı ediyor emekçi kadınlarla.

Bu bir...

Şimdi ikincisi. *Aykut Bey* şöyle diyor bugünkü yazısında. "*Enver Aysever'le Yollarımızı Ayırdık / Bir süredir ismi üzerinde tartışma yürütülen gazetemiz yazarı Enver Aysever'le yollarımızı ayırdık.*"

Dedikoducu… kıskanç kişilerin kaynattığı kazana *Enver Aysever*'i atıverdi *Cumhuriyet*.

Kesinlikle yanlış yapıldı. *Enver Aysever*'in korunması… savunulması gerekirdi. Bu iki...

Enver Aysever olayı şunu gösterdi. Su uyur, düşman uyumaz.

30 Mart Salı

Bugünkü *Birgün*'den aktarıyorum, şöyle; "*Emperyalizme, onun işbirlikçisi faşist cuntaya karşı verilen ve Tokat Niksar'da Kızıldere köyünde biten destansı bir mücadeledir On'ların hikayesi.*"

Mahir Çayan'la arkadaşlarının katledilişinin 49. yılı…

Sol Parti bu konuda şöyle diyor, "*Kızıldere bu sömürü düzeninin haramilerine karşı bir mücadele çağrısı olarak görülmelidir. Kızıldere'nin arkasında sağın emperyalizme teslimiyet politikalarına karşı bir mücadele çağrısı olarak görülmelidir.*"

Soruna tarihsel açıdan bakıldıkta şu görülmelidir. *Spartaküs* nasıl unutulmadıysa… *Hallacı Mansur* nasıl unutulmadıysa… *Pir Sultan Abdal* çok türküde yaşıyorsa… *Mahir Çayan*'la arkadaşları da unutulmayacak.

"*On' ların anıları önünde sevgiyle eğiliyoruz.*"

31 Mart Çarşamba

Sabah kalktım, baktım. Yağmur… yel… soğuk. Kış sonu ya… küçükken evde söylenen türkünün iki dizesi belleğimde. "*En geride cüce Şubat / Utanarak gelir sakat / Öyleyken Mart dövüşür.*"

Şubat'a üzülürdüm en geride kaldığı için.

Şubat üstüne düşler kurardım. Mart'tan, Haziran'dan birer gün alır, Şubat'a verirdim. En öne almıştım Şubat'ı…

Okulda "*Mevsimleri say*" dedikte öğretmen, hiç unutmam. "*Şubat, Mart*" diye başlamıştım. Öğretmen "*Aylar Ocaktan başlar*" dedikte inanmamıştım. Benim kurduğum düşe göre ilk ay Şubat'tı… üstelik cüce değildi. Sakat değildi.

Öğretmenler arasında bir kaygı. Bu çocuk geri zekalı mı ne… Annemi çağırıyorlar. Gülüyor annem. "*Düş kurar o*" diyor. "*Oğulcuğum bir süre sonra Şubat ayının ilk ay olmadığını öğrenecek… o zaman çok üzülecek… Ama bu düşü bırakarak başka düşler kuracak."*

"*Ama*" demişler "*Fitnat hanım, bu çocuk çok düşkırıklığına uğrayacak-çok üzülecek*"

"*N'apabilirim karakteri öyle*" diyor annem.

Ah, anacığım senle birlikte kurmadık mı düşleri… Söyleyeyim mi anacığım *Münir Nurettin*'in o şarkısını "*Hatırla mazi-i mes'udu sen de benim gibi yan.*"

Ne kadar severdin bu şarkıyı… Kimi andın yıllarca… kimin seni anmasını istedin güneş doğarken.

Bilemedim anacığım. Bu, bir şarkıydı. Sen bu şarkının içinde dolaşan güzel bir kadındın.

Şimdi yıllar sonra sen, topraklarda eridin bittin.

İstanbul'un o güzel kızını hangi düşkırıklığı Anadolu'ya savurmuştu.

Anacığım sana iki insanın ölümünü söylemedim. Biri kardeşin *Neşet*. Öbürü sevdalın erkek.

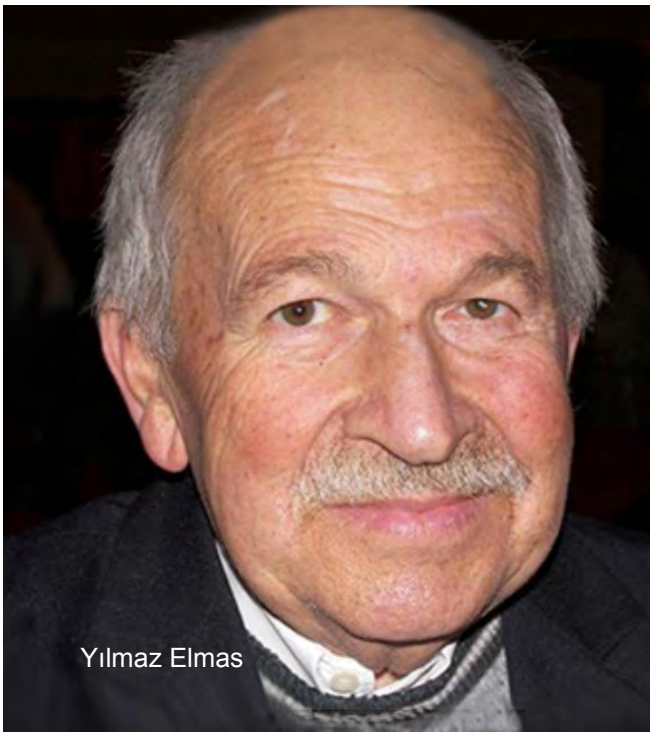

Yılmaz Elmas

2 Nisan Cuma

İnsancıl Nisan 2021 sayısı geldi. Kapakta devrimci arkadaşımız *Yılmaz Elmas*.

Sisteme karşı *Yılmaz Elmas*'la hep yan yana… omuz omuza kavga verdik. Ölümü büyük, onarılmaz bir yitikti… *Yılmaz Elmas* yaşasaydı, bugün *Türkiye* daha başka bir noktada olurdu.

Yılmaz Elmas unutulacak bir insan değildir. Bugün azıcık soluk alabiliyorsak, bütün olumsuzluklara karşın geleceğe umutla bakabiliyorsak, bunu, *Yılmaz Elmas*'ın ödünsüz kavgasına borçluyuz.

Ben *Yılmaz* kardeşime adıyla *Yılmaz*, soyadıyla elmastan değerli derdim.

Yılmaz Elmas böylesi bir insandı.

"*Yılmaz Elmas*'ı *kapak yapalım*" dedikte kimileri şaşırdı. Unuttuğumu sandılar. 14 yıl oldu, *Yılmaz Elmas* öldü. 14 yıl benim yaşamımda nedir ki…

Ayrıca hem *Yılmaz Elmas*'ı, Yılmaz Elmasları unutamam. Onlarla yaşarım.

5 Nisan Pazartesi

Demokrasinin çözülemeyen sorunu şu. Çoğunluğun oyuyla işbaşına gelen siya-

sal erk, neyi ne kadar yapabilir. Sözgelimi ABD'de işbaşına oyla gelen *Biden*, ABD'de krallığı getirebilir mi. Yine sözgelimi İngiltere'de başbakan krallığı kaldırıp, kendisini kral yapabilir mi.

Sözgelimi ABD'de *Biden* "*Ben bu ülkenin kralıyım*" dese bunu kim önleyecek, nasıl önleyecek.

Halk, *Biden*'ı krallıktan etmek için seçimleri mi bekleyecek.

Ayrıca demokrasilerde bildiri yayımlama… düşünceleri topluca bildirme hak mıdır, suç mudur.

Hak nerde başlar… kapsamı nedir… suçla hak ilişkisi nerde… nasıl oluşur.

Demokrasi bilinci gelişmemiş toplumlarda bu tür sorular dokuncalıdır. Çünkü bu kafa hakkı ne ölçüde yasal erke yön belirler.

6 Nisan Salı

Aristoteles, etkin zekayı edilgin zekadan ayırır. Etkin zekada soyutlama gücü vardır. Etkin zeka ışık gibidir. Renkleri ancak ışıkta görebiliriz. Olayları da etkin zekanın ışığında irdeleyebiliriz. Etkin zeka işlevsizse insan kör karanlıkta yaşar gibidir.

Emekli amirallerin bildirisini zekanın ışığında irdelersek şunu görürüz. Demokratik bir ortamda, herhangi bir kişi *Montrö* anlaşmasını eleştirebilir. Bu eleştiriden dolayı o kişi suçlanmaz. Şimdi buraya kadar sorun yok. Sorun, bundan sonra başlıyor, şöyle. Birileri çıkıp "*Hayır, Montrö anlaşmasından çıkılması doğru değildir*" dedikte, etkin zeka devreden çıkıyor, ışıklar kararıyor. *Montrö* anlaşmasını savunanlar demokrasi düşmanı diye nitelendiriliyor.

Etkin zekanın yokluğunda şöyle bir durum ortaya çıkıyor. Ben düşüncemi söylerim. Sen bana katılıyorsan düşünceni söyle. Katılmıyorsan sus.

Böylesi bir önerinin zavallılığını göremiyor *Türkiye*.

8 Nisan Perşembe

Montrö anlaşmasının *Türkiye* için yararlı olmadığı savunulabilir. *Dilipak*'ın da söylediği bu. Şimdi bu bir görüş. Böyle söylediği için *Dilipak*'ı suçlamak ya da gözaltına almak doğru değil.

Dilipak bunları söyledi diye kimse ayağa kalkmıyor. Böyle olması hem doğru, hem iyi. Buna karşı *Montrö Anlaşması* Türkiye için yararlıdır. Dokunulması Türkiye için iyi değildir dendi mi bir küme ayağa kalkıyor en azından darbeci diye.

Aslında söz konusu demokrasiyi sindirememek. Tek görüşü, yanlış bile olsa tek görüşü egemen kılmak.

Benim kırıldığım nokta tam burası. 50 yıl karşıt görüşleri söyleme hakkını savundum. 50 yıl sonra geldiğimiz noktaya baktıkta insanımızın bir milim ileri gitmediğini görüyorum.

O kadar okumalar… o çözümlemeler, bireşimler sel gibi akıp gitti.

Düşünmekten frengiden korkar gibi korkan, düşünceye böylesine düşman… böylesine yabancı bir toplum.

Yazık… çok yazık….

9 Nisan Cuma

Yazılı basında birçok yazara düşünce ilkesi gereği güvenemiyorum. Her yazarın ille de bana güven vermesini beklemiyorum.

Böyle değildi eskiden… güveniyordum. Sonra bir bakıyordum, olmadık bir düşünceyle beni düş kırıklığına düşürüyor.

Polemikten kaçındığım için adını vermiyorum. Emekten yana bir partiydi. Kendime yakın bulmuştum. Geçen gün bir de ne göreyim. Bir bildiri yayımlamış… o bildiriye bütünüyle karşıyım. O partiye girmeyi de düşünmüştüm. Bildiriyi okudukta o partiye girmediğime sevindim.

Söz gelimi *Pen Klub*… öyle yanlışlar yapıyor ki, iyi ki *Pen* üyesi değilim diyorum.

Bir parti ya da dernek üyesi değilim. TYS'den de çoktan çekildim.

Hiçkimsenin diline bakmayan bağımsız bir yazarım.

Bir zamanlar böyle değildim. Aydınlanma hareketini başlatacaktım. Türkiye'nin kılcal damarlarına kadar uzanan bir örgütle olacaktı bu… Ne uğraşlar verdim. Hepsi boşa gitti. Boş bir düşmüş bu.

Yağmur yağıyor… yağmur damlacıkları titreye titreye camdan aşağıya kayıyor… sonra yağmur, bu damlacıkları içine alıyor, eritiyor… O damlacıklar ne kadar da benziyor benim düşlerime… çeşitli zamanlarda köpürdüler… umut verdiler… sevinç verdiler… coşku verdiler. Sonra tek tek kırıldılar. Tırnaklarım kırılırcasına tutmaya çalıştım onları.

Yitip gitti hepsi…

12 Nisan Pazartesi

Bir yazar için kötü olan durum şudur.

Yazar yazdıklarıyla… ürünleriyle değil de dedikleriyle gündeme geldikte, o yazar bitiktir.

Aylardır iki yazar konuşuluyor Türkiye'de. Biri *Enis Batur*. Öbürü *Orhan Pamuk*.

Enis Batur, bir anı defteri dolayısıyla gündemde. Konu şu. Sözkonusu yazarın anı defteri nasıl ortaya çıktı. Bu olayda *Enis Batur*'un etkisi neydi.

Öbür yazar *Orhan Pamuk*. Son romanında *Mustafa Kemal Atatürk*'ü aşağılamış mı.

Bu konuşuluyor.

Enis Batur… *Orhan Pamuk* adları konuşulup durduğu için… unutulmadıkları için sessizce gülümsüyorlar.

Bu yazarların reklamcıları piyasayı köpürtüp duruyorlar. Böylece o yazarların kitapları satılıyor.

Bir süre bu dedikoduyla yaşamlarını sürdürüyorlar. Bu dedikoduların etkisi azaldıkta yeni dedikodular için dedikodu arıyorlar.

Bu yazarların kitapları bilinç açıcı… estetik bilinci geliştirici olsa neyse… ama onlar kitaplarıyla bilinci de donduruyorlar.

14 Nisan Çarşamba

Rahmi Turan yazıyor. "*Gel de Şaşırma / Sorguları dün akşam biten 14 emekli amiral adliyeye sevk edildi. Bu satırların yazıldığı saatte yargı süreci devam ediyordu. / Ben en çok 104 emekli amiralin yaptığı açıklama hakkında savcılığa yağmur gibi yağan şikayetlere şaşırıyorum. / Türkiye'nin 81 ilinden savcılara suç duyurusunda bulunan kuruluşlara bakın… / 910 dernek, 408 vakıf, 27 üniversite, 550 sendika ve 46 federasyon suç duyurularıyla emekli amiralleri yargı önüne getirdi. Ne kadar çok karşıtları varmış?*" (Sözcü, 13 Nisan 2021)

Bana göre amiral karşıtları daha çok. "Nasıl olsa suç duyurusunda bulunan var" diye onlar şimdilik susmuştur.

Burda Türkiye için tatsız olan 27 üniversitenin suç duyurusunda bulunması. Üniversite düşünce özgürlüğünün temeli değilmiş meğerse…

16 Nisan Cuma

Burjuva yazını dakika durmadan dört bir yandan okuru kuşatıyor. Bir bakıyorsunuz uyduruk bir masalla *Enis Batur*'u, *Oğuz Atay*'ı gündemde tutuyor.

Hilmi Yavuz'un doğum günü kutlanıyor.

Füruzan'ın da kitabının bilmem kaçıncı yılı kutlanıyor.

Orhan Pamuk romanın ilanlarıyla, dedikodusuyla basının merkezinde.

Buna karşı sessiz… boynu bükük kalamazdı *İnsancıl*. Mayıs sayısında *İnsancıl* dosyası gündeme gelecek… çürüyen burjuva - küçük burjuva yazınına karşı gerçekçi yazın savunulacak. Romanda… öyküde, şiirde.

Burjuva ideologları üst perdeden bir bakışla okuru edilgin kılmakta. Bunların saldırısından çekindiği için okur "*Ben bu yazarı beğenmiyorum*" diyemiyor. *İnsancıl* bu okuru edilginlikten kurtaracak… okura kişilik katmalı.

17 Nisan Cumartesi

17 Nisan 1940… bu tarih Köy Enstitülerinin kuruluş tarihidir. *Hasan Ali Yücel*'le *İsmail Hakkı Tonguç* Türkiye'de aydınlan-

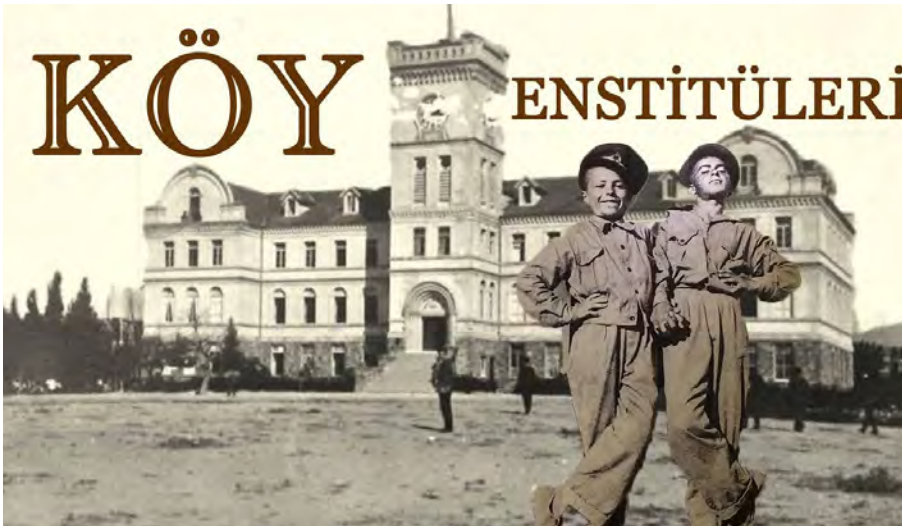

ma hareketini başlattılar. Köy Enstitüleriyle insan aklının önündeki bütün sapaklıklar temizlenecek… bağımsız… özerk… özgür bir akıl, bütün bir ülkeyi köylerden başlayarak dönüştürecekti.

Toprak ağaları… feodal kalıntılar, şeyhler bu işin kendileri için dokuncalı olduğunu anladılar.

Dört bir koldan saldırıya… kara çalmaya başladılar. Karalama kampanyası çok güçlüydü… yalan, dolan her zaman olduğu gibi gerçekliğin üstüne çıktı. Bu yüzden gerçekçi yapıtlar veren *Memduh Şevket Esendal* bile Köy Enstitülerine karşı çıktı.

Çağdaşım olsaydı ben *Memduh Şevket*'e şunu sorardım. Bu gerçekçi romanları siz mi yazdınız. Siz yazdıysanız nasıl oluyor da bu yapıya karşı çıkıyorsunuz.

Sonunda bu yapılar kapatıldı. Türkiye çok şey yitirdi.

19 Nisan Pazartesi

İbrahim Kalın'ın türküsü. "*Hiç oldum / Beşer idim şaşkın oldum / Yandım belki insan oldum / Zahir nedir ki batın nedir ki dile gelmez (…) Geldim dergahına yüz çevirme bana / Kapılar kapandı deme vücut nedir ki adem nedir ki / Varlığımla bir hiç oldum.*"

Gitarda *Erkan Oğur* ağır bir biçimde eleştirildi. Açıkçası bu beni pek ilgilendirmedi. Kapitalist düzenin bir politikacısı *İbrahim Kalın* bu türküyü nasıl yazdı.

Ben, *Lukacs*' tan yola çıkarak bu şiiri… bu türküyü irdelemek istiyorum.

Diyalektik materyalizm bize şunu öğretir. İnsana özgü tüm yetiler organik bir işbirliği içindedir. Buna karşılık kapitalist düzen işbölümüyle insanın bütünlüğünü bozar.

Lukacs şunu önemle belirtir. "*İnsanın bir bütün olarak kavranabilmesi, onun fiziksel ve ruhsal güçlerinin parçalanmazlığının bilinebilmesi ancak toplumsal nedenlerin tümünün ortaya çıkarılmasıyla olasıdır.*" (Lukacs, *Estetik 1*, Çev. Ahmet Cemal, Payel Yayınevi, İstanbul 1999, Y. 61)

İbrahim Kalın insandaki bu bütünlüğü göremiyor. İdealist bir bakışla, kapitalizmin paramparça ettiği insanı, asıl insan sanıyor. Bu bakış *İbrahim Kalın*'da derin… umutsuz bir çöküş düzeyine düşüyor.

Kapitalist sistemle uyuşan kişinin… sanatçının kaderidir bu. O, diyalektik materyalizmle bağını koparmıştır. Bundan dolayı kapitalist sistemin insanın önüne yığdığı sorunlara çözüm arayamaz. Aslında insan o sorunların içinde kendini yitirmiştir. Varlığı hiç olmuştur. İnsanı yabancılaşmadan kurtarıp, insani bütünlüğüne kavuşturacağına hiçleşmiş eli kolu bağlı insana ağıtlar yakar.

Brecht'in episodunda vardır. Varsıl biri, yoksulluğun nedeninin araştırılmasını ister. Sonuç, yoksulluğun nedeni kendisidir.

İbrahim Kalın insanı hiçleştiren kapitalist düzenin ideoloğu… yürütücüsü değil mi.

İnsancıl Kitap

İnsancıl Kitap'ın amacı gerçekçiliği savunmaktır. Gerçekçilik burjuvazinin "işi"ne gelmez. Bu yüzden burjuva, küçük burjuva ideologları gerçekliğe karşı savaşım yürütürler. Yazınsal alanda bu savaşım yazınsal alanda ideologlar eliyle yürütülür.

Modernizim, yeni roman, yapısalcılık, post modernizm gerçekliğe karşı yürütülen savaşım alanlarıdır. En son post truth numarasıyla gerçek ötesi bir arayış başlattılar.

Önemlidir. Her ay İnsancıl Kitap'la burjuva, küçük burjuva uydurmacılarına karşı gerçekliği savunacağız. Sanatta star sistemine karşıyız.

Sayıl Cengiz Gündoğdu

AYIN ROMANI

ORHAN İYİLER

Bir Gün Bile Yaşamak

Edremit'te 1935 yılında doğan *Orhan İyiler* ilkokul döneminde yazar olmaya karar vermiş ve tüm yaşantısını bu amacı doğrultusunda yönlendirmiştir. Lise döneminde Fransızca eğitimi almış, bundan da düşünsel olarak çok yararlanmıştır. 1965'te büyük başarı kazanan 'Şarkıcı Kız' oyununu bir yıl boyunca yazmıştır. Bir dönem Şehir Tiyatrolarında *Muhsin Ertuğrul*'un asistanlığını yapmıştır. TİP üyesi olan ve partinin kültür kolunda Kartal İşçi Tiyatrosu'nu kuran *Orhan İyiler*'in yazarlık sürecinde dönüm noktası *Sinan Cemgil*'i anlatan 'Öldükleriyle Kalmadılar' ilk baskısını 1978'de yapmıştır. *Orhan İyiler* 25 Şubat 2011'de bir süredir yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle aramızdan ayrılmıştır.

Bir gün Bile Yaşamak Romanından:

Bir süre sonra Georgi Vasiliyeviç Butov şöyle dedi:

- Adımı belki kendin de farkında olmadan öylesine güçlü bir biçimde isteminden geçirdin ki kalkıp gelmekten başka bir çarem yoktu. Bu durum zaman zaman başıma gelir. Ben Hades'in karanlıklarından böyle belli bir süre izinli... devrim tarihimizin, proletaryanın ilk devletinin kuruluşunun tanıklığını yapmaya başlarım gün ışığında.

Vladimir îvanoviç: - Sorunun bu boyutlara ulaşacağını sanmıyoruz yoldaş Daniloviç...dedi.

Simenon: - Genel grev önemli bir olay... Hiç kimsenin tek başına bugünkü koşullarda bunu göze alabileceğini sanmıyoruz. 1905'ten beri yapılmayan bir genel grev olayının öyle pattadanak gerçekleştirebileceğine inanmadığımız için, olmayacak bir olay konusunda partiler kuşkusuz kafa patlatmak istemezler. Biz şimdi yarın ya da daha sonra kadınlarımızın Uluslararası Kadınlar Günü gösterileriyle yola dökülmeleri bulgularının çok kuvvetli olduğunu gözeterek bunu önlemeye çalışıyoruz.

Birden anlıyorum ki, Zahar yetiştirildiği uşaklık terbiyesi, eğitimi içinde sürekli efendisi Oblomov'u düşünmektedir. Konuyu açmak, onunla konuşabileceğim ortak yanlarını çoğaltabilmek için soruyorum heyecanla: - Ama sen burayı yeğledin yine de, öyle mi Zahar? Ama niye? Efendini anlatsana bana Zahar…

AYIN ÖYKÜSÜ

FEHİM YURDAL

Karşılaşma

1965 yılında Hatay'da doğmuşum. İlkokulu, ortaokulu, liseyi Antakya'da okudum. İTÜ Elektronik ve Haberleşme Mühendisliğini bitirdim. Askerden sonra basım sektöründe mühendis olarak çalışmaya başladım. Son yıllarda basım sektöründe danışman olarak çalışma yaşamımı sürdürüyorum. 2004 yılında İnsancıl Atölyesi'ndeki seminerlere katılmam yazarlık sürecimin başlangıcı oldu. Cengiz Gündoğdu'nun felsefe, estetik, yazarlık seminerlerine katıldım. İlk öykülerim İnsancıl Dergisi'nde yayımlandı. Karşılaşma ve Yeni Bir Yaşam adlı öykü kitaplarım İnsancıl Yayınları'ndan çıktı.

Karşılaşma kitabındaki *Manu** öyküsünden bir alıntı:

"Manu'yu ablası uzandığı yerden çekerek kaldırdı.

"Hadi Manu geldiler" dedi.

Keyifsizce doğruldu Manu. Sabahtan beri gelen ilk turist otobüsüydü. Otobüsler trafik yüzünden bu bölgede dura kalka ilerlerdi. Ablası turistlerin dikkatini çekmek için elindeki darbuka benzeri çalgıyı çalmaya başlamıştı. Artık sıra Manu'daydı. Annesi evden çıkmadan Manu'nun yüzüne bıyık sakal makyajı yapmış, maymuna benzetmişti. Gösteri zamanıydı. Manu ayağa fırladı ve zıplamaya, taklalar atmaya başladı. Turistlerin tüm ilgisi onun üzerindeydi artık. Kafasını yukarı aşağı oynatıyor, gerdan kırıyor, gözlerini sağa sola çeviriyordu. Ardından parende atmaya başladı. Manu'nun gösterisine otobüsteki turistler gülmekten kırılıyordu. Kimisi kameraya alıyor, kimisi de alkışlıyordu. Ablası otobüse koştu, cama vurup "Money, Money" diye bağırdı.

Turistlerden bir iki tanesi açtıkları pencereden bozuk para attı. Ancak bu para çok azdı onlar için. Ablası kızdı, cama daha hızlı vurmaya başladı. Artık turistler ilgilerini yitirmiş, kendi aralarında konuşmaya başlamışlardı. Manu yine takla atıp ilgilerini çekmeye çalıştı. Ancak trafik açılmıştı. Otobüs hızlandı, bir süre sonra gözden kayboldu. Manu ve ablası yerlerine oturup bir sonraki otobüsü beklemeye başladılar."

Fehim Yurdal, *Karşılaşma*, İnsancıl Yayınları, Haziran 2014, S. 64.

AYIN ŞİİRİ

ADNAN ÖZTEL

Yaralı Bir Asma Kütüğü 1-2

1970 Samsun Çarşamba doğumluyum. Liseyi Samsun 19 Mayıs Lisesinde okudum. Üniversiteye, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji bölümünde başladım. Cerrahpaşa'da 12 Eylül sonrası ilk yerel öğrenci derneğini kurduk. İstanbul'da iki yıl kaldım 1989-1990 arası. Bu dönem hem işçi sınıfının hem de öğrenci hareketlerinin yükselişe geçtiği yıllardı. Aynı zamanda Sovyet'lerin çöktüğü yıllardı.

12 Eylül depreminin ardından Sovyetlerin çöküşü bizim genç omuzlarımıza kaldıramayacağımız kadar ağır yükler bindirmişti.

1990'da K.T.Ü Tıp Fakültesini kazandım. Trabzon'a yerleştim. Her yönüyle boğucu bir yerdi. 1993 sonbaharında üçüncü sınıftayken Trabzon'dan ve okuldan ayrılmak zorunda kaldım. On yıl sınıf savaşımının zorlu koşullarında mücadele verdim. 2004 yılında müebbet cezayla tutsak düştüm. 17 yıldır hapisteyim, Erzurum, Amasya, Bafra en son Tekirdağ F-Tipi Yüksek Güvenlikli hapishanedeyim. Hücrede yalnız kalıyorum. 2020 yılının yarısı karantinanın ağır koşullarında geçti. Birçok sağlık sorunuyla boğuşuyorken bir de Covit 19'a yakalandım ama beni öldüremedi. Yazmak için birçok tasarım var ömrüm yeter mi bilemiyorum. Ama ölmeden hepsini tamamlamak istiyorum. Covit beni öldürmeyerek bana bir şans vermiş oldu. Bunu en verimli biçimde değerlendireceğim.

Günün Estetiği*

Günün estetiği
Çirkine güzel der

Oyalar
Uyutur
Dağıtır sayfaları

Bebeleri mamasız
Gençleri amaçsız
Yaşamı aşksız bırakır

Günün estetiği
Estetiğin canına okur.

* Adnan Öztel, *Yaralı Bir Asma Kütüğü - 2,* İnsancıl Yayınları, İstanbul, Kasım 2020, S. 9.

insancıl

Yayınlarımıza ulaşabilirsiniz...

ISSN 1300-4158

D&R MUSIC BOOK STORE

babil.com

///idefix www.idefix.com

oda kitap

eganba